

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Diplomová práce

VYBRANÉ ASPEKTY VÝZNAMU HUDBY VO VOLNOM ČASE A JEJ
PÔSOBENIE NA ČLOVEKA

Vedoucí práce: Mgr. Karel Ochozka

Autor práce: Bc. Veronika Šuťáková
Studijní obor: Pedagogika volného času
Ročník: 3

2014

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

29.3.2014

Ďakujem

vedúcemu diplomovej práce Mgr. Karlovi Ochozkovi za príjemnú spoluprácu, cenné rady a metodické vedenie,

všetkým tým, ktorí sa zúčastnili dotazníkového výskumu a podělili sa tak o svoje emócie pri počúvaní hudby.

OBSAH

ÚVOD.....	6
1 PERIODIZÁCIA DEJÍN HUDBY.....	9
1.1 Pravek a starovek	10
1.2 Stredovek.....	13
1.3 Renesancia.....	15
1.4 Baroko	18
1.5 Klasicizmus	21
1.6 Romantizmus.....	23
1.6.1 Raný romantizmus	24
1.6.2 Rozvoj romantizmu.....	25
1.6.3 Novoromantizmus.....	26
1.6.4 Klasicko- romantická syntéza.....	26
1.6.5 Kríza romantizmu	27
1.7 Hudba 20. storočia	27
2 VYUŽITIE HUDBY VO VOĽNOM ČASE.....	30
2.1 Populárna hudba.....	30
2.2 Hudba a média.....	32
2.2.1 Rozhlas.....	33
2.2.2 Televízia.....	34
2.2.3 Internet	36
2.2.4 Prenosné hudobné prehrávače	36
2.2.5 Hudba v nákupných centrách.....	37
2.3 Hudobná kultúra vybraných národov	37
2.3.1 Rómovia.....	38
2.3.2 Španieli	41
2.3.3 Maďari	43
3 ÚČINKY HUDBY NA ČLOVEKA	45

3.1	Nepriaznivé pôsobenie hudby	45
3.1.1	Nezdravý hluk.....	45
3.1.2	Hudobné subkultúry.....	49
3.1.3	Prečo hudba nelieči?	53
3.2	Pozitívny vplyv hudby	55
3.2.1	Muzikoterapia	56
3.2.2	Hudobné efekty a ich vplyv na kognitívne schopnosti.....	58
3.2.3	Spirituálne prejavy v hudbe	60
3.3	Liečivé hudobné nástroje	62
4	VÝCHODISKÁ PRE VÝSKUMNÉ ŠETRENIE	64
4.1	Metodika výskumného šetrenia.....	68
4.2	Cieľ výskumu	69
4.3	Úlohy výskumu	69
4.4	Hypotézy výskumu.....	70
4.5	Časový harmonogram výskumného šetrenia	70
4.6	Cieľový súbor výskumu	71
5	INTERPRETÁCIA VÝSLEDKOV VÝSKUMNÉHO ŠETRENIA	72
5.1	Interpretácia výsledkov prvej časti.....	72
5.2	Interpretácia druhej časti	82
5.3	Verifikácia hypotéz a zhrnutie výsledkov	85
5.4	Odporúčania pre prax	87
6	ZÁVER	89
	ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV.....	91
	ZOZNAM POUŽITÝCH GRAFOV A TABULIEK.....	96
	ZOZNAM PRÍLOH.....	97
	PRÍLOHA I.	98
	ABSTRAKT	101
	ABSTRACT.....	102

ÚVOD

Hudba hrala dôležitú úlohu v dejinách ľudstva už od nepamäti. V tejto diplomovej práci sa preto budeme zaoberať významným postavením hudby v rámci voľného času v minulosti a súčasnosti a jej negatívnym a pozitívnym vplyvom pri vykonávaní aktivít spojených s relaxáciou a časom mimo pracovných povinností.

Cieľom práce bude zistiť a teoreticky popísať, ako ľudia vnímajú hudbu. Ďalej budeme chcieť zistiť, aké je jej postavenie v rámci ich voľného času. Medzi čiastkové ciele sme si určili zistiť rozdiely v názoroch ľudí na nezdravú hudbu a naopak, aká je diferenciácia v názoroch ľudí na zdravú hudbu. Výskum budeme realizovať v meste Praha.

Hudba v akejkoľvek forme sprevádza ľudstvo už od počiatkov. V pravekej kultúre mala hudba hlavne rituálny charakter a bola neoddeliteľnou súčasťou pri náboženských obradoch. V staroveku bola jej forma vyvinutejšia a podľa dostupných nálezov mala staroveká hudba aj harmóniu. Z obdobia stredoveku sa nám zachovali Gregoriánske chorály, ktoré majú podobu rímskokatolíckych liturgických piesní. V renesančnom období získava prevahu hlavne polyfónia- zborová mnohohlas, buď sprevádzaný hudbou, alebo bez hudby. Dôležité je v tomto období delenie renesancie na Ars antiqua a Ars nova. V barokovej hudbe sa prechádza od polyfónie k monódii, nadvláde jednej melódie. V tejto etape hudobného vývoja vznikla opera, kantáty a oratória. V ďalšom období, klasicizme, dominuje výrazová jednoduchosť, jasné melódie a inštrumentálna hudba. V romantizme mala hudba emotívny a expresívny charakter. V tom období sa koncertovanie tešilo medzi poslucháčmi veľkej obľube. Postupne boli pokusy a potreba vynájsť vždy nové možnosti v hudbe aj v nástrojoch. Experimentovalo sa s hudobnými žánrami, formami a útvarmi. Do hudby sa vniesla sloboda a prekračovali sa dovtedy stanovené hudobné pravidlá. A práve tým bolo typické obdobie 20. storočia. Dôležitým informačným prameňom k tejto časti bola publikácia J. Smolku- Dejiny hudby, kde podrobne rozoberá vývoj hudby naprieč dejinami.

Ľudia trávia svoj voľný čas rôzne. My sme sa v druhej kapitole venovali výhradne tráveniu voľného času v spojení s hudbou. Existujú dva najdôležitejšie modely

hudobných voľnočasových aktivít. Jednou z nich je pasívne počúvanie hudby z masovo-komunikačných prostriedkov, akými sú televízie, rádia, internet, či prenosné hudobné prehrávače. Tou druhou aktivitou je návšteva koncertov, festivalov a kultúrnych akcií, ktorých sa ľudia zúčastňujú pravidelne, občas, alebo skôr výnimočne. Sú však národy, pre ktorých je hudba, tanec a spev ich národným znamením. Ich tradičná hudba sa stala celosvetovo známou kultúrou a vyhľadávanou zábavou. Vybrali sme si národ Rómov, Maďarov a Španielov. Národy tak odlišné, no zároveň historicky a hudobne navzájom prepletené. V poslednom období sa často rozoberá problém ovplyvňovania ľudí masovými prostriedkami. Takto ovplyvňovaní sú aj ľudia, ktorí si v rámci voľného času a pri relaxácii zapnú televíziu, alebo sa vyberú do obchodného centra. Hudba je pri tom dôležitý prostriedok, ktorý pôsobí na psychiku ľudí a ovplyvňuje ich pri rozhodovaní, veľaokrát aj nevedomky. Zaujímavé informácie k tejto téme sme čerpali zo seriálových publikácií Marketing journal a zo zahraničného článku seriálovej publikácie Musical Quarterly.

V nadväznosti na pôsobenie hudby na ľudí v ich voľnom čase sme sa v 3. kapitole zamerali na nezdravú hudbu a jej negatívny vplyv na človeka a naopak – na zdravú hudbu, ktorá pôsobí či už liečivo (terapeuticky), alebo motivujúco. Medzi škodlivú hudbu sme zaradili hluk a hlučnú hudbu, ktorú sme doložili niekoľkými poznatkami z výskumov. Ďalšou možnosťou, ako nám môže hudba ubližovať, je členstvo v niektorej z hudobných subkultúr, ktorá vyznáva tvrdú muziku. O týchto subkultúrach je známe, že preferujú požívanie alkoholických nápojov, drog, a radi mierne porušujú zákony- či už morálne, alebo právne. Opakom toho je pozitívny vplyv hudby, ktorý nám prináša muzikoterapia. Muzikoterapeutické účinky hudby sú známe už oddávna, pri liečení využívajú vlastný hlas, klasickú hudbu alebo hudobné nástroje. Existujú výskumy o tom, že určitá klasická hudba má pozitívny vplyv na kognitívne schopnosti človeka. V hudbe môžeme nájsť aj spirituálne prejavy, ktoré pôsobia na duševnú a duchovnú stránku človeka. K tejto časti diplomovej práce nás inšpirovali publikácie od V. Marka- Hudba jinak, Hudba je lék budoucnosti a Tajné dějiny hudby, kde sa podrobne zaoberá liečivými účinkami zvuku, vibrácií, hudby a etnickými liečivými hudobnými nástrojmi.

Téma tejto práce úzko súvisí s odborom pedagogiky a hlavne s oblasťou voľného času. Hudobné a hudobno-tanečné aktivity sú totiž jedny z najpoužívanejších

a najobľúbenejších činností pri animáciách, školskej a mimoškolskej výchove. Hudba odbúrava stres, uľahčuje komunikáciu a zblížuje ľudí.

„Hudba je veda,
ktorá sa smeje, tancuje a spieva“.

Guillaumo de Machaut

1 PERIODIZÁCIA DEJÍN HUDBY

Hudba je dôležitou súčasťou v každej jednej spoločnosti. Hudobnou aktivitou žijú ľudia bez ohľadu na rasu, spoločenské zriadenie, kultúru či územie, v ktorom žijú. Je to prirodzená potreba človeka, neoddeliteľná súčasť jeho života.

Hudbou ako vedným odborom sa zaoberá **muzikológia**. V Harvard dictionary of music je slovo muzikológia definovaná ako hudobná veda. Ak by sme však chceli nájsť nejakú rozsiahlejšiu a zároveň presnú definíciu muzikológie, bolo by to takmer nemožné. Poučiek, ktoré definujú hudbu ako vedu, je mnoho a zachytávajú ju z rôznych hľadísk. V popredí stojí bádanie z hudobnej histórie. Vo všeobecnosti hudobná veda zahŕňa a) akustiku, b) tónovú fyziológiu a tónovú psychológiu, c) hudobnú estetiku, d) hudobnú teóriu a e) hudobné dejiny.¹

Hudba- tak ako pri muzikológii, ani tu neexistuje žiadna všeobecná definícia hudby. Hoci pokusov o pomenovanie toho, čo hudba je bolo mnoho, nikdy sa nepodarilo stručne pojať všetky hľadiská hudby. Najschopnejšia sa zdá byť systémová poučka, ktorá hovorí, že hudba je zvuková činnosť, ktorá vplýva na človeka a ktorý ju chápe ako určitú štruktúru. To znamená, že ju rozlišuje od dejov, ktoré sú chaotické a neorganizované a od inak usporiadaných zvukových systémov z ľudského i mimoludského zdroja.²

V tejto kapitole sa budeme zaoberať historickým vývojom hudobných druhov a hudobných foriem, a to z časového hľadiska od ich začiatkov až po súčasnú dobu. Dozvieme sa, akú úlohu zohrávala hudba v životoch ľudí a aké miesto pre ňu mali vo svojom voľnom čase. Hudba bola totiž od počiatku dôležitou súčasťou pri mnohých

¹ Srov. ELSCHEK, O. *Hudobná veda súčasnosti*, str. 9

² Srov. FUKAČ, J. *Mýtus a skutočnosť hudby*, str. 261

úkonoch, od náboženských obradov, cez výchovu, až po vysokú kultúru a váženú profesiu.

1.1 Pravek a starovek

Pravek je v histórii ľudstva najdlhšie obdobie, ktorého koniec sa datuje od času, kedy boli zaznamenané prvé písomné zmienky. To znamená, že ide o obdobie pred vznikom písma. Pravek a spôsob, akým sa vtedy žilo, dokazujú len archeologické nálezy. Najčastejšie kosti a rôzne historické pomôcky, náradie, nástroje, šperky atď.

Pravek plynulo prešiel do staroveku, ktorého dejiny sa začali písať vznikom prvého, najstaršieho písma. Zároveň v tomto období vzniká civilizácia a s ňou spojené budovanie prvých štátov. Rozvíjal sa obchod a remeslá, obyvatelia sa začali rozdeľovať do vrstiev podľa bohatstva.

Na základe archeologických vykopávok, rôznych rytín a nástenných malieb v jaskyniach môžeme len odhadovať ako asi praveká hudba vyzerala a znela. Súvisela však s mágiou a obradmi. Na základe určitých primitívnych rytmov, ktoré mali maximálne dva až tri tóny, sa vytvárali prvé hudobné produkcie. Za ich znenia, ktoré bolo zároveň spojené s pohybmi, sa pripravovali na lov, na boj alebo ochranu svojich domovov. K vylúdeniu hudobných tónov ako prvé slúžili napríklad primitívne píšťaly, lastúry, zvieracie rohy a pod. Dokonca sa predpokladá, že predchodcom všetkých strunových nástrojov je luk. Lovci v praveku si všimli, že rôzne napäté tetivy vydávajú inak znejúce melódie.³

Už v tomto primitívnom spoločenskom zriadení existovalo niečo ako výlučná alebo výsadná profesia hudobníka. Počas magických a náboženských obradov, kedy sa zariekovalo alebo odovzdávalo obety bohom, jedine šamani mali právo používať vtedajšie hudobné nástroje, napríklad píšťalu vyrobenú z kostí zvierat.

Po tom, ako skončila doba ľadová, počas ktorej sa výrazne znížil počet lovnej zvere a jedlých plodov, boli ľudia nútení začať obrábať vlastnú pôdu a chovať vlastnú zver. Tzn. od lovu sa prešlo k chovu a od zbierania potravy k poľnohospodárstvu. Plynule sa prešlo k del'be práce, a teda aj k samostatnej hudobnej profesii. Hudba sa mohla začať

³ Srov. HORÁKOVÁ, M. *Základy hudebních nástrojů, hudebních forem a dějiny hudby*, str. 17

vyvíjať a pestovať u vybraných jedincov, ktorí sa jej venovali na profesionálnejšej úrovni.⁴

Zvukové nástroje majú oddávna dôležitú úlohu aj v **Číne**. Cisári mali právo vlastniť tie najkrajšie zvučiace kamene. Keď sa kameňmi udieralo do seba, zaznel zvuk. Takáto forma nástrojov sa používala pred 2000 rokmi pred Kristom, čo znamená, že hudba si dokázala nájsť svoje miesto v živote ľudí v akejkol'vek podobe a forme. Neskôr sa k zvukovým variáciám začalo užívať striebro a z neho vytvorené zvony. Na základe archeologických vykopávok vieme, že už v r. 1500 p. K. mala Čína viac ako 70 rôznych druhov hudobných nástrojov. Fungovalo u nich 12 stupňov tónovej rady, pričom každý z nich symbolizoval jeden z mesiacov. To dokazuje, že hudba bola u čínskych národov úzko spätá so symbolikou a náboženstvom.⁵

V neskoršom období sa dôležitosť hudby ešte zvýraznila. Falošná hudba bola silno trestaná, pretože sa verilo, že sa tým narušuje kozmický poriadok a tým aj poriadok štátny. Hudba bola tak výrazným prvkom v živote ľudí, že odrážala život celej spoločnosti a ten, kto hudbu študoval, bol považovaný za prirodzene dobrú osobu.⁶

V **Egypte** plnila hudba výchovnú a estetickú funkciu. Najväčším zdrojom, a zároveň charakteristickým pre Egypt, sú nákrasy a maľby v hrobkách egyptských faraónov. Tie predstavujú život na zemi, ktorá mala zábavný a bezstarostný charakter, sprevádzaný hudbou a tancom. Dôležité je, že nástenné maľby museli byť zobrazované realisticky, preto z nich vieme verne vyčítať, aké hudobné nástroje sa v starovekom Egypte používali, ako sa na nich hralo (prstoklad...), aké hudobné kombinácie poznali a tiež pri akej príležitosti boli žiadané (hudba v chráme mala obetný charakter, pomocou nej sa získavala priazeň bohov). Súčasťou programu pre potešenie faraóna sa stali harfenistky a tiež tanečnice.⁷

Židovská hudba veľmi výrazne ovplyvnila európsku hudbu, a to najmä v kresťanských choráloch. Napriek tomu, že Židia mali zakázané zobrazovať náboženské výjavy, vieme podľa informácií z Biblie, že im hudba slúžila ako prostriedok pri kontakte s Bohom. Najväčší rozmach hudby bol zaznamenaný počas vlády kráľa Šalamúna a kráľa Davida (rok 1000 p.n.l.). Davidove Žalmy sú považované za najdôležitejšie v rámci synagogálnej hudby. V chrámových školách boli vzdelávaní

⁴ Srov. SMOLKA, J. a kol. *Dějiny hudby*, str. 32

⁵ Srov. MAREK, V. *Tajné dějiny hudby*, str. 44

⁶ Srov. HORÁKOVÁ, M. *Základy hudebních nástrojů, hudebních forem a dějiny hudby*, str. 18

⁷ Srov. SMOLKA, J. a kol. *Dějiny hudby*, str. 35

a vychovávaní tzv. chrámoví hudobníci, ktorí boli v tom období považovaní za vtedajších profesionálov.⁸

Grécko je pre dejiny Európy zvlášť významnou krajinou. Okrem toho, že je veľmi výrazným zdrojom kultúry, z ktorej ešte teraz vedci získavajú bohaté informácie, položila základy vedy, vzdelanosti a hlavne hudby. Tá sa tu po prvýkrát v dejinách stala predmetom filozofie a jej skúmania. Nebola už len činnosťou, ktorá má len praktické zameranie a funguje len v praxi, ale stala sa významnou pre teóriu.⁹

Grécko a jej obyvatelia chápali hudbu ako významný faktor pre oblasť výchovy a zdravia. Bol to dar od boha, ktorá mala na dušu človeka ozdravujúce účinky. V Grécku síce existovali profesionálni hudobníci (aiody), no napriek tomu bola začlenená aj do systému výchovy. Chlapci sa tu museli v rámci muzického vzdelávania učiť hrať na nejaký hudobný nástroj.¹⁰

Gréci vyvinuli aj vlastnú notáciu, ktorú zapisovali pomocou písmen. Nimi označovali výšku spievaných tónov, rovnako aj ich dobu trvania. Náuka o hudbe bola veľmi zložitá a preto na nej pracovalo okrem konkrétnych skladateľov aj ich učenci. Do hudobnej náuky sa radili aj hudobné nástroje. Medzi strunové patrili napr. kithara, lyra, harfa a z dychových používali napr. aulos, syrinx a vodné varhany. Podľa typov nástrojov, na ktorých sa hralo, sa nazývala aj konkrétna hra. Kitharistika bola hra na strunové nástroje, auletikou sa nazývala hra na aulos.¹¹

Tak ako v predošlých krajinách, aj v Grécku sa nám dochovalo len veľmi málo písomných pamiatok týkajúcich sa hudby v období praveku a staroveku. No z tých, ktoré sa podarilo objaviť, patrí Seikilova pieseň z náhrobku, nachádzajúca sa v Tralles v Malej Ázii.

Je to helenistická pieseň, ktorá patrí medzi najstaršie piesne na svete. Unikátna je práve v tom, že ako jediná sa zachovala ako kompletná pieseň s textom aj s notovým zápisom. Nález náhrobku s vyrytou piesňou bol uskutočnený v blízkosti Aidin (Turecko), neďaleko Efezu. Našiel ju Sir W.M. Ramsay (r. 1883). Neskôr sa stratil a následne sa znova objavil na konci Grécko- tureckej vojny v meste Smyrna v r. 1922. O dátume vzniku sa ešte doteraz vedú spory, ale väčšina vedcov a archeológov sa zhoduje, že na základe tvaru použitých písmen sa pieseň datuje do 1. storočia nášho

⁸ Srov. HORÁKOVÁ, M. *Základy hudebních nástrojů, hudebních forem a dějiny hudby*, str. 18

⁹ Srov. SMOLKA, J. a kol. *Dějiny hudby*, str. 38

¹⁰ Srov. HORÁKOVÁ, M. *Základy hudebních nástrojů, hudebních forem a dějiny hudby*, str. 18

¹¹ Srov. CMÍRAL, A. *Základní pojmy hudební*, str. 189

letopočtu. Tiež existujú názory, komu je epitaf na náhrobku venovaný. Prvá varianta je tá, že Seikilos túto pieseň venoval svojej manželke (Seikilos to Euterpe). Druhá možnosť počíta s tým, že Seikilos sa pod pieseň len podpísal (Seikilos, son of Euterpos).¹²

1.2 Stredovek

Stredovek, ako jedno z období v dejinách ľudstva, predstavuje dlhú tisícročnú epochu. Vyznačuje sa hlavne duchovným charakterom. Dôvodom bolo víťazstvo kresťanstva, jediná podstata a zmysel bol Boh. K nemu sa vzťahovala všetko umenie, architektúra, maliarstvo a hudba. Cirkev je taktiež aj nositeľom vzdelanosti, ktorá sa realizovala hlavne prostredníctvom kláštorov. Modelom vzdelávania sa stalo 7 slobodných umení, medzi ktorými bola aj hudba.

Charakter stredovekej hudby bol odlišný od súčasného. Nebola stvorená pre pozorné počúvanie, ani sa nepovažovala za vhodnú pre koncertné predstavenia. Bola len doplnkom k nejakej ľudskej činnosti. Každý úkon či akt mal svoju špecifickú hudbu. Pri bohoslužbách v kostole, alebo pri tanci na zábavách bola hudba dôležitou a vítanou súčasťou. Inde hrala nepodstatnú úlohu, alebo slúžila ako vedľajšie skrášlenie (napríklad pri práci alebo pri spoločnej zábave).¹³

Podstatnou súčasťou vtedajšieho života, ktorá sprevádzala obyvateľov počas celého dňa pri akejkoľvek činnosti, bola viera, modlitba a všetko to, čo bolo kresťansky správne. Tento kresťanský svetonázor a kresťanská doktrína vládla mysleniu a konaniu ľudí.

Čo sa týkalo ranej stredovekej hudby, základom bol kresťanský spev, ktorý vznikol zo židovskej hudby znejúcej v chrámoch. V najväčšej miere sa spievali psalmodie, ktoré boli založené na recitovaní v jednej tónine, no úvod a záver mali melodický. Tieto piesne, respektíve žalmy sa spievali zborovo. No aj tie sa behom storočí a pôsobením rôznych vplyvov zmenili, až okolo 7. storočia došlo k reforme cirkevného spevu. Medzi najstaršie duchovné piesne na Slovensku a v Česku patrí „Hospodine pomiluj ny“, v Poľsku „Bogurodzica“, v Nemecku „Christ ist erstanden“.¹⁴

¹² Srov. LANDELS, J.G. *Music in Ancient Greece and Roma*, str. 252

¹³ Srov. SMOLKA, J. a kol. *Dějiny hudby*, str. 52

¹⁴ Srov. HORÁKOVÁ, M. *Základy hudebních nástrojů, hudebních forem a dějiny hudby*, str. 20

Keď je reč o reforme cirkevného spevu, tá bola prisúdená pápežovi Gregorovi I. Veľkému. Rozlíšili sa nápevy a tým sa vyformovali rôzne liturgie. Tá rímska, ktorá je záväzná pre naše zeme, dostala pomenovanie práve podľa tohto pápeža, čiže gregoriánska. Gregoriánsky chorál je jednohlasný, spieva sa v latinčine a jeho rytmus a tempo sú odvodené od textu. Do dnešného obdobia je tento typ chorálu používaný. Na poslucháča pôsobí duchovne, čisto a dodáva mu duševnú pohodu, pokoj a mier. Je to akoby mal svoje vlastné vnútorné zákony, plynie bez prerušenia a evokuje v poslucháčovi pocit, že sa spevák ani nenadychuje.¹⁵

Tento prínos gregoriánskeho chorálu bol však sprevádzaný problémami. Vzhľadom k skutočnosti, že Rimania nepoznali melódiu chorálových piesní a nemali ani spôsoby, ako sa ich naučiť, boli zo severu privezení speváci. Ich úlohou bolo naučiť presné znenie tónov a slov. To fakticky dokazuje, že najstaršie rukopisy s notáciou pochádzajú z 9. a 10. storočia, pričom všetky vznikli na severe.¹⁶

Opakom duchovnej hudby v stredoveku bola svetská hudba, rytierska lyrika. Tá sa stala v 12. až 15. storočí opäť vážnym umením. Najčastejšou témou týchto rytierskych piesní bola nenaplnená láska, ženy ako ideálne bytosti, stvorené pre lásku a oslava rytierov a ich cnostnej povahy. Písali sa piesne ako s lyrickou, tak aj piesne s epickou formou. V niektorých častiach Európy, hlavne v Nemecku, sa do určitej miery objavuje aj vplyv ľudových piesní, ktoré mali svoj typický tónorod.¹⁷

Stredovek nepoznal, čo to je vytvoriť vlastné originálne dielo. Hudba a piesne sa buď tradovali a prenášali po generácie, alebo vznikala na základe improvizácií. Tieto zaimprovizované piesne sa zapamätali a ďalej sa šírili, niekedy aj s malými obmenami a odchýlkami, napríklad sa po čase sa do piesní vkladali novotvary, čo bolo spôsobené vývojom jazyka.

Ľudia verili, že piesne a zdroj hudby bol v Bohu, a len on jediný mal schopnosť vytvárať a niečo tvoriť. Bola to výlučne Božia vlastnosť, ktorá bola braná ako samozrejmosť a nikto sa to nepokúšal negovať tým, že by prišiel sám s niečím novým. Hudobníci vedeli, že hudbu, ktorou disponujú, preberajú z určitých trvalých vzorov a len ju pretvárajú s malými obmenami. Z toho vyplýva, že stredoveká hudba bola anonymná, piesne nemali ustáleného autora.¹⁸

¹⁵ Srov. MAREK, V. *Tajné dejiny hudby*, str. 58- 59

¹⁶ Srov. HOPPIN, R. *Hudba stredoveku*, str. 61

¹⁷ Srov. HORÁKOVÁ, M. *Základy hudebních nástrojů, hudebních forem a dějiny hudby*, str. 21

¹⁸ Srov. SMOLKA, J. a kol. *Dějiny hudby*, str. 52

V ďalších storočiach vzrastal vplyv miest, postavenie remeselníkov a obchodníkov bolo tiež na vyššej úrovni. Tí si vytvorili vlastný spevácky cech. Členom sa stal každý, kto vytvoril vlastný text, k nemu vlastnú melódiu a sám pieseň interpretoval. Piesne mali širokú škálu tém, a to od žartovných a satirických, až po duchovné a kresťanské. K poznaniu stredovekej tvorby, najmä tvorby 13. storočia nám slúži dielo *Carmina burana*, nájdené v Kláštore Benediktbeuem. Je to zbierka latinských a nemeckých piesní. Ich autormi boli hlavne študenti a klerici, tzn. chovanci kňazského seminára.

Popri jednohlasnej hudbe sa začiatkom 9. storočia začala rozvíjať aj viachlasná hudba. Tá vznikla prevzatím vedúceho hlasu (*vox principalis*) z gregoriánskeho chorálu a k nemu bol priradený druhý hlas (*vox organalis*). Viachlasy boli improvizované formy hudby, kde okrem čistých intervalov sa používali aj pohyby hlasu, ktoré pripomínali girlandy. Takým viachlasom sa hovorilo „kvetnaté diskanty“ (*discantus floridus*).¹⁹

1.3 Renesancia

Slovo „renesancia“ znamená „znovuzrodenie“. V tomto období začína reformácia v kultúre, náboženstve i duchovnom živote. Dalo by sa povedať, že v tomto období zažíva umenie a veda rozkvet. Základným pojmom je humanizmus. Ľudia kladú na prvé miesto seba (antropocentrizmus), a tiež dávajú dôraz na pozemský život. Spoliehajú sa na svoj vlastný rozum namiesto toho, aby všetko vzťahovali k Bohu. Reformácia v umení znamená aj zmenu v tvorbe, používanie perspektívy, vedeckého základu umenia.

V tomto období sa zmenil aj postoj k hudbe, rovnako ako postoj ku všetkému umeniu. Hudba bola adresovaná predovšetkým človeku, nie Bohu. Človek bol braný ako poslucháč, ktorý hudbu počúval a ocenil, zároveň bola vyjadrením jeho citov, postojov a nálad, ktoré pri počúvaní zažíval. To znamená, že ju vnímal vnútorne, pocitovo a zmyslovo. Meradlom dobrej hudby už viac neboli pravidelné intervaly a matematicky vypočítaný súzvuk. Hudba v renesancii často skrývala pod zjavným počuteľným zvukom ešte aj racionálny kompozičný rozvrh s prípadným symbolickými významom. Zmena bola tak veľká a revolučná, že sa dokonca začalo používať v rámci

¹⁹ Srov. HORÁKOVÁ, M. *Základy hudebních nástrojů, hudebních forem a dějiny hudby*, str. 21

renesančnej hudby spojenie **ars nova**, čo je nové umenie. Všetko pred renesanciou je **ars antiqua**- staré umenie.²⁰

Ďalší rozdiel oproti stredoveku bol ten, že sa v hudbe zaviedol individualizmus. Zo skupinového hudobníka sa stal samostatný skladateľ a dôraz sa kládol na individuálne tvorivé schopnosti. Ten komponoval hudbu, ktorá bola považovaná za originálne dielo, niečo nové, nepoznané, práve vynájdené. No vzťahovalo sa to len na celkové kompozičné stvárnenie. Stvorenie čistej melódie, alebo iných čiastkových prvkov boli považované za menšie majstrovstvo a preto sa mohli aj naďalej prepožičiavať z už vzniknutých cudzích skladieb. Dnes by bol tento čin považovaný za plagiátorstvo a krádež. Ale v renesancii to bolo znakom úcty a prejav obdivu k dotyčnému vzoru. Človek, ktorý tvoril hudbu, bol považovaný za nadanú osobu, knieža hudby. Jeho tvorivosť nebola považovaná za niečo, čo mu dáva Boh, alebo čo mu plynie od Ducha svätého. Táto charakteristika sa ale vzťahovala výhradne na polyfónnu hudbu. Jednohlasná hudba ustúpila do úzadia.²¹

Prelínanie hudobných druhov medzi jednotlivými vrstvami a triedami ľudí zaisťovali už profesionálne inštitúcie, na rozdiel od stredoveku, kedy šírenie hudobných druhov medzi ľuďmi zaisťovali potulní hudobníci. Dôležitým medzníkom pre prenášanie hudobných skladieb z jednej sféry do druhej bolo vynájdenie a rozšírenie nototlače. Zápis už nebol taký zložitý, postupne sa zjednodušoval. Nakoniec na prečítanie notového zápisu už neboli potrebné žiadne komplikované nápovedy, ale boli prakticky prístupné pre okamžitý spev z listu.

Pre potreby aristokracie a katolíckej cirkvi vznikli vokálne kapely (capella), ktorým sa dostávalo vyššej vážnosti a s tým spojené vyššie platy. Ich úlohou bolo zabezpečenie slávnostných foriem bohoslužby, na šľachtickom dvore to bolo prevádzkovanie svetskej hudby pre pobavenie šľachty. Na čele každej kapely bol vážený hudobník, vtedajším obyvateľstvom považovaný za popredného a slávneho skladateľa. Rozšírenou a obľúbenou formou spoločenského záujmu o estetický zážitok bola hudba na počúvanie. Taká hudba bola oceňovaná a vnímaná, ako napr. dnešný koncert v opere. Profesionálni hudobníci ju zaisťovali pre svoje publikum buď verejne (mestské ceremoniály), alebo súkromne (koncert virtuózov alebo kapiel v koncertnej komore).²²

²⁰ Srov. SLIACKA, D. *Slávni hudobní skladatelia*, str. 12

²¹ Srov. SMOLKA, J. a kol. *Dějiny hudby*, str. 113

²² Srov. Tamtéž, str. 114

Okrem toho, že vznikali ťažké teoretické práce popisujúce hudobné umenie, do tlače sa vo veľkom množstve dostávali aj príručky a učebnice. Hoci spočiatku boli písané v latinčine, netrvalo dlho a boli vydávané aj v národných jazykoch. Slúžili k vzdelávaniu na školách, alebo tiež k veľmi rozšírenému a obľúbenému domácemu vyučovaniu súkromným učiteľom v bohatých rodinách. Vyučovanie sa nesústredovalo výhradne na spev alebo teóriu vokálnej hudby. V móde bola tiež hra na konkrétne hudobné nástroje. Tým sa prirodzene vyvíjali aj virtuózi, ktorí dokonale ovládali hru na nástroji a boli považovaní za hudobných géniov. Dôsledkom toho bol rozkvet výroby nástrojov. Špecialistami a svetovo známymi mestami vo výrobe hudobných nástrojov boli v stredoveku napríklad Norimberg, alebo Benátky.²³

Najvýznamnejšími predstaviteľmi tejto doby boli Guillaume di Machaut a Giovanni Pierluigi da Palestrina.

Guillaume di Machaut (asi 1300- 1377)

Svojou tvorbou predstavoval ars nova. Okrem skladania hudby bol aj kňazom a básnikom. Vyprodukoval veľa skladieb, ktoré sú obsiahnuté v troch zväzkoch. V prvom sa venuje jednohlasným rytierskym piesňam, druhý zväzok obsahuje trojhlasné a štvorhlasné motetá. V tom treťom sú trojhlasné skladby, zamerané na svetskú lásku a pravú renesančnú oslavu ľúbostných citov. Machaut je najslávnejší skladateľ 14. storočia aj preto, že vytvoril veľkolepý cyklus na oslavu korunovácie Karola V a jeho viachlasná omša sa v ďalších storočiach stala najslávnejším druhom cirkevnej hudby.²⁴

Giovanni Pierluigi da Palestrina (1526- 1594)

Palestrina pochádza z Talianska a predstavuje vrcholnú renesanciu 16. storočia. Bol zamestnaný ako pápežov hudobník a to sa podpísalo na jeho tvorbe. Skladal väčšinou chrámové skladby, kde súčasní nadšenci a odborníci obdivujú okrem krásy melodiky a hĺbky citov, aj Palestrinovo majstrovské vedenie jednotlivých hlasov a kontrapunktickú techniku. Najznámejšie diela sú cyklus motet *Pieseň piesní* a omša *Missa papae Marcelli*.²⁵

²³ Srov. SMOLKA, J. a kol. *Dějiny hudby*, str. 116

²⁴ Srov. SLIACKA, D. *Slávni hudobní skladatelé*, str. 15

²⁵ Srov. Tamtéž, str. 21

1.4 Baroko

Baroko alebo barok je zosmiešňujúci výraz pre všetko pokrútené, nepravidelné, gýčovito honosné. Presne tak vyzeralo umenie počas tejto etapy ľudských dejín. Nosili sa nabielené parochne, nafúkané šaty. V architektúre boli v móde asymetrické tvary, nadsadené proporcie, mnohosť ornamentov. Na druhej strane to bolo temné obdobie, plné strachu, neistoty a pochmúrnych myšlienok. V tom čase totiž zúrili po Európe mnohé vojny, najznámejšia je 30. ročná. Prvé vlny tohto slohu sa začali šíriť z Talianska a neskôr prešli až do celej Európy.

Popri melodicko- harmonickom systéme sa zmenila aj forma melodiky. Jej najvýraznejšie znaky boli:

- bola najvýraznejšia a poslucháči jej venovali najväčšiu pozornosť
- bola typická svojou bohatou vnútornou členitosťou, na rozdiel od staršej hudby, ktorá plynula v prúde bez akéhokoľvek akcentu
- novinkou boli intervalové kroky, ktoré boli do tej doby neprípustné
- tiež boli zaznamenané nenápadné melodické útvary odvodené z hovorovej reči, čo malo za následok charakteristický melodický obrys, zmeny tempa, gradáciu a rytmiku
- vznikol priestor pre tvorbu v rodných jazykoch, čo spôsobilo, že hudba v týchto národoch získala originálne rysy. Takými krajinami boli napr. Nemecko, Anglicko, Francúzsko a Taliansko. Slovanským národom takýto vývoj ešte v tomto období nebol dopriatí
- tam, kde bol kladený dôraz na individuálny prežitok, sa používalo hovorené slovo. Tento tvar bol nepravidelný a veľmi pôsobivý
- novým melodickým útvarom bola téma, ktorá bola základným stavebným prvkom. Obvykle bola členitá, skladala sa z viacerých uzatvorených kontrastných článkov²⁶

Ďalším typickým znakom vývoja hudby v baroku bola inštrumentálna hudba. Túto zmenu hudobného štýlu zapríčinili rôzne ekonomické a výrobné faktory, vytlačanie cirkevného života v mestách i na dvoroch feudálov. Inštrumentálna hudba vznikla postupným vytláčaním hudobných nástrojov zo zborového a capella.

²⁶ Srov. SMOLKA, J. a kol. *Dějiny hudby*, str. 194

Barokovú inštrumentálnu hudbu 16. storočia delíme na dve skupiny, a to na tanečné skladby a na voľné inštrumentálne kompozície.

- tanečné skladby mali svoju typickú vyhranenú choreografiu, tempo a takt. Každá skladba mala svoj charakter podľa toho, k akej spoločenskej vrstve sa viazala. Mohlo ísť o feudálnu, meštiacku alebo ľudovú skladbu. Postupne však prechádzali do rôznych vrstiev, spájali sa a miešali. Tak vzniká nový hudobný druh- tanečná suita.
- vznikli z inštrumentálnych prepisov a po obmenách vokálnych druhov. Hranice medzi jednotlivými druhmi inštrumentálnych kompozícií sú nejasné, pretože sa vo väčšine prípadov významovo kryjú, tzn. majú rovnaké formové postupy a štýly.²⁷

Najvýznamnejším typom inštrumentálnej a zároveň vokálnej hudby bola tzv. **fuga**. Bola to akási zmes skúseností z renesančného obdobia a nových objavov v hudbe. Bola tvorená pre polyfónny spev- spievala sa viachlasne, rovnako ako v predchádzajúcom období. Podliehala však určitým zložitým pravidlám, najmä pri speve pri prechádzaní z hlasu do hlasu. Okrem tohto prechodu sa od renesančnej hudby líšila tým, že sa držala jednej témy, zatiaľ čo v renesancii boli súčasne používané rozmanité melódie. Tiež sa striktné dbalo na to, aby všetky zložky v melódii spolu vytvárali harmonickú jednotu a vzniknutý výsledok bol hudobne uspokojivý. Za reprezentanta tejto fugy je J.S. Bach.²⁸

Najdôležitejšou udalosťou v barokovej hudbe bol určite vývoj **opery**. Jan Trojan vo svojej knihe Dejiny opery píše, že: „*opera je zázračným dieťaťom talianskej kultúry. Ak sa rok 1600 považuje za historický medzník vo vývoji európskej hudby, je vznik opery najväčšou udalosťou tej doby*“. (TROJAN 2001:15).²⁹

V 16. storočí bol pod vedením grófa Giovanniho Bardi vo Florencii založený spolok „florentská camerata“. Dôvodom bolo oživenia antickej hudobnej drámy a návrat k vtedajšej umeleckej tvorbe. O prvú operu sa pokúsil Vincenzo Galilei, kde zaujal bojovnú pozíciu voči viachlasej hudbe. No za prvú skutočnú operu je považovaná opera Dafne, ktorú napísal Jacopo Peri v roku 1598 pri príležitosti karnevalu. Bohužiaľ, toto dielo sa nepodarilo zachovať. Ďalšie dielo, operu Eurydice, napísal v roku 1600

²⁷ Srov. BURLAS, L. *Formy a druhy hudobného umenia*, str. 181

²⁸ Srov. CMÍRAL, A. *Základní pojmy hudební*, str. 204

²⁹ Srov. TROJAN, J. *Dějiny opery*, str. 15

pre udalosť blížiacej sa svadby Henricha IV. Tú sám autor popisuje ako súbor scénických a hudobných zložiek. Hudba má vyvolávať dramatickosť, spevák neimprovizovať a neobohacovať svoj spev rôznymi ozdobami. Má sa držať scenára a vykonávať na javisku pri vystúpení predpísané gestá a kroky. Síce tieto opery nemali ani zďaleka súčasnú podobu (boli hudobne oveľa jednoduchšie, asi pol hodiny trvajúce diela), ale predstavovali zrod nového, perspektívne úspešného žánru.³⁰ Medzi dôležitých skladateľov barokového obdobia zaradzujeme hlavne Johanna Sebastiana Bacha a Georga Friedricha Händela.

Johan Sebastian Bach (1685- 1750)

Narodil sa v Nemecku v rodine dvorného hudobníka. Jeho profesionálne hudobné začiatky boli totožné s otcovými, Johan sa stal dvorným hudobníkom vo Výmare, neskôr pôsobil ako varhaník. Bach ako prvý začal používať temperové ladenie, do tej doby sa nástroje ladili pomocou intervalu čistej kvinty a oktávy. Na základe temperového ladenia mohla chromatická stupnica postupovať v rovnakej veľkých poltónových krokoch, čo znamenalo všetky tóniny sú harmonicky a rovnomerne znejúce a preto je možné hrať a komponovať vo všetkých tóninách. Hoci bol Bach majster v hre a komponovaní, veľký vplyv mal aj na hudobnú teóriu a nové techniky hrania (použitie palca ako plnohodnotného prsta v hre na orgáne). Rovnako tak podporoval vývoj hudobných nástrojov, pretože sám poznal ich nedostatky. Medzi slávne diela radíme jeho Matúšove a Jánove pašie, Vianočné a Veľkonočné oratória, Brandenburské koncerty, Schublerove kantáty a mnoho ďalších.³¹

Georg Friedrich Händel (1685- 1759)

Nemecko- anglický predstaviteľ vrcholného baroka. Narodil sa v rovnakom roku ako Bach, no zatiaľ čo Bach bol zameraný len na Nemecko a celý život striktne žil len pre svoju hudbu, Händel komponoval pre celý svet a bol umelcom plný života, ktorý akoby celý život geniálne improvizoval. Precestoval mnoho krajín. V Hamburgu, Florencii, Benátkach a Ríme pracoval ako skladateľ opier, ktoré žali obrovské úspechy. V Anglickom Londýne sa stal umeleckým vedúcim Kráľovskej akadémie hudby, kde aj

³⁰ Srov. TROJAN, J. *Dějiny opery*, str. 15-17

³¹ Srov. POSADOVSKÁ, D.; PAZDÍREK, D. *Podobizny nad klavírem*, str. 7-14

naďalej tvoril jeho najobľúbenejší hudobný žáner- opery. Súčasne však komponoval aj orgánové koncerty, sonáty pre flautu a husle či v barokovom období obľúbené oratória. Medzi slávne opery skomponované Händelom radíme operu Rinaldo, Alcina, Xerxes, Rodrigo a mnoho iných. Tiež sú slávne aj jeho oratória Izrael v Egypte, Mesiáš, Judáš Makabejský (ai.), či suity Vodná hudba a Hudba k Ohňostroju.³²

1.5 Klasicizmus

Prvé vlny klasicizmu sa začali valiť z Francúzska, zatiaľ čo v ostatných krajinách ešte pretrvávalo baroko. Slovo klasicizmus označuje niečo modelové, alebo vzťahujúce sa k antike. Zástancovia klasicizmu sa snažili sekularizovať náboženstvo od vedy a vedeckého výskumu. Išlo im o to, aby zabránili vplyvu náboženstva vo svetských záležitostiach, pretože verili v ľudský rozum a spoločenský pokrok. Klasicizmu v 18. storočí na území Európy sa hovorí aj osvietenický klasicizmus.

V klasicizme nastali zmeny nie len v štýle a kompozícii hudby, ale tiež aj v samotnom postavení hudby v rámci spoločnosti. Nositeľom hudby sa v dôsledku upevňovania postavenia stáva meštianstvo. Toto je obdobie, kedy hudba začína dozrievať, do popredia sa tlačia ideály hudobnej krásy a ušľachtilá zábava. Aby sa docielila jednota skladby, pracuje sa dôkladnejšie s hudobnými myšlienkami a statickou symetriou. V Európe, najmä v Nemecku, Francúzsku, Rakúsku a Anglicku sa objavuje nový typ predstavenia, ktorý vychádza v ústrety publiku- a tým je *verejný koncert*.³³

Myšlienka verejných koncertov vznikla v dôsledku kapitalistických a podnikaniachtivých tendencií vzostupujúcej vrstvy meštianstva. Pri nej sa vyvinul fungujúci a prosperujúci systém, založený na troch zložkách. Tými bol umelec, ktorý ovládal určité hudobné umenie a ktorý svoj talent ponúkla za honorár. Na základe ponuky prišiel dopyt, v tomto prípade poslucháč, ktorý si zakúpil vstupenku a tým si zabezpečil účasť na koncerte. A poslednou treťou zložkou bol podnikateľ, ktorý zabezpečil priestor na konkrétne verejné predstavenie a podľa potreby ho aj organizačne zaistil.³⁴

Pri verejnej činnosti, akou nepochybne verejné koncertovanie bolo, sa umelci bezpochyby stretávali s názormi poslucháčov a odbornej verejnosti. Práve na základe

³² Srov. POSADOVSKÁ, D.; PAZDÍREK, D. *Podobizny nad klavírem*, str. 14-20

³³ Srov. BURLAS, L. *Formy a druhy hudobného umenia*, str. 233

³⁴ Srov. SMOLKA, J. a kol. *Dějiny hudby*, str. 288

toho sa v období klasicizmu začali vytvárať korene tzv. odbornej kritiky. Tá bola zrkadlom mienky a vkusu obyvateľstva. Môžeme povedať, že v období klasicizmu vznikli základy, na ktorých stojí aj dnešný verejný hudobný život (umelecká špecializácia, kritika, nakladateľský systém atď).

Vrchol hudobného klasicizmu najviac charakterizuje Viedenská škola, zastúpená troma slávnymi umelcami, a to sú Joseph Haydn, W.A. Mozart a L. van Beethoven.

Franz Joseph Haydn (1732 – 1809)

Bol najstarší z trojice velikánov Viedenskej školy. Jeho tvorba spájala dve etapy, starú a novú hudbu. V začiatkoch jeho skladateľskej kariéry je cítiť vplyv starej talianskej hudby, no postupom času pridával nové formy a kompozičné postupy. Pracoval pre knieža Paula Antona, neskôr pre jeho syna Miluláša. Tam mal dostatok tvorivej slobody. Nepracuje len pre knieža, ale dostáva aj zákazky od rôznych spoločností, pre ktoré komponuje skladby. Na základe toho získava slávu a uznanie, poznajú ho ľudia po celom svete. V dôchodku sa už naplno venuje len skladbám, akým chce. V tej dobe vytvoril svoje vrcholné diela, dvanásť londýnskych symfónií. Hoci Haydn nemal dokonalé hudobné vzdelanie, mal ohromný talent a veľké ambície. Typické bolo pre neho dokonalé spoločenské vystupovanie a pracovitosť.

Medzi jeho najslávnejšie diela spomedzi kvartet sú Slnčné kvartety, Ruské kvartety a Skrivánci kvartet. Čo sa týka symfonickej tvorby, tam patria už spomínané slávne londýnske symfónie – Vojenská, Hodiny, S úderom kotlov atď...Napísal aj 24 oper, z nich sa dodnes hrajú napríklad Život na mesiaci, alebo Armida.³⁵

Wolfgang Amadeus Mozart (1756 – 1791)

Tento slávny skladateľ napísal diela, ktoré najviac vystihujú podstatu klasicizmu. Komponoval čisto a s eleganciou, jeho hudba je jasná, citlivá a má dokonalú formu. Narodil sa do rodiny vynikajúceho hudobníka, kde jeho otec hral na husliach v kapele salzburského arcibiskupa. Keď si uvedomil, aký má jeho syn talent (malý Wolfgang hral prvé akordy ako trojročný, ako štvorročný vedel zahrať celé skladbičky a vo veku šiestich rokov komponoval už svoje vlastné skladby), rozhodol sa ho predstaviť verejnosti. Tam slávi veľké úspechy a v ďalších rokoch cestuje po svete, kde študuje chrámovú a inštrumentálnu hudbu. Bohužiaľ, osud mu neprial. Na žiadnom mieste sa

³⁵ Srov. HORÁKOVÁ, M. *Základy hudebních nástrojů, hudebních forem a dějiny hudby*, str. 29

nevedel uplatniť ako koncertný umelec, pretože sa panovníkom a iným zamestnávateľom zdalo, že je jeho hudba príliš moderná. Nakoniec sa musel živiť ako pouličný hudobník a učiteľ hudby. V období, kedy bojoval s chudobou, však napísal svoje vrcholné diela.

K jeho najznámejším operám zaraďujeme Únos zo serailu, Figarova svadba, Don Giovanni a Kúzelná flauta. Napísal tiež Parížsku, Pražskú symfóniu, alebo slávnu komornú skladbu Malá nočná hudba. Posledné dielo Requiem – skladba za mŕtvych, však už nestihol dopísať, sám zomrel pred jej dokončením.³⁶

Ludwig van Beethoven (1770 – 1827)

Bol skladateľom novej doby. Niekedy sa u neho môžeme stretnúť s prezývkou Michelangelo hudby. Je to pre jeho vlastnosť vrhnúť sa na ťažkú, komplikovanú vec, aby z nej vytiahol umelecký poklad. Mal veľký talent už od detstva. Už ako sedemročný zažil svoje prvé koncertné vystúpenie. Prvé skladby začal komponovať v dvanástich rokoch a v pätnástich získal prácu ako druhý varhaník. Jeho umenie si našlo prívržencov a fanúšikov aj medzi členmi šľachtického rodu, ktorí ho finančne podporovali v jeho tvorivej činnosti. Typickým znakom v Beethovenových skladbách sa stali kontrasty medzi vášnivými a lyrickými pasážami. Jeho úspechom nestál v ceste ani fakt, že Beethoven trpel na sluchovú chorobu a posledných 11 rokov svojho života prežil bez sluchu.

Vrcholom jeho symfonickej tvorby je č.9 d moll s Ódou na radosť, ďalej známe D dur, Es dur Eroica, F dur Pastorálna, c moll Osudová. Slávne sú aj jeho klavírna sonáta f moll Appassionata, husľová sonáta A dur Kreutzerova, alebo opera Fidelio.³⁷

1.6 Romantizmus

Vznikol ako odmietavá odpoveď na realizmus a s ním spojené osvietenstvo. Ako vyplýva z názvu, romantický človek veril vysneným veciam, fantázii a svojej intuícii. Naopak, k matematike a empirii mal pohrdavý postoj, uprednostňoval báseň pred vedeckým výskumom. Predstavy v romantizme boli založené na nemennosti času

³⁶ Srov. HORÁKOVÁ, M. *Základy hudebních nástrojů, hudebních forem a dějiny hudby*, str. 30

³⁷ Srov. KINDLOVÁ, I. *Dějiny hudby: část 3*. [online]. 19.10.2007, [cit. 2014-01-19]. Dostupné na WWW: <http://www.isscheb.cz/images/housle/cast_3.pdf>

a dejín, neželaný bol vývoj. Bol veľký záujem o folklór a ľudovú slovesnosť, prejavy z dôb minulých. Týkalo sa to jazyka, kultúry, poézie či prózy.

Počas romantizmu sa vystriedalo niekoľko vývojových etáp:

1. raný romantizmus (Schubert, Weber)
2. rozvoj romantizmu (Mendelssohn, Schumann, Chopin)
3. novoromantizmus (Berlioz, Wagner, Liszt)
4. klasicko-romantická syntéza (Brahms)
5. kríza romantizmu (Mahler, Strauss)³⁸

Hudba, ako druh umenia, bola v romantizme najviac oceňovanou oblasťou. Ako jediná totiž vedela najlepšie odzrkadľovať pocity, nálady, túhy a myšlienky ľudí vtedajšej doby. Na poslucháča pôsobila citlivo a romanticky skladatelia vkladali do hudby zvukomalbu, pojímali ju farbisto. Umelecky stvárňovala typický, romantizmom ovplyvnený postoj človeka, jeho povýšenie citu nad rozumom, lásku človeka k spoločnosti a k sebe samému. Z toho vyplýva aj vzťah k vlastnému národu, hudba dostáva charakter ľudovej hudobnej tvorivosti. Témou je život dedinského ľudu, zdrojom inšpirácie ľudová hudba.³⁹ V rámci vývojových etáp romantizmu vzišli svetovo známi skladatelia, kde každý skladateľ toho konkrétneho obdobia mal svoju vlastnú kompozičnú techniku.

1.6.1 Raný romantizmus

Franz Schubert (1797- 1828)

V dejinách hudby sa mu nie stále ujde zaslúžené miesto medzi slávnymi a talentovanými skladateľmi. Počas svojho života zložil cez tisíc skladieb. Na klavíri vedel skvelo improvizovať, na požiadanie zareagoval melódiou plnou citu a jemnej romantiky. No vedel byť aj veľmi dynamický, jeho hudba mala nádych dramatickosti, čistoty a nových objavov. Hoci nemal žiadne intenzívnejšie hudobné vzdelanie, vyvažoval to obrovskou fantáziou a zásoboval umenie množstvom svojich geniálnych hudobných nápadov. Práve Schubert bol ten, kto ako prvý použil vo svojom diele dynamicky veľmi účinnú synkopu. Napriek tomu si udržiaval po celý svoj krátky život

³⁸ Srov. HORÁKOVÁ, M. *Základy hudebních nástrojů, hudebních forem a dějiny hudby*, str. 32

³⁹ Srov. SMOLKA, J. a kol. *Dějiny hudby*, str. 399

veľkú dávku skromnosti a plachosti, nikdy neočakával za svoje majstrovské dielo odmenu, potlesk ani slávu.

Bol predovšetkým známy ako autor piesní, ktoré otextoval básňami slávnych básnikov (napr. J.W.Goethe). Rovnako tak skladal aj symfónie a sonáty. Medzi jeho najznámejšie dielo považujeme kvartet d moll Smrť a dievka, alebo kvintet Pstruh.

Carl Maria Weber (1786- 1826)

Atmosféra divadla mu učarovala už ako malému chlapcovi. Jeho otec mu doprial široké hudobné vzdelanie po rôznych miestach a u rôznych profesoroch. Keď mal osemnásť rokov, stal sa dirigentom. Niekoľko rokov pôsobil v Prahe, kde bol tvorcom niekoľkých svetoznámych diel. Carl bol a je vo svete vyhlásený ako skvelý skladateľ, dirigent a pianista. Je považovaný za tvorca nemeckej národnej hudby. Stvoril niekoľko oper s národnými motívmi práve v dobe, kedy sa v Nemecku vyvíja vlastenectvo a národné uvedomovanie.

Weber je autorom mnohých symfónií, venoval sa tiež skladaniu koncertných diel, omší a kantát. Čo sa týka oper, medzi najkrajšiu sa považuje opera Čarostrelec.⁴⁰

1.6.2 Rozvoj romantizmu

Fryderyk Chopin (1810- 1849)

Rovnako ako Mozart či Beethoven, aj Chopin bol považovaný za zázračné dieťa. Základom pre jeho majstrovské diela sa stal klavír. Na tomto hudobnom nástroji hrával doslova brilantne, bol považovaný za klavírneho virtuóza. Pre klavír komponoval svoju hudbu, bol to základ, na ktorom staval všetku tvorbu. Najčastejšou témou pre Chopina sa stali poľské ľudové piesne i poľské tance. Na základe toho komponoval mazurky, polonézy a valčíky. Jeho dielo je rozľahlé, napísal dva klavírne koncerty (f moll, e moll), 4 sonáty, 27 etúd, 4 balady a 24 prelúdií.⁴¹

Druhá polovica 19. storočia sa nesie v znamení mnohých zmien. Charakteristické pre túto dobu je vzdelávanie členov nižších spoločenských vrstiev a profesionalizácia umeleckých aktivít. To znamená, že hudba prestala byť naviazaná na panovnícke dvory a umelci môžu slobodne tvoriť. Sloboda im prinášala aj väčšie poslucháčske publikum, takže v prípade úspechu sa mohli tešiť rozľahlejšiemu spoločenskému uznaniu. Okrem

⁴⁰ Srov. KINDLOVÁ, I. *Dějiny hudby*: část 3. [online]. 19.10.2007, [cit. 2014-01-19]. Dostupné na WWW: <http://www.isscheb.cz/images/housle/cast_3.pdf>

⁴¹ Srov. SLIACKA, D. *Slávni hudobní skladatelé*, str. 76-78

bežného a pre romantizmus typického domáceho pestovania hudby, sú ďalšími centrami pre realizáciu hudby aj mešťanské salóny, koncertné sály a operné divadlá. Presadzuje sa kult umelca, ktorý musel byť výborný tvorca aj skladateľ. Vyžadovali sa od nich mimoriadne výkony a hlavne originalita diela.⁴²

1.6.3 Novoromantizmus

Franz Liszt (1811- 1886)

Je považovaný za autora hudby pravého romantizmu. Jeho diela obsahovali všetky znaky a nové formy hudby, typické pre toto obdobie. Liszt bol oslavovaný ako najväčší, najfamóznejší klavirista všetkých čias, no v tieni jeho klavírnej virtuozity ostala jeho skladateľská činnosť. Usporadúval rady koncertov po mnohých častiach Európy, kde sa stal miláčikom publika, mal hudobný úspech a zároveň tým bol finančne zabezpečený. Po tom, ako prestal koncertovať a začal viesť domácky život, venoval sa komponovaniu. Tak vznikli jeho veľké diela, vrcholné klavírne skladby, symfonické básne a programové symfónie.

Klavírne koncerty- Es dur, A dur, Etudy na Paganiniho, Mefistofelský valčík, Uhorské rapsódie.

Symfónie- Dantovská, Faustovská.

Bol aj autorom úplne nového žánru, symfonických básní – Čo počujeme na horách, Mazeppa, Preludia, Prometheus. Hamlet, Hungaria atď.⁴³

1.6.4 Klasicko- romantická syntéza

Johannes Brahms (1833- 1897)

Medzi jeho najznámejšiu črtu patrí, že sa bol veľkým kritikom nového romantizmu a jeho cieľom bolo v hudbe spojiť romantický výraz a klasickú formu. Uvedomoval si, že je dôležité dodržiavať určité kompozičné princípy minulých dôb, ako je kontrapunktická práca a variačná technika. Väčšiu časť jeho života preto trávil komponovaním, aby prinavrátil do hudby klasické čisté formy, kvartet, sonátu a symfónii, ale zároveň aby nestratili svoj romantický obsah. Inšpiroval sa klasicistickými velikánmi, najmä Bachom, Haydnom, Mozartom a Beethovenom.

⁴² Srov. SMOLKA, J. a kol. *Dějiny hudby*, str. 424

⁴³ Srov. HORÁKOVÁ, M. *Základy hudebních nástrojů, hudebních forem a dějiny hudby*, str. 33

Symfónie- 4 symfónie (I. c moll, II. D dur veselá s ľudovým charakterom, III. F dur Heroická, IV. F dur, ktorá je považovaná za vrcholné dielo).

Koncerty- Husľová koncert D dur, Dvojkoncert pre husle a violoncellom s orchestrom a moll.

Vokálne skladby- Štyri vážne spevy, Nemecké requiem.⁴⁴

1.6.5 Kríza romantizmu

Richard Strauss (1864- 1949)

Koniec romantizmu môžeme označiť aj ako nástup mnohých nových umeleckých smerov, v hudbe hlavne secesie. Charakteristickými znakmi je monumentalita, mnohotvarosť a pestrosť detailov.

Strauss, ako vzor neskorého romantizmu v hudbe, nadväzoval na romantické prostriedky, ktoré sa snažil ešte viac vyzdvihnúť. Monumentálnosť aplikoval aj do orchestra, ktorý zväčšil a pridal do neho viac hudobných nástrojov. Niekedy však vonkajšia krása jeho skladieb bola na úkor ich vnútornej hĺbky. Strauss bol počas života ospevovaný ako najvýznamnejší skladateľ všetkých čias. Bol šťastný. Slávny, úspešný a ekonomicky zabezpečený.

Symfonické skladby- Til Enšpígl (humorné, brilantne kontrastné a umelecké dielo), Don Quijote (výborne zvládnuté charaktery postáv, aj motívy).

Opera- Ružový kavalier (založené na mozartovskej tradícii)

Piesne- Štyri posledné piesne, Nemecké moteto.⁴⁵

1.7 Hudba 20. storočia

V 20. storočí začína nová éra hudby, ktorá je v povedomí ľudí spojená prívlastkami, ako nová, moderná hudba. Neexistuje pre ňu žiaden konkrétny názov, ako to bolo minulých obdobiach. Je to zmes rôznych škôl, štýlov, kompozícií a techník, takže je ťažko ju jednoznačne štýlovo uchytiť. Typickým javom bolo striedanie niekoľkých kompozičných princípov skladateľa počas jeho kariéry. Ešte začiatkom storočia doznievajú vlny novoromantizmu, impresionizmu je práve na vrchole slávy

⁴⁴ Srov. KINDLOVÁ, I. *Dějiny hudby*: část 4. [online]. 19.10.2007, [cit. 2014-01-19]. Dostupné na WWW: <http://www.isscheb.cz/images/housle/cast_4.pdf>

⁴⁵ Srov. SLIACKA, D. *Slávni hudobní skladatelé*, str. 100-102

a u niektorých skladateľov možno badať znaky expresionizmu. Z tejto počiatkovej „novej“ hudby už bolo zjavné, že sa chystá vážny rozdeľujúci zlom.⁴⁶

Základné štýlové tendencie:

»**Expresionizmus**- je považovaný za najvýraznejší prúd tohto obdobia. Z názvu jednoznačne vyplýva, že základom umenia je výraz, výrazovosť. Snaží sa dotknúť vnútro človeka, zachytiť pocity a stred reality. Zrodila sa dvanásťtónová rada (tzv. dodekafonia, kde sa zakazovalo opakovanie tónov skôr, ako sa obmenia všetky zvyšné tóny), kde majú všetky tóny rovnakú funkciu. Hudba sa ale tým stáva komplikovanou, pre poslucháča je nezrozumiteľná a ťažká. Dôvodom je vypustenie spevných intervalov a jednoduchej harmónie v hudbe. Za stredobodom tohto umenia je považovaná II. Viedenská škola, ktorú tvorili skladatelia Arnold Schönberg, Alban Berg a Anton Webern.

»**Futurizmus**- zameriava sa na budúcnosť a odmieta tradičné hudobné formy. Za dobrú hudbu sa u tohto smeru považoval hluk, šum, hukot a rachot. Tento hudobný prejav podporovali autori tzv. Parížskej šestky, ktorí inšpiráciu naberali z ruchu mestského života, napr. športové udalosti, hudba v baroch a music halls. Boli nimi D. Milhaud, Artur Honneger, F. Poulenc, Luis Durey a Germaine Tailleferre.

»**Neoklasicizmus**- spája v sebe prvky klasicizmu a klasicistickej estetiky, ale zároveň aj staršej hudby z obdobia baroka a renesancie.

»**Folklorizmus**- národné tance a piesne sa opäť stali zaujímavými, boli tendencie k preniknutiu až k základom hudobnej kultúry svojho národa.⁴⁷

Často ozývali kritiky, že hudba 20. storočia prekonáva veľkú krízu, dokonca že sa rúti do záhuby. Kritici to odôvodňovali tým, že hudobné nástroje sa nemajú kde vyvíjať a že autori tej doby nesmerujú pozitívnu cestou smerom vpred. Avšak nemali úplne pravdu. Hoci niektoré hudobné smery nemali dlhú životnosť, boli aspoň odrazovým mostíkom pre umelecký pokrok iných žánrov. Podobne to bolo aj s nesprávnym tvrdením o statickom vývoji hudobných nástrojov. Nová doba priniesla aj elektrifikáciu hudby a tým úplne nový zvuk a zároveň ďalšie možnosti vývoja.

Prínosom tejto hudby pre svet bola:

⁴⁶ Srov. BARTELTOVÁ, M. *Hudba 20. storočia*, str. 33

⁴⁷ Srov. HORÁKOVÁ, M. *Základy hudebních nástrojů, hudebních forem a dějiny hudby*, str. 37

» **Dodekafónia**- minulé hudba bola založená na 7 základných tónoch stupnice, ostatné boli vedľajšie. Ako sme už zmienili vyššie, dodekafónna hudba je založená na rovnocennom používaní všetkých 12 tónoch, a to bez opakovania.

» **Atonálna hudba**- český skladateľ Alois Hába bol jedným z najvýznamnejších predstaviteľov, ktorí prezentovali atonálne tóniny. V praxi to znamená časté a rýchle striedanie tónin tak, že je komplikované rozpoznať, v akej tónine je hudba hraná. V orchestri hrá napríklad každý nástroj v inej tónine.

» **Štvrt'ónová hudba**- nepoužívala sa veľmi, pretože sú k tomu potrebné špeciálne upravené nástroje. Je charakteristická pre orientálne národy. U nás bol jej predstaviteľom Alois Hába.

» **Seriálna hudba**- vyžaduje veľkú fantáziu, pretože jej základom je vlastná stupnica, ktorú si určí sám skladateľ. Radenie tónov je absolútne individuálna záležitosť, ktorú potom v sériách kombinuje podľa určitého systému. Predstaviteľom bol Anton Webern.

» **Punktualistická hudba**- tú komponovali napr. Anton Webern, Pierre Boulez a Karl Heinz Stockhausen. Ide o charakter sústavy zvukových bodov, v ktorých je každý takt plnohodnotný a predstavuje akoby samostatnú skladbu. Dovtedy jeden takt nadväzoval na druhý.

» **Aleatórna hudba**- počujeme ju napríklad v jazze. Ide o improvizovanú hru, na ktorú má hudobník v skladbe priestor. Musí byť však ponechaný duch skladby. Predstaviteľom aleátornej hudby bol John Cage.

» **Konkrétna hudba**- autor do skladby skomponuje zvuky zo živej prírody. Tento typ hudby bol moderný v 40. rokoch a svoj opätovný nástup zaznamenala zas v rámci elektronickej hudby, ktorá umožňovala využitie zvukových efektov. Predstaviteľom bol Pierre Schaeffer.

» **Elektronická hudba**- tento typ hudby sa ešte v súčasnosti teší veľkej obľube. Pomocou mixážnych pultov a iných technických vymožeností sa nahrávajú určité elektronické zvuky, ktoré sa rôzne upravujú a vkladajú do piesní. S elektronickou hudbou sú najviac spájaní napr. Pierre Henry a Karl Heinz Stockhausen.⁴⁸

⁴⁸ Srov. ŠIMEK, M. *Filozofie dějin hudby* [online]. Střední zdravotná škola Beroun, 29.8.2012 [cit. 2014-01-27]. Dostupné na WWW:<<http://dejinyhudby.webgarden.cz/>>

2 VYUŽITIE HUDBY VO VOĽNOM ČASE

2.1 Populárna hudba

Výskumy voľného času vymedzili dva modely kultúrnych aktivít alebo činností:

1. Sledovanie televízie- súčasť masovej kultúry. Je zaradená medzi oddychové aktivity, ktoré nie sú náročné pre fyzickú či psychickú kondíciu človeka. Najviac sledujú televíziu ženy v domácnosti, dôchodcovia či ľudia, ktorí majú viac voľného času a zdržiavajú sa doma. Je to spôsobené aj tým, že si televíziu zapínajú pre jej zvukovú kulisu, aby sa necítili samí. Hudba a zvuk tento pocit osamotenía zaháňa a dodáva pocit radosti a lepšej nálady.
2. Návšteva koncertov, festivalov, divadiel a galérií. Je to aktivita, ktorú si ľudia vyberajú. Je založená na báze dobrovoľnosti a vyhranenosti. Špecifikom tohto modelu trávenia voľného času je jej rozloženie medzi populáciou. Jedná časť populácie tieto akcie navštevuje so železnou pravidelnosťou a venujú jej miesto vo svojom živote. Druhá časť tento druh kultúrneho vyžitia odmieta, alebo ich navštevuje zriedkavo.⁴⁹

Hudobníci, poslucháči, fanúšikovia- tí všetci sa zhodujú na tom, že je takmer nemožné presne popísať ten nával emócií, čo nám dáva hudba. Obzvlášť je komplikovaná analýza populárnej hudby a jej silného vplyvu na naše každodenné životy. Zvlášť v dobe, kedy hudobný priemysel je ten, ktorý udáva trendy a stáva sa tak dobre zarábajúcou mašinériou. Hudba sa stáva výnosným biznisom, ktorý produkuje masovú kultúru. Na druhej strane je práve publikum tá zložka hudobného priemyslu, ktorá určuje, aká hudba bude populárna a moderná.

Pod pojmom populárna hudba rozumieme takú, ktorá bola vytvorená a rozvinutá pomocou médií. Je určená širokým masám ľudí a je vyrábaná ako celospoločenský produkt. Medzi najrozšírenejšie žánre sa tak považuje dance, hip hop, rock at.⁵⁰

Hudba je v súčasnosti tvrdým bojom medzi rôznymi zložkami. Intenzívne medzi

⁴⁹ Srov. DUFFKOVÁ, J a kol. *Sociologie životního stylu*, str. 157

⁵⁰ Srov. EDWARDS, T. *Kulturní teorie. Klasické a současné přístupy*, str. 295-296

sebou pretekajú nahrávacie štúdiá, ktoré sa bijú o súčasné ikony populárnej hudby a snažia sa neustále prichádzať s novinkami, ktoré prekvapia či šokujú. Rovnaký boj je zvädzaný aj medzi samotnými hudobníkmi, ktorí si nemôžu dovoliť prísť o publikum a fanúšikov tým, že ich produkcia bude stagnovať. Dnešný poslucháč chce mať neustály prísun niečoho nového, trendového a moderného. Na základe tohto dopytu sa hudobníci snažia ponúkať na trh nové a nové zvuky, rytmy, staršie piesne prespievané či zremixované do trendovejšej podoby či modernejšieho štýlu. Rozhlasové stanice či hudobné kanály v televízii ponúkajú rebríčky hitov týždeň čo týždeň a predbiehajú sa v tom, kto ako prvý pustí do éteru horúce novinky a tým pádom získa prvenstvo na trhu v počúvanosti, resp. v sledovanosti. Iná situácia nie je ani medzi DJ- mi a nočnými music klubmi, kde platí pravidlo: čím lepšia hudba, tým viac ľudí a tým viac peňazí a slávy.

Fakty o populárnej hudbe:

- » za prvý veľký hudobný festival je považovaný Woodstock v americkom Bethle.
- Vtedajšia návštevnosť bola okolo pol milióna divákov.
- » Najväčšie publikum na svete sa zhromaždilo v r. 1988 v Rio de Janeiro na bezplatnom koncerte Roda Stewarta. Je to doterajší rekord, ktorý činí 3, 5 milióna ľudí.
- » Rolling stones získali zatiaľ najviac zlatých dosiek- 39.
- » Album Thriller od Michaela Jacksona je najpredávanejším albumom. Predalo sa ich celkom 47 miliónov kusov.
- » Beatles drží rekord v počte za sebou idúcich singlov, umiestnených na prvom mieste v rebríčku. Bolo ich 11.
- » Elvis Presley drží rekord v počte dosiek. Získal ich 50 platinových a 60 zlatých.
- » Michael Jackson podpísal s nahrávacím štúdiom Sony najväčšiu hudobnú zmluvu všetkých čias. Tá bola vystavená na sumu 890 miliónov dolárov.⁵¹

⁵¹ Srov. BARBER, N. a kol. *Zázrak zvaný hudba*, str. 116

TABUĽKA 1

Oblúbenosť hudby podľa pohlavia (%)

	Muži	Ženy
Opera	20 (32.8)	41 (67.2)
Country & western	33 (45.2)	40 (54.8)
Jazz	39 (54.2)	33 (45.8)
Rock	87 (44.8)	107 (55.2)
Current chart pop	22 (16.7)	110 (83.3)
R&B	36 (27.7)	94 (72.3)
Soul	41 (39.0)	64 (61.0)
Classical	68 (45.6)	81 (54.4)
Disco	50 (32.9)	102 (67.1)
Dance/house	50 (38.2)	81 (61.8)
Hip-hop/rap	29 (43.9)	37 (56.1)
Musicals	31 (25.6)	90 (74.4)
Blues	47 (72.3)	18 (27.7)
Sixties pop	53 (44.9)	65 (55.1)
Indie	65 (50.8)	63 (49.2)
Adult pop	60 (38.5)	96 (61.5)
DJ-based	32 (49.2)	33 (50.8)
Other pop	16 (20.5)	62 (79.5)
Other	27 (42.2)	37 (57.8)

Zdroj: HARGREAVES, D.; NORTH, A. Lifestyle correlates of musical preference. *Psychology of music*. 2007, roč. 35, č. 1, str. 62

3.1 Hudba a médiá

Slovo *médium* má korene v latinskom jazyku a popisuje niekoho alebo niečo, čo sprostredkováva. Čiže nejaký prostriedok, prostredníka, sprostredkovateľa.

Na základe toho považujeme masové médiá za určité sprostredkovateľské systémy. Médium je v dnešnom ponímaní prostriedok, ktorým sa zakódované správy a informácie dostávajú priamo ku konzumentovi. Konzumenta chápeme ako veľký heterogénny a v neposlednom rade anonymný súbor adresátov.⁵²

⁵² Srov. SPOUSTA, V. a kol. *Vádemékum autora odborné a vedecké práce (se zaměřením na práce pedagogické)*, s. 52

Rozoznávame:

- » audiovizuálne médiá (televízia, film),
- » akustické médiá (rozhlas, zvukové nosiče),
- » tlačené médiá (noviny, časopisy, knihy)

Pre ľudí je dôležité mať v živote možnosť zábavy a oddychu a zdroj aktuálnych informácií. To všetko im poskytujú médiá, ktoré sú v našich životoch nenahradiateľné. Na základe množstva a ceny médií, ktoré vlastníme, sa posudzuje aj kvalita našich životov. Médiá, čo sa týka informácií a zdroja zábavy, nemajú v súčasnom období konkurenciu.⁵³

3.1.1 Rozhlas

Od začiatku rozhlasového vysielania je slovo a hudba tými najvýraznejšími prvkami, s ktorým sa vo vysielaní stretávame. Hudba je pri tom jeho neodmysliteľnou súčasťou a slúži ako dominantný výrazový prvok, ktorým je vysielanie popretkávané a ktorý má dosah aj na kultúru. Rozhlas a rádia sa prostredníctvom hudby prihovárajú poslucháčom rôznych vekových kategórií. Môžeme povedať, že prezentácia hudby je tým najšpecifickejším rozhlasovým prejavom.⁵⁴

Rozhlas od svojho vzniku prechádzal rôznymi podobami a štádiami. Vždy si však udržiaval status širiteľa hudby. Vďaka nemu sa hudba mohla stať súčasťou každej domácnosti, tvorila kulisu pri každodenných činnostiach. Neskôr nastal rozmach súkromných vysielateľov, čo spôsobilo väčší výber rozhlasových staníc. Mnoho rádii sa snažilo odlíšiť štýlom hudby, akú vysielala a tak si našli z radu poslucháčov svojich verných fanúšikov. Máme tu rockové rádia, country rádia, rádia s domácou produkciou – česká a slovenská hudba, ľudová tvorba či pop music. Práve rádia zamerané na populárnu hudbu dnes na trhu dominujú a to z dôvodu, že svojou hudbou oslovujú najširšiu masu poslucháčov.

V rozhlasovom programe sa hudba využíva ako:

- » **zvuková kulisa**- hudba slúži ako doplnok k hovorenému slovu, buď ako pozadie k textom alebo ako zvýraznenie hovorenej informácie.

⁵³ Srov. BURTON, G.; JIRAK, J. *Úvod do studia médií*, str. 19

⁵⁴ Srov. SOLOVIČ, J. a kol. *Rozhlas v perspektíve a retrospektíve*, str. 58

» **zvůčky**- krátky hudobný part, ktorým sa oznamuje spravodajská časť programu, alebo sa predel'uje relácia na určité časové úseky.

» **hudobné montáže a koláže**- slúži na to, aby sa hovorené slovo stalo zaujímavejším, pestrejším, resp. aby sa ľudia stotožnili s nejakou myšlienkou.

» **hudobný predel**- ak sa v rádiu vysielala relácia s dlhšími hovorenými vstupmi, ktoré je potrebné oddeliť hudbou, alebo ak si to žiada nejaký magazín príp. náučný program o hudbe, kde je potrebná ukážka diela. Tiež slúži ako literárna alebo dramatická predloha v nejakom umeleckom žánre.

Mnoho ľudí považuje rozhlas za vítaného spoločníka vo svojom voľnom čase. Hudbou si spríjemňujú aktivity, ktorým sa práve venujú. Nástupom modernej doby rádiovysielanie rozšírilo svoju pôsobnosť aj na internetové alebo digitálne vysielanie. Prvý krát internetové rádia zaznamenali príliv poslucháčov v dobe, keď nastúpilo vysokorýchlostné pripojenie. Vzhľadom ku klasickému vysielaniu v rádiách to však nie je negatívnou známku. Skôr naopak, poslucháči si hľadajú možnosti, ako sa k počúvaniu hudby dostať a to robí rádiá ešte flexibilnejšie. Podľa predpokladov sa bude aj naďalej šíriť trend špecializovaných rozhlasových staníc, zameraných na rôzne štýly hudby a tým pádom aj na rôzne cieľové skupiny. Na základe toho sa hudba bude môcť šíriť vo väčších vlnách, ako pred obdobím digitalizácie.⁵⁵

3.1.2 Televízia

Jedným z najžiadanejších a najvplyvnejším médiom sa stala televízia. Od svojho vzniku sa stala veľmi obľúbeným objektom zábavy pre milióny ľudí a snáď len málokde v civilizovanom svete nájdeme domácnosť bez nej. Pestrosť programov v televízii núti divákov, aby si televíziu zapínali a využívali ju ako dominantný prostriedok vo svojom voľnom čase- pri oddychu, pri varení, domácich prácach či len ako zvukovú kulisu. S tvrdením, že televízia silno ovplyvňuje spoločnosť, sa dá len súhlasiť.

Hudba je jedným z fenoménov, ktorý sprevádza väčšinu reklám, filmov a relácií, ktoré v televízii bežia. Existujú domnienky, že hudba v reklame je výborný marketingový ťah a ovplyvňuje pozornosť diváka. Na základe tohto tvrdenia bol vytvorený zoznam podmienok, ktoré musí takáto reklama splňať.

⁵⁵ Srov. LEČTYŘ, I. Rozhlas. *Marketing journal* [online]. 16.12.2008, [cit. 2014-02-16]. Dostupné na WWW:< http://www.m-journal.cz/cs/media/medialni-nosice/rozhlas__s377x451.html>

» **dôveryhodnosť**- reklama, aby získala u nádejných spotrebiteľov dôveru, využíva hudbu. A to napríklad prostredníctvom svedectva celebrit a smotánky z hudobného neba. Tie síce nemajú o ponúkanom výrobku žiadne odborné znalosti, ale majú svoj štýl, šarm, vystupovanie a slávu, ktorá má na diváka veľký vplyv. Ak ide o výrobok určený konkrétnej rasovej skupine, konkrétnemu pohlaviu alebo veku, do reklamy sa prizve hudobník, ktorého hudba je pre tú cieľovú skupinu typická. Hudobný štýl ako neverbálny identifikátor je v reklame veľmi účinný.

» **zacielenie**- ide o voľbu médií a plánovaného vysielania zameraného na určitú skupinu potenciálnych spotrebiteľov. Ak majú toto inzerenti vyriešené, ich úlohou je zaujať cieľovú demografickú skupinu. Každá táto demografická skupina, rovnako ako hudba, má svoj vlastný štýl. Pre určitú skupinu je typická určitá hudba. Preto výber hudobného štýlu môže byť pri predaji výrobku nápomocný.

» **lyrický jazyk**- v reklame sa niekedy používa lyrický jazykový prejav. Ide o text, ktorý je odspievaný a ktorý by v slovnom, hovorenom prejave znel banálne, až vtipne. Agentúry si prednosti piesne uvedomujú a radi ju v reklamách využívajú. Už starí Gréci totiž vedeli, že v rámci logického a poetického jazyka je ten poetický viac emotívny a vie silnejšie ovplyvňovať. V reklamách sa stretávame aj so zmesou hovorenej a spievanej reči, kedy si každá z pasáží vie nájsť to svoje publikum.

» **zapamätateľnosť**- hudba má tú vlastnosť, že ostáva v myšliach poslucháčov. Ak si spotrebiteľ spojí určitú pesničku s konkrétnym výrobkom, má tendenciu ten výrobok uprednostniť pred ostatnými. Je to preto, že tento výrobok máme zafixovaný v myšli, je nám známy. Spojenie si hudby s identitou produktu výrazne napomáha ku jeho kúpe.

» **štruktúra/ kontinuita**- hudba v reklame môže zastávať niekoľko funkcií. Najdôležitejšia z nich je viazanie sekvencií. Ide o spájanie vizuálnych obrazov, sériu dramatických epizód, a i. Týmto spôsobom sa tak dosiahne väčšia kontinuita, hudba na pozadí beží bez rušenia. Ďalšia funkcia je využitie hudby na zvýšenie, alebo zdôraznenie dramatickosti v reklame. Pri vyvrcholení hudby sa väčšinou oznámi nejaká novinka, alebo slúži ako predzvesť nejakej výhody.

» **zábava**- ak sa do reklamy použije dobrá hudba, jej účinnosť to len zvýši. Za dobrú hudbu môžeme považovať tú, ktorá je štýlová a pre publikum atraktívna. Zároveň

by v sebe mala niesť známky zábavnosti tak, aby upútala diváka a aj menej príjemné veci v reklame sa mu zdali vhodné a zábavné.⁵⁶

3.1.3 Internet

V dobe masovokomunikačných prostriedkov je internet jedným z najrozšírenejších zdrojov hudobných informácií. Ľudia využívajú internet a s tým spojenú techniku (počítač, notebook...) na púšťanie si hudby či už cez nainštalované hudobné programy, alebo na to využívajú internetové stránky. Veľkým plusom internetovej hudby je to, že si človek môže slobodne vyhľadávať tú konkrétnu hudbu, na akú má práve v tej chvíli chuť. Nemusí sa prispôbovať rádiovému vysielaniu a hudbe, ktorú vyberá moderátor, ale sám si navolí konkrétnu pesničku alebo konkrétneho autora. Tiež je vhodným priestorom na prenos alebo spracovávanie hudby. Existujú mnohé internetové stránky, ktoré slúžia na počúvanie hudby a zároveň sledovanie hudobného videa.

Medzi najznámejšiu a zároveň najrozšírenejšiu stránku, ktorá nám poskytuje hudbu, považujeme stránku Youtube. Tá bola založená v r. 2005, takže má za sebou skoro 10-ročnú tradíciu. Na český trh sa dostal v r. 2008. Počas celého obdobia umožňoval ľuďom objavovať, sledovať a pracovať s jej obsahom. Ako sa môžeme dočítať na jeho stránkach, Youtube spája ľudí, pomáha šíriť určitú informáciu medzi nich a je tiež zdrojom inšpirácie.⁵⁷

3.1.4 Prenosné hudobné prehrávače

Okrem médií, ktoré nás zásobujú hudbou na tzv. statickej úrovni, existujú aj média, ktoré nám umožňujú mať hudbu stále so sebou. Tieto prenosné hudobné prehrávače sa počas doby menili a prispôbovali sa požiadavkám spotrebiteľov. Dejiny prehrávačov začali písať „walkmany“, ktoré prehrávali vtedy rozšírené kazety, magnetofónové pásky. Neskôr, s príchodom CD sa na trh dostali **discmany**. Ich chybou bolo zasekávanie hudby pri prudšom pohybe, preto boli nepraktické pri nosení. Ďalší vylepšený prehrávač bol **DAP** – digitálny audio prehrávač. My ho poznáme pod názvom **MP3**. Na to, aby prehrával hudbu, bolo potrebné si do nej nahráť, alebo vložiť pesničky. Na rozdiel od predchádzajúcich zariadení si ľudia mohli vydýchnuť od

⁵⁶ Srov. HURON, D. Music in advertising: An Analytic Paradigm. *Musical Quarterly*, 1989, roč. 73, č.4, s. 557-574

⁵⁷ Srov. *You tube* [online]. © 2014 [cit. 2014-02-18]. Dostupné na WWW:<<https://www.youtube.com/yt/about/sk/>>

nosenia veľkého množstva kaziet, resp. CD. Piesne mal pohromade v jednom prístroji. A nakoniec nastúpila éra **Ipodov** spoločnosti Apple, ktoré pracujú na rovnakom systéme ako MP3. Líšia sa hlavne vzhľadom, vyspelejšími funkciami a napr. u niektorých aj dotykovým ovládaním.

3.1.5 Hudba v nákupných centrách

Rovnako ako umiestnenie výrobkov v rámci predajne alebo v regáloch, obal výrobku či jeho reklama v médiách, môže náš nákup ovplyvniť aj hudba púšťaná z reproduktorov v obchode. Vo väčšine prípadov by sa vplyvom hudby mal predaj zvýšiť, no tento jav neplatí vždy.

Ľudia, ktorí majú nákup premyslený a majú jasný cieľ, za hrania hudby kúpia menej tovaru, ako zvyčajne. Naopak, impulzívne nakupujúci ľudia si v prítomnosti hudby na pozadí kúpia viac ako mali v pláne a sú preto ideálnejšími zákazníkmi. Ak sa však hudba skombinuje spolu s príjemnými citrusovými vôňami, nezáleží na type zákazníka. Výskumy ukazujú, že toto zloženie núti zákazníkov minúť menej než obvyčajne. Pravdepodobne je to spôsobené preťažením zmyslov. Je zaujímavé, že hudba nemá žiaden vplyv na náladu nakupujúceho, ten si navonok neuvedomuje žiadne zmeny. No podvedome utratí za nákupy o 32, 89 dolárov viac, ako mal v úmysle. Je to tým, že hudba kladie skôr dôraz na náladu (aj keď len podvedome) viac, než na rozumovú stránku. Impulzívnejší spotrebiteľia preto na základe príjemného pocitu nakúpia aj to, čo nepotrebujú.⁵⁸

3.2 Hudobná kultúra vybraných národov

Každý národ a každá rasa určitým spôsobom inklinuje k určitému hudobnému štýlu. Vychádza to z ich kultúry, folklóru. Týmto štýlom sú obklopovaní celý život, znamená pre nich ich minulosť aj prítomnosť. Sú s touto hudbou stotožňovaní. Okrem iného je to aj ich poznávacím znamením medzi ostatnými národmi. V tejto podkapitole budeme opisovať tri národy, ktorých hudobnosť je pre nich veľmi špecifická a určitým spôsobom obohatili hudobný svet. Rómovia sú po celej Európe známi svojim prirodzeným hudobným talentom a láskou k improvizácii a k hudobno- tanečným

⁵⁸ Srov. DINGFELDER, S. Music motivates impulse buyers, not thoughtful shoppers. *American Psychological Association* [online]. 2005, roč. 36, č. 10 [cit. 2014-02-19]. Dostupné na WWW:<<http://www.apa.org/monitor/nov05/music.aspx>>

aktivitám. Ich špecifický hudobný štýl sa objavil aj v tradičnej maďarskej hudbe, kde dodnes môžeme nájsť jej stopy. Rómovia pri svojom kočovnom spôsobe života ovplyvnili aj španielsku hudbu, ktorá nosí ich črty, hoci už dávno znárodnela. Tieto tri národy, hoci na prvý pohľad tak odlišné, majú spoločnú hudobnú minulosť a po stáročia sa vzájomne ovplyvňovali. Na základe ich národných tancov, hrania a spievania ukážeme, ako tradične prežívajú svoj voľný čas v spoločnosti hudby.

3.2.1 Rómovia

Jedným z národov, ktorí sa vyznačujú výraznou hudobnosťou sú Rómovia. Ich pôvod začína v Indii, odkiaľ pred niekoľkými storočiami začali putovať a usadzovať sa okrem iného aj na území Československa (14. storočie). Dnes sú roztrúsení po celom svete, kde si so sebou priniesli okrem kočovného spôsobu života aj bohatú históriu a výnimočnú kultúru. Hoci momentálne je to národ bez vlastného územia, majú svoj vlastný jazyk, ktorým sa medzi sebou dohovoria, typické pokrmy, či pre nich charakteristický spôsob života.

Na území Česka a Slovenska je tiež veľmi známa ich rómska hudba. No ak chceme spoznať a zažiť ich pravú, autentickú zábavu, nestačí ísť na vystúpenie rómskej skupiny. Čistý prejav tradičnej hudby a tanca nájdeme u obyčajných ľudí, neprofesionálov, ktorí sa hudbou neživia. A ak áno, tak ich tradičné piesne a hudbu hrávajú len medzi sebou, pre svojich ľudí, nie pre publikum. Často hrávajú keď sú doma a oslavujú, smútia, alebo si len hrajú pre radosť. Dôvod na hudbu si nájdú stále, pri každej príležitosti. Rómovia to majú v krvi, hudba je ich súčasťou, ktorú vedia dokonale precítiť.⁵⁹

Keď je reč o živom hudobnom prevedení, máme na mysli hlavne hudobné a tanečné vystúpenia. V rómskych osadách sú práve takéto hudobné aktivity považované za jediný zdroj kultúry. V súčasnosti sa okrem tradičného predvádzania folklóru prezentuje aj javiskové, a to konkrétne prostredníctvom súborov. Súvisí to so skutočnosťou, že pôvodný zábavný a spoločenský zmysel sa zmenil na estetický a scénický. Do rómskeho folklórneho života patria javiskové tance a s tým súvisiace prejavy ich vlastnej kultúry. Ide konkrétne o hudbu, spev, oblečenie, rekvizity, zvyky a tradičné zábavy. V prípade rómskej hudobnej a tanečnej kultúre platí, že má stále vyvíjajúci sa

⁵⁹ Srov. BELIŠOVÁ, J. *Hoj na nej na. Phurikane gil'a2*, s. 8.

charakter, pretože ľudová tvorba je ešte stále živá.⁶⁰

U Rómov sa bežne stáva, že kedykoľvek v priebehu dňa dostanú chuť a začnú spontánne tancovať. Táto nálada je vyvolaná prevažne hudobnými kulisami a sprievodnými zvukmi, ktoré niekedy pôsobi dosť zvláštne, no príjemne. Hudobníci radi imitujú celý rad hudobných nástrojov, ku ktorým práve nemajú prístup. Vďaka tejto improvizácii často krát zdokonalia aj samotnú hudobnú predlohu. Práve na základe takýchto a podobných prejavov môžeme vidieť, že v ich krvi nekoluje stredoeurópska krv, ale pripomínajú skôr národy zo vzdialenejších kútov sveta. Základným prvkom rómskej hudby je vnútorná ohnivá sila, prežívanie tanca sa tak stupňuje až do extázy.

V tradičnom tanci môžeme nájsť niekoľko charakteristických črt:

» rovnocenné striedanie ako mužských sólových, tak ženských sólových a miešaných tancov

» sú vždy improvizované, charakter kolektívu sa v nich stráca

» schéma alebo presná choreografia nie je nikdy vopred určená

Striedanie tancov a celkový ich harmonogram, vystúpenie či len voľnočasová zábavka, vychádza z okamžitého nápadu a aktuálnej nálady. Preto je forma taká drahocenná. Nemá totiž akékoľvek pravidlá, a na základe tejto charakteristiky nenájdeme žiadne vystúpenie navlas rovnaké. Ak sa tancuje v pároch, sú pri sebe, no bez vzájomného dotyku, alebo držania sa. Mužské prevedenie tanca je pritom najvýraznejším prvkom, niekedy má až znaky virtuozity. Ženský tanec ho sprevádza ako tá pokojnejšia a jemnejšia časť, je doplnený harmonickejšími pohybmi žien, ľahkým kolísaním bokov. Žena hrá rolu, kde sústredene pozoruje muža pri tanci, neustále ho pri tom napáda, až kým si ho nezíska. Celý tanec sa nesie v znamení veľkého koketovania a má podobu súboja. V určitých momentoch pripomína starý európsky tanec, pri ktorom sa tanečníci navzájom zvädzajú.⁶¹

Pri tanci na rómsku hudbu rozpoznávame okrem už uvedenej role súťaženia a neustálych výpadov medzi tanečníkom a tanečnicou aj iné podoby tancov. Odlišujeme teda tri druhy:

» **gzhikano kheljipo** – čardáš v rómskom prevedení. Základy má prevzaté od inej, nekonkretizovanej etnickej skupiny, ktoré boli doplnené typickými rómskymi prvkami. Interpretovali si ho podľa vlastnej potreby a tým si vytvorili špecifickú

⁶⁰ Srov. BAČINSKÝ, L.; BELIŠOVÁ, J.; PASTOROVÁ, A. *Súčasná podoba rómskeho folklóru*, s. 3.

⁶¹ Srov. Tamtéž, s. 7

podobu čardáša. Rómsky čardáš má dve časti. Jedna z nich je *jampi* ktorá je pomalá. Tá rýchlejšia časť sa nazýva *friškej*.

» **romano kheljipo** - spravidla sa romano kheljipo netancuje v skupinkách, jeho základným rysom je totiž sólové prevedenie tanca. Má svoj charakteristický prejav, veľká časť predstavenia je improvizácia. Tanečníci sa nezáväzne a bez pravidiel pohybujú po voľnom priestore.

» **rómsky palicový tanec** – tento tanec má svoje korene v období stredoveku. Je to druh bojového tanca, kde hlavnú úlohu zohráva zbraň, ktorú predstavuje palica. Tá je symbolom víťazstva, ktorému predchádza boj. Tanec sa snaží simulovať stredoveké bitky. Existuje viacero podôb, ako pojať tento tanec, no za najarchaickejšiu sa považuje súboj dvoch mužov, medzi ktorými stojí žena.⁶²

Okrem spomínanej kasty existuje aj kasta kočovných Rómov. Sú to tzv. Olašskí Rómovia. Ich hudobný prejav sa od prejavu usadlých Rómov diferencuje hlavne tým, že je postavený iba na sólovom speve. Na pozadí spev sprevádzajú vedľajšie rytmické vokálne hlasy a tieskanie či jednoduché rytmizovanie.⁶³

Z dejín je známe, že pri svojom kočovnom živote sa Rómovia dostali do celej Európy a výnimkou nebolo ani Španielsko. Postupom času asimilovali a okrem iných vplyvov sa aj oni podieľali na formovaní a kreovaní typického španielskeho tanca flamenco. Podoba španielskej a rómskej hudby je celkom zjavná. Používajú podobné kostýmy a aj v samotnom prevedení môžeme sledovať podobné obsahové či kultúrne črty.

Čo sa týka momentálnej situácie, Rómovia sa nezastavili a hudbe sa venujú naplno. Dôkazom je napríklad rómsky hudobný festival **International Gypsy fest** v Bratislave. Ide o najväčší festival, ktorého sa zúčastňujú umelci z celého sveta. Vystupovali tam napríklad hudobníci z Brazílie, Španielska, Nemecka, Argentíny a mnoho ďalších. Tento festival funguje od r. 2008, tento rok sa pripravuje už jeho 7. ročník.⁶⁴ Okrem festivalov a rôznych koncertov si Rómovia môžu vypočúť svoju typickú hudbu a novinky zo sveta gypsy music cez internetové rádio **iroma**, kde sa okrem hudby pripravujú aj čerstvé informácie z rómskej hudobnej scény, reportáže, rozhovory a recenzie.

⁶² Srov. BAČINSKÝ, L.; BELIŠOVÁ, J.; PASTOROVÁ, A. *Súčasné podoby rómskeho folklóru*, s. 10

⁶³ Porov. PLOCEK, J. *Hudba středovýchodní Evropy*, s. 28.

⁶⁴ Viac sa môžete dočítať na WWW: <http://www.citylife.sk/festival/international-gypsy-fest-kulturne-letobratislava>>

3.2.2 Španieli

Obyvatelia Španielska sú veľmi otvorení, priateľskí ľudia, ktorí majú chuť sa baviť v každom veku. Sú ďalšou etnickou skupinou, ktorá ma typický hudobný prejav a hudbu prežívajú už od malička. Majú nepopierateľne výborné hudobné schopnosti a ich hudobný prejav je rozoznateľný na prvé počutie. Je plná citu a vášne, spája ľudí a spôsobuje im veľké potešenie. Hudba je pre Španielov nezameniteľná súčasť ich voľnočasových aktivít. Typickým hudobno-tanečným prvkom, ktorým obohatili európsku kultúru je flamenco.

Flamenco by sme mohli definovať ako typický a najreprezentatívnejší hudobno-tanečný jav, ktorý dokonale vykresľuje kolorit Španielska. Prvé zmienky o flamencu sa k nám dostávajú z Andalúzie, rozľahlom kraji na juhu Španielska, kde vznikol a odtiaľ sa začal šíriť ďalej. Andalúzia a jej obyvatelia žijú touto vášnivou hudbou. Dôkazom sú všade prítomné typické kluby, v ktorých sa usporadúvajú vystúpenia a na ktorých sa stretávajú speváci, hudobníci, tanečníci a milovníci flamenca. Flamenco však nie je len čistým španielskym, resp. andalúzskym hudobným prejavom. Dnešná podoba flamenca je výsledkom množstva spojení rôznorodých kultúrnych vplyvov. Predovšetkým je to mix cigánskej hudby, andalúzskeho folklóru, arabskej, židovskej a indickej hudby, neskôr aj latinsko-americkej hudby, jazzu a modernej populárnej hudby.⁶⁵

Je to umenie, ktoré v sebe spája zložky hudobno-tanečné, v niektorých situáciách sú prítomné aj divadelné prejavy. Flamenco je tvorené tromi základnými zložkami: cante (*spev*), baile (*tanec*), toque (*hra na gitare*). Podstata flamenca je založená na piesňovom charaktere a podobne ako pri rómskom *romano kheljipo* je postavená na virtuozite, improvizácii a sólovom princípe. Cafés cantantes (*kaviarne spevu*) boli prvými podnikmi, ktorými sa rozliehalo flamenco. Keď sa uchytili, začali sa v polovici 19. storočia šíriť po celej Andalúzii. Práve tieto kaviarne sa považujú za miesta vzniku typického druhu formácie cuadro flamenco. Predstavuje ju skupina zahrňujúca spevákov, tanečníkov a gitaristov, sediacich v polkruhu na tablao (*mierne vyvýšené pódium*). Takéto postavenie hudobníkov a celková forma predstavenia je dodnes v celom španielskom svete najobľúbenejšia a najpopulárnejšia. Jej zvláštnosti sa prejavujú v spoločnom a zároveň individuálnom koncertovaní. Okrem vystúpenia celej skupiny sa každý člen cuadro flamenco na chvíľu mení na sólistu, zatiaľ čo iní hrajú

⁶⁵ Srov. ŠUŠKA, P. *Charakteristika hudobného prejavu flamenco a pokus o typológiu a systematizáciu jeho fúzií*, s. 9-12

sprievod. Počas skupinového spevu a tanca sa predstaví každý člen ako individuum.⁶⁶ Flamenco je predovšetkým vyjadrením pocitov, nálad a silných emócií. Je strhujúcim divadlom, ktoré poslucháča i diváka vtiahne okamžite do deja. Každý štýl nám predstavuje iné, špecifické figúry a pohyby. Štýly sa menia z veselých, rýchlych a vášnivých- na pomalé, smutné a melancholické. Pri tanci sa používajú pomôcky zvané kastanety, čo sú drevené nástroje v tvare mušlí. Tie dopĺňajú celkovú atmosféru, flamenco by bez nich nebolo úplné. Pre ženy je v tanci typický tanečný prvok *zapataeda* – dupnutie nohou s razantnejšími pohybmi rúk. Speváci flamenca sú v Španielsku považovaní za rešpektovaných umelcov, ktorým patrí sláva a uznanie.⁶⁷

Počas vystúpenia dost' podstatnú úlohu zohráva medzi spevákmi, hráčmi na hudobné nástroje a tanečníkmi (alebo skupinou tanečníkov) vzájomné vášnivé povzbudzovanie a ovplyvňovanie. V takej chvíli funguje *jaleo*, čo je španielsky názov pre typické inšpirujúce pokriky, potlesky a zvolania. Tými povzbudzujú svojich vystupujúcich kolegov jednotliví členovia skupiny, rovnako ako aj okolo prísediaci (*aficionados*) z publika. *Jaleo* je veľmi dôležité začať realizovať hneď na začiatku vystúpenia. Tým sa hneď navodí inšpirujúca a hustá atmosféra. Umelci sa posmelia, vyburcujú a na skladbu sa tak duševne naladia. *Jaleo* pre hudobníkov a tanečníkov znamená poctu pre ich talent, čo ich núti ukázať celú škálu ich hudobného umenia, odovzdávajú sa publiku a dokazujú, že sú skutoční majstri. Je to teda akási magická energia a podpora, ktorú im dodávajú kolegovia a naradostení fanúšikovia.⁶⁸

Aficionados sú ľudia z publika, fanúšikovia. Chodia na vystúpenia za cieľom zabaviť sa, no zároveň sa v tomto druhu umenia vyznajú. Vzdelávajú sa, orientujú sa v problematike flamenca a na základe toho majú špecifické postavenie na konkrétnych vystúpeniach. Dokonca aj nešpecializované kluby či hudobné festivaly majú vďaka tejto láske amatérov k flamenco hudbe vysokú úroveň. Spolupráca tanečníkov, hudobníkov a spevákov spolu s publikom vytvára tak inšpiratívnu atmosféru, ktorá je pre zúčastnených veľkým zážitkom. *Jaleo* poskytuje umelcom a *aficionados* užší kontakt, ktorý v našich končinách pri umeleckých koncertoch nepoznáme. *Aficionados* sa tak

⁶⁶ Srov. ŠUŠKA, P. *Charakteristika hudobného prejavu flamenco a pokus o typológiu a systematizáciu jeho fúzií*, str. 58

⁶⁷ Srov. NEUWIRT, J. *Flamenco: Ohnivé rytmy a temperamentní pohyby* [online]. 20.12.2010 [cit. 2014-02-20]. Dostupné na WWW:< <http://www.topzine.cz/flamenco-ohnive-rytmy-a-temperamentni-pohyby>>

⁶⁸ Srov. ŠUŠKA, P. *Charakteristika hudobného prejavu flamenco a pokus o typológiu a systematizáciu jeho fúzií*, s. 56-57

stávajú priamymi tvorcami umenia. Zúčastňujú sa samotného aktu tým, že umelci priamo reagujú na ich výkriky a povzbudená.

Španieli radi navštevujú aj tzv. *juergy* (flám, hýrenie). Ide o neformálne a spontánne stretnutie flamenco profesionálov a jeho milovníkov. Je to špeciálna akcia práve v tom, rozdiely medzi umelcami a divákmi tu nehrajú žiadnu rolu, umelci si dopredu nepripravujú žiadne vystúpenie či koncert. Filozofiou a hlavným mottom tohto stretnutia je zábava, preto sú všetci na rovnakej úrovni, bez očakávaní a predsudkov. Juerga je počín čisto improvizovaný. V podstate sa umelci zídu bez predchádzajúcich skúšok, na javisku priamo improvizujú na témy, ktoré každý pozná. Práve toto je spôsob, akým vzniká najinšpiratívnejšie, najoriginálnejšie a najkvalitnejšie flamenco. Hudba, ktorej sa Španieli vo svojom voľnom čase venujú najradšej.⁶⁹

Samozrejme, nie sú odkázaní len na tento jeden hudobný štýl, Španieli milujú hudbu ako takú. Svetové hity znejú z nočných klubov, z reštaurácií a rôznych iných zariadení. V Barcelone sa každoročne usporadúva hudobný festival **Primavera Sound**, ktorý je 11. najlepší na svete. Táto akcia sa koná už od roku 2001 a je charakterizovaná hudbou ako rock, pop a undergroundovou tanečnou scénou. Festival Primavera sound zastrešuje tiež ďalšie udalosti. Jedným z nich je krytý festival Primavera club, ktorý je rozmiestňovaný po rôznych mestách, ďalším je PrimaveraPro- medzinárodné stretnutie zamerané na hudobný priemysel. PrimaveraPro beží súbežne s Primavera Sound.⁷⁰

3.2.3 Maďari

Územím a hudobnosťou sú Slovenskej a Českej republiky veľmi blízki Maďari. Zo začiatkov bola maďarská hudba vnímaná inak, na základe mylných predstáv. Jej obsah bol často krát skreslený a nezodpovedal realite. Vo všeobecnosti ju ľudia spájali s rómskou hudbou a maďarskú ľudovú pieseň považovali často krát za umelú populárnu pieseň. Rozhlas často vo svojich reláciách prezentuje piesne, ktoré vydáva za pravé maďarské ľudové melódie. V skutočnosti to však so skutočnou a pravou maďarskou ľudovou hudbou nemá nič spoločné. Stotožňovanie maďarskej hudby s rómskou bola tiež po dlhé roky mylné. Rómske orchestre ju hrávali ako vlastnú, či už v ľudových alebo populárnych formách. Našťastie, toto nesprávne chápanie začalo miznúť a jej smerovanie sa zrýchlilo až tak, že sa stala vo vzťahu k Maďarsku najdynamickejšia

⁶⁹ Srov. ŠUŠKA, P. *Charakteristika hudobného prejavu flamenco a pokus o typológiu a systematizáciu jeho fúzií*, s. 59

⁷⁰ Viac sa môžete dozvedieť na WWW:< <http://www.primaverasound.com/>>

a najproduktívnejšia v celej strednej Európe. Súčasná hudobná a voľnočasová kultúra Maďarov je zmesou slovanskej kultúry a sčasti kultúry kočovníkov, ktorí prechádzali v minulosti cez ich územie. Je teda isté, že za podobu dnešnej maďarskej hudby môžu obyvatelia susediacich štátov, menovite Slovensko, Rumunsko, Moldavsko, Chorvátsko, Slovinsko a Srbsko.

Celý svet pozná čardáš, ktorý vznikol práve v tejto krajine, Je to živý tanec, doteraz využívaný pri rôznych príležitostiach. Pohybovo je čardáš ťažký, zameraný na hornú časť tela. Pôsobí niekedy tvrdo a ostro. Pôvodne sa čardáš delil na tri časti, ktoré sa stupňovali od najpomalšej, cez najrýchlejšiu až po tú najživšiu. Postupnými zmenami sa z celkového konceptu vyhodila tá stredná časť a tancuje sa len pomalá a zrýchlená. Tanec sprevádza hudba, ktorá ma síce pomalý charakter, ale melódia je nepokojná, plná hudobných ozdôb a variácií. Práve takéto prevedenie hudby má spoločné črty s rómskou hudbou. Spoločne s rómskou hudbou a flamencom je čardáš jeden z mála tancov, ktorý vyvoláva tak veľké napätie. V úvode je tanec uvoľnený, hrá patetická hudba a tanečníci predvádzajú pokojné pohyby. Postupne prechádza hudba do lassanu, čo znamená pozvoľné zrýchľovanie, až sa vystupňuje do najvyššieho tempa. Tanečníci sa snažia udržať na absolútnej nožnej hranici prevedenia tak, aby nevyšli z rytmu a udržali si to stále sa zrýchľujúce tempo. Popri tanci sa môže ešte podupovať nohami, tleskať rukami alebo búchať sa o stehná. To všetko záleží na temperamente konkrétneho tanečníka.⁷¹

Hoci mala maďarská hudba v minulosti komplikácie s identitou či zamieňaním, dnes patrí medzi najvyhľadávanejšie v Európe. Populárne sú ich rockové skupiny ako Metro alebo Omega, ktoré žnú úspechy v susedných krajinách. Festival **Sziget**, ktorý sa pravidelne koná už od roku 1993, je jedným z najväčších kultúrnych podujatí v Európe. Je umiestnený priamo v centre Budapešti na ostrove Sziget a každoročne láka viac ako 400 000 návštevníkov. Tí si môžu vypočuť hudbu mnohých štýlov, ako pop, rock, elektro, metal, folk, jazz, blues a dokonca aj alternatívnu či klasickú hudbu.⁷²

⁷¹ Srov. SKRAKOVÁ, B. *Čardáš- ľudový tanec v historickom kontexte*, s. 47-83

⁷² Viac sa môžete dozvedieť na WWW:<<http://szigetfestival.com/>>

4 ÚČINKY HUDBY NA ČLOVEKA

4.1 Nepriaznivé pôsobenie hudby

Posledné desaťročia nám vedci a psychológovia okrem pozitívneho vplyvu hudby ponúkajú aj náhľad a upozornenia týkajúce sa negatívnych účinkov hudby. Takáto hudba ohrozuje ľudské zdravie a jej riziko tkvie v ovplyvňovaní fyzickej i emocionálnej stránky človeka. Za istých okolností má dopad na jeho zdravý vývin, povzbudzuje agresiu či nabáda k užívaniu alkoholu a psychotropných látok. Medzi nepriaznivo pôsobiace účinky hudby na človeka sme sa rozhodli do tejto kapitoly zaradiť hlučnú a hlasnú hudbu. Ďalej sa budeme venovať hudobným subkultúram a tomu, ako môže vzťah k určitému hudobnému štýlu nabádať k ilegálnym aktivitám. V neposlednom rade budeme zisťovať dôvody toho, prečo dnešná populárna hudba už viac nemá liečivé účinky.

4.1.1 Nezdravý hlučnosť

Halpern a Lingerman vo svojej knihe Kapitoly z muzikoterapie tvrdia, že tak, ako ľudia škodia svojmu telu a zdraviu tým, že jedia nezdravé jedlá, tak svojmu zdraviu škodia aj tým, že ho vystavujú nadmernému hlučnku.

V dnešnej dobe nájdeme len veľmi ťažko miesto, ktoré nám poskytne únik pred hlučnom. Ten nás sprevádza na mnohých miestach po celý náš život. Je typickým spoločníkom v mestách a pre ľudí, ktorí v ňom žijú. Podľa WHO⁷³ je poškodenie sluchu najčastejším rizikom u pracujúcich ľudí a v súčasnosti týmito sluchovými ťažkosťami trpí 120 miliónov ľudí po celom svete. Príčin hlučnku je mnoho. Agentúra U.S. EPA⁷⁴ predložila výsledky výskumu, kde tvrdí, že 100 miliónov obyvateľov USA sú dennodenne vystavovaní nadmernému hlučnku. Dôvodom je nedostatočná ochrana ich

⁷³ World Health Organization (Svetová zdravotnícka organizácia)

⁷⁴ U.S. Environmental Protection Agency (Agentúra pre ochranu životného prostredia)

domovov od vonkajšieho hluku, najčastejšie z dopravy. Ten zapríčiňuje osobná, autobusová, vlaková, prepravná či letecká doprava.⁷⁵

Treba však dodať, že to, čo je pre jedného človeka neznesiteľný hluk, je pre druhého žiaduci zvuk. Existujú totiž momenty, kedy sa človek cíti osamelo a jediným spoločníkom v domácnosti je zvuk z rádia či televízie. Aby taká osoba prehlušila svoje vlastné myšlienky a pocity, zosilňuje reproduktor v domnienke, že odoženie pocit osamelosti. Takáto osoba si na hluk zvykne rýchlo a ak sa ocitne na tichom mieste bez hudby, šumu a hlasov, cíti sa deprimovaná a nevyrovnaná. Nevníma hluk ako jav, ktorý mu v jeho každodennom živote zavádzia, ale ako vítanú súčasť pri každodenných aktivitách.

Nebezpečná hudba je tá, ktorej zvuk presahuje časovo vážený priemer 85dBA. Súčasná moderná priemyselná doba je typická plodením produktov, ktoré majú zvýšiť zážitok z hudby. Ide napr. o zabudované stereo v aute, surround- sound systémy v kinách, domáce kino, kde ľudia často púšťajú nahlas filmy a videá pre zvýšenie zážitku. No americká skupina Noise Free America zistila, že výkonný stereo systém v aute dokáže vyvinúť taký hluk, ako keby ste stáli vedľa štartujúceho Boeingu 747. Rovnako nebezpečné je pre mladých ľudí počúvanie hlasitej hudby, najmä cez slúchadlá. Dnes síce táto forma počúvania hudby patrí medzi veľmi rozšírené imidžové záľuby mladých, avšak existuje veľmi veľké nebezpečenstvo straty alebo poškodenia sluchu. V r. 2001 bola štúdia zameraná práve na sluch detí a mládeže, ktorý je ohrozený navštevovaním hlučných koncertov alebo súkromným počúvaním hlasnej hudby. Zistilo sa, že 12, 5% detí má narušený sluch. Tento negatívny boom nastal v 60. rokoch nástupom populárnych koncertov.⁷⁶

No nie len návšteva koncertov je rizikovým faktorom poškodenia sluchu. Ako bolo spomenuté, čoraz väčší problém nastáva práve používaním slúchadiel, ktoré sú bezprostredne blízko ušných bubienkov. Tým môžu vibrácie a hluk z nich ľahko a bez prekážok atakovať ich sluch a poškodzovať ho. Mnoho detí a mladých ľudí si to však neuvedomuje a slúchadlá sa pre nich stali neodmysliteľnou súčasťou ich outfitov. Využívajú ich pri presúvaní sa z miesta na miesto, pri každej voľnej príležitosti.

⁷⁵ Srov. CHEPESIUK, R. *Decibel hell: The effects of living in a noisy world. Environ Health Perspect.* [online]. 2008, č. 113, s. 34- 41. [cit. 2014-03-07]. Dostupné na WWW:<
<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1253729/>>

⁷⁶ Srov. Tamtéž

Najväčšie nebezpečenstvo hrozí však pri zvyšovaní hlasitosti, ako ukazuje nasledujúca tabuľka.

Tabuľka 2 *LIMITY HLUČNOSTI PRE IPOD*

% ovládania hlasitosti	hladina zvukového dBA	trvanie počas dňa
25%	65	neidentifikované
30%	68	neidentifikované
40%	73	neidentifikované
50%	81	neidentifikované
60%	87	4,5 hod
70%	92	1,6 hod
80%	98	23 min
90%	106	4 min
100%	111	1 min

Zdroj: FLIGOR B.J., COX, L.C. Output levels of commercially available portable compact disc players and the potential risk to hearing. *Ear Hear.* 2004, č. 25 str. 513

Rovnakému nebezpečenstvu a zároveň problému dnešnej doby čelia aj ostatné krajiny, nie len Amerika, na ktorú bola štúdia zameraná. Poškodenie sluchu pôsobením hluku a dlhodobým počúvaním hlasnej hudby (najčastejšie rockovej) je celosvetový negatívny úkaz. Niektorí jedinci rôznych výskumoch a štúdiách priznali, že stereofónnu hudbu počúvajú aj 24 hodín týždenne. Neodvratiteľnou skutočnosťou je fakt, že mladí ľudia dnes nastupujú do zamestnaní so sluchom, ktorý je typický pre ľudí vo veku 60-69 rokov, čo je dôchodkový vek. V rámci nebezpečných povolání, kde sú zamestnanci atakovaní hlasnou hudbou sú najviac ohrození ľudia pracujúci vo sfére, ktorá má blízko k hudbe. Sú to napríklad hudobníci, alebo zvukoví inžinieri.⁷⁷

Západné psychiatrické poznatky hovoria, že hluk vypúšťa do ovzdušia vibrácie, ktoré sú založené na nekoordinovaných zvukových vlnách. Majú tendenciu prenikať do ľudského organizmu a narušovať ich prirodzenú a rytmickú prácu. Tým sa ohrozí, resp. ovplyvní ich chemický metabolizmus a to smeruje k zmene bioelektromagnetického

⁷⁷ Srov. HALPERN, S.; LINGERMAN, H. *Kapitoly z muzikoterapie*, str. 12

poľa. Ľudské telo je schopné vnímať zvuk medzi 15- 20 tisíc Hz. Infrazvuky sú zvuky pod 15 Hz a ultrazvuky nad 20 tisíc Hz. Práve slabé polia infrazvuku však škodia ľuďom v tom zmysle, že spôsobujú fyzickú a nervovú únavu. Stredné infrazvukové kmitočty majú zas vplyv na zažívacie ústrojenstvo a mozgové tkanivo. Silné vibrovanie infrazvuku dokáže rozvibrovať vnútorné orgány.⁷⁸

Nie len náš sluch, ale celkovo naše zdravie je ohrozené hlukom, ktorý čoraz častejšie tvorí všadeprítomná reprodukovaná hudba. Pri tom nemusí byť vyslovene hlasná. Môže ísť o reprodukovanie hudby na nevhodnom mieste a čase. Často si ľudia zvyknú púšťať hudbu ako zvukovú kulisu (background music), alebo si ňou dotvárajú atmosféru (environmental music). Ide o rušenie prirodzeného chodu dňa nezdravou hudbou. Namiesto toho, aby hudba plnila napríklad svoje estetické funkcie, znečisťuje prostredie. Je tak narušený zdravý emocionálny a mentálny vývoj človeka. V dôsledku tohto úkazu bol vytvorený pojem **muzikopatológia**, alebo **hudobná patológia**. Chápe sa tým vplyv hudby na človeka, ktorý je častý, intenzívny a dlhodobý. Patologická hudba je taká, ktorá má rušivé účinky, dráždi a obťažuje.⁷⁹

Okolnosti patologického pôsobenia hudby:

- » ak poslucháč je nútený počúvať hudbu, ktorú nemá rád. Nevyhovuje mu štýl, či interpret.
- » ak je hudba hraná na rozladenom hudobnom nástroji, je hraná príliš nahlas, alebo falošne.
- » ak je hudba hraná dookola v nejakej slučke, alebo je pri skúšaní skladby hraná stále rovnaká fráza.
- » ak sa hudba nehodí do danej situácie, ak sa človek musí sústrediť a hudba mu pri aktivite prekáža alebo sa zlieva s inými intenzívnymi zvukmi.
- » ak je poslucháč nútený počúvať určitý druh hudby, s ktorým nie je stotožnený a presahuje jeho únosnú mieru.
- » ak je hudba mnohodecibelová.⁸⁰

⁷⁸ Srov. POLEDŇÁK, I. *Stručný slovník hudební psychologie*, str. 330

⁷⁹ Srov. LINKA, A. *Kapitoly z muzikoterapie*, str. 118

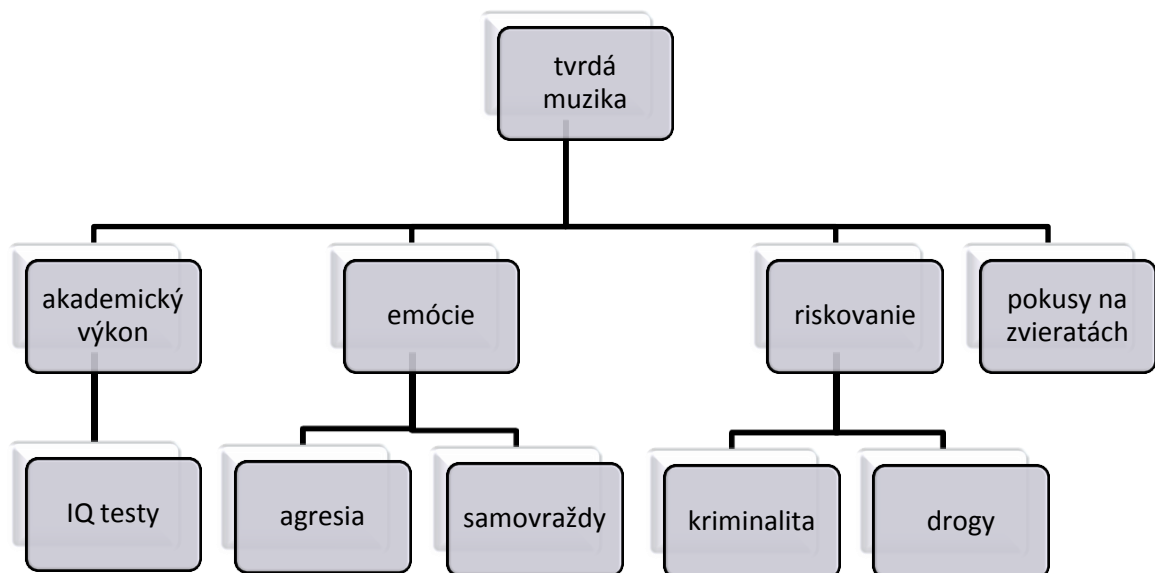
⁸⁰ Srov. Tamtéž, str. 118

4.1.2 Hudobné subkultúry

Vplyv hudobných subkultúr na jedinca má pozitívne i negatívne stránky. Za pozitívne môžeme jednoznačne označiť spolupatričnosť do určitej skupiny a tým zvýšenie vlastného sebavedomia a pocitu spokojnosti, že sa môže s niekým podeliť o rovnaké záujmy a koníčky. Subkultúry majú vplyv aj na voľný čas jedinca, spôsob ako ho trávia a s kým ho trávia. No je dôležité spomenúť aj tie negatívne vplyvy, ktoré niekedy zanechajú oveľa väčšiu stopu, ako pozitívne. Medzi ne zaraďujeme rôzne sociálno-patologické javy, ktoré majú vplyv na zdravie človeka. Zasahujú buď fyzickú alebo psychickú stránku človeka, v najhoršom prípade sú škody na oboch sférach ľudského života. Najčastejšími sú drogová závislosť (ľahké a ťažké drogy), alkohol, fajčenie, ilegálna činnosť či sebapoškodzovanie. Tieto negatíva sú pripisované predovšetkým tvrdej hudbe, ako je punk, rock, metal a ich odnože.

Graf 1

VPLYV TVRDEJ HUDBY

Zdroj: SHEPERD, R. *Psychológia tvrdej hudby* [online]. 06.01.2013 [cit. 2014-03-04]. Dostupné na WWW:< <http://www.slideshare.net/rustyshepherd/psychologia-tvrdej-hudby-15878477>>

Punk

Heslá: „*Punk is not dead!*“ *No future!*“

Termínom punk je označovaných mnoho vecí. Znamená to napr. niečo nepotrebné, nepodstatné, krám. V Amerike sa slovo punk používa ako slangové vyjadrenie pre kriminálnika, ktorý patrí do nejakého gangu a jeho správanie je nemorálne (vulgárny slovník, nevychovanosť, násilie). Dnes je tento pojem najčastejšie spájaný s fanúšikmi hudobného štýlu punk rock. Typické pre túto hudobnú subkultúru je šokovať a provokovať svoje okolie názormi, správaním i špecifickým imidžom. Ich hudba obsahuje známky nihilizmu (viera v ničotu) a nespokojnosti s osudom. Celá podstata vzniku tohto štýlu, či subkultúry bola a je snaha mládeže a študentov byť prirodzení v konaní aj v prejavoch. Robiť veci tak, ako ich cítia a vnímajú subjektívnym pohľadom. V textoch piesní sa objavujú postoje k rôznym aktuálnym situáciám a problémom.⁸¹

V snahe byť sami sebou a za každú cenu dokazovať svojmu okoliu, že majú svoje vlastné pravidlá a nebudú sa riadiť systémom, sa vyskytli občasné nevhodné prejavy. Pri uplatňovaní svojich práv, ktoré im diktovalo členstvo v subkultúre, neváhali použiť násilie. Na hromadných akciách zas hrozilo užívanie alkoholických nápojov a drog.

Negatíva spojené s punk rockom bývajú:

- squatting,
- drogy
- vlastné idey

Za **squatting** sa považuje nelegálny vstup a zaberanie cudzieho majetku, pričom tento akt má v sebe určité politické pozadie.

Drogy sú s punkom spájané odjakživa. Punk je hudobný štýl, ktorého častou témou je subjektívne vnímanie reality. Preto jeho interpreti a skalní fanúšikovia užívajú drogy, aby sa vzdialili svetským hraniciam. Zanechávajú za sebou prikázania, spoločenské normy a štátne zákony a utekajú do svojho vlastného sveta, ktorý im drogy pomáhajú vytvárať. Odpútavajú sa od falošnej krásy a estetiky, ktoré im spoločnosť ponúka pod zámienkou, že to všetko, čo ich v realite obklopovalo, bolo pokrytecké a nepravé.

⁸¹ Srov. SMOLÍK, J. *Subkultúry mládeže*, str. 171

Okrem toho, „punkeri“ hlásali **vlastné idey**. Kázali odpor k byrokracii, ďalej pacifizmus a kapitalizmus. Ich znakom bola nedôvera v štátne inštitúcie, ako je rodina a štát.⁸²

Techno

Tento hudobný štýl vznikol v 80. rokoch 20. storočia. Vychádza z elektronickej hudby, kde je veľká dôraz kladený na rytmus a základom je rýchle tempo. Všetky tóny sú vyprodukované elektronickými hudobnými nástrojmi, či rôznymi inými elektronickými technikami. Jadrom techno hudby je opakovanie hudobnej jednotky počas celej piesne, čo má za následok stavy hypnózy, alebo uvedenie do tranzu. Tento hudobný žáner si nezakladá na melódií, dokonca mu často krát chýba aj konkrétna štruktúra.⁸³

Filozofia techno kultúry by sa dala zhrnúť do skratky PLUR (peace, love, unity, respect)- vychádza z kultúry hippies.⁸⁴

- Negatívna rovina techno:
- ilegálne party
 - drogy, hlavne extáza
 - liberálny prístup k sexu

Ilegálne party sú typickým znakom techno hudby, ktorá je poddruhom tanečnej hudby. Účastníci navštevujú tieto akcie za cieľom dostať sa z reality, zatancovať si, zabaviť sa a v neposlednom rade byť súčasťou hromadnej akcie. Charakteristikou týchto party je zdanlivá neorganizovanosť, uvoľnenosť a ilegálnosť. Jedná sa o konanie akcie na pozemkoch, pričom ich majitelia o tejto činnosti zdanlivo vôbec netušia. Opak je pravdou, party sa síce konajú so súhlasom majiteľa, ten však za odsúhlasenie dostane zaplatené. Ľudia na susedných pozemkoch sú na druhej strane bezradní. Hlučná hudba ich vyrušuje, okolo ich domovov vládne chaos, špina a neporiadok. Vo väčšine prípadov sú totiž techno party hlučné, nerešpektujú nočný pokoj, vedie sa neviazaná zábava. Účastníci sa o ilegálnej akcii dozvedali formou letákov, v dnešnej dobe sa informácie posielajú skôr cez sociálne siete, alebo sms správy. Tieto ilegálne usporiadané akcie vznikajú ako odpoveď na neprímerane drahé náklady spojené

⁸² Srov. GLASPER, I. *Historie punku ve Velké Briánii*, str. 98

⁸³ Srov. PEROUTKOVÁ, S. *Elektronická hudba v Česku*, str. 17

⁸⁴ Srov. SMOLÍK, J. *Subkultúry mládeže*, str. 239

s organizovaním party na legálnych a schválených miestach. Policajné zložky na základe hlásení vyražajú k takýmto situáciám pomerne často.

Drogy- predpokladá sa, že drvivá väčšina účastníkov techno party považuje užitie drogy za normálny, občas až potrebný úkon. Ide hlavne o drogu extázu, ktorej sa inak hovorí aj „tanečná droga“, alebo „party droga“. Má formu tablety a po požití sa dostaví zvýšená komunikatívnosť, znížená agresivita, srdečnosť, uvoľnenosť, veľká eufória a pocity tranzu pri tanci. Samozrejme, ďalekosiahlejšie sú jej negatívne účinky. Za všetky spomenieme depresie, závislosť, nespavosť, dehydratácia a poškodenie mozgu.

Vzťah k sexu- prostredie novodobých parties je pre sexuálne aktivity veľmi vhodné. Atmosféra je počas akcie až neprimerane uvoľnená a užitie drog tomu len dopomáha.⁸⁵

Emo

Jej vznik sa datuje od 80. rokov 20. storočia. Spočiatku označovala len hudobný štýl, neskôr sa toto označenie prenieslo aj do životného štýlu mládeže. Pojem EMO má svoj pôvod v slove „emócie“, ktoré sú pre túto subkultúru príznačné. Okrem emócií zahrňovala aj frustráciu z budúcnosti, beznádej a apatiu. A práve prostredníctvom hudby sa s týmito pocitmi vyrovnávali. Na koncertoch príslušníci EMO štýlu prežívali svoje emócie naozaj intenzívne a takáto prezentácia hudby si získavala svojich fanúšikov po celom svete.⁸⁶

Negatíva subkultúry EMO:

- prílišné virtuálne prežívanie
- smútok a sebapoškodzovanie

Podstatným rysom spomínanej subkultúry je prežívanie **virtuálneho života**, virtuálnych kamarátstiev a delenie sa o pocity a názory v rámci virtuálneho sveta. Z opisovaných subkultúr je práve táto najdravejšia v aktivite na internetovej sieti, čo nie je vždy ideálna záležitosť z hľadiska anonymity a z toho vyplývajúceho nebezpečenstva.

⁸⁵ Srov. SMOLÍK, J. *Subkultúry mládeže*, str. 238- 241

⁸⁶ Srov. ŠUSTR, J. *Emo styl jako subkultura? Rodina a škola*. [online]. 2008, roč. 5, [cit. 2014-03-11]. Dostupné na WWW:< <http://www.portal.cz/casopisy/ras/ukazky/emo-styl-jako-subkultura-/27731/>>

Texty piesní v štýle EMO sú často zamerané na vnútorné negatívne emócie, **depresie, sebapoškodzovanie a samovražedné myšlienky** z dôvodu nenaplnenej lásky. Nedá sa povedať, že vyznávači emo inklinujú k poškodzovaniu vlastného zdravia, alebo si dokonca siahajú na život viac, ako členovia ostatných hudobných subkultúr. Toto správanie sa im prisudzuje hlavne preto, že ich povahy sú často introvertné, správanie smutné až depresívne. Preto voči nim vznikajú predsudky a sú spoločnosťou dopredu odsudzovaní.⁸⁷

4.1.3 Prečo hudba nelieči?

Praxou v rôznych hudobných odvetviach sa zistilo, že hudba lieči. Ale len niektorá. Nemôžeme očakávať, že keď si pustíme hocijakú hudbu, tak naše zdravotné problémy odrazu zmiznú. Liečivá hudba má niekoľko pravidiel, ktoré musia byť dodržané. Bohužiaľ, súčasná moderná hudba sa vo väčšine prípadov nedá považovať za liečivú, vzhľadom k tomu, že z energetického zmyslu slova taká hudba človeka vybíja. A prečo naša súčasná, prevažne rocková, popová a symfonická hudba nefunguje? *Vlastimil Marek* vo svojej knihe *Hudba Jinak* sa k tejto téme vyjadruje a dôvody rozdeľuje do 8. bodov.

» **je zložitá.** Dnešná hudba je typická tým, že je plná rýchlo meniacich sa akordov. Z tohto hľadiska je teda práve táto hudba taká, ktorá človeku vybíja energiu.

» **je rýchla.** Liečiť môže len hudba, ktorá má pod 60 úderov za minútu. V praxi sa bohužiaľ ukazuje, že medzi mladými ľuďmi je najobľúbenejšia taká, ktorá má nad 120 úderov za minútu.

» **je pravidelná v rytme.** Ak je rytmus pravidelný, pripadá nám to veľmi stereotypne a zákonite máme sklony byť tiež stereotypní a jednoduchí. Dalo by sa povedať, že hudba, ktorú počúvame, odzrkadľuje život, aký žijeme.

» **má „rozladené“ tóny.** V 16 sa začalo komponovať podľa nového „temperového“ ladenia. Od tej doby síce nástroje ladili, no hudba stratila svoj prirodzený tok melódie. Začala síce prevládať harmónia, no liečivé účinky sa vytratili.

» **je chudobná na frekvencie.** Ľudský sluch je schopný rozoznávať takmer 1500 tónov. Ale napríklad v západnom svete je na klavíri len 88 kláves, čo znamená, že ľudský sluch je ochudobnený.

⁸⁷ Srov. HEIDER, D. Emo. *Psychologie dnes*, 2008, roč. 7, č. 8, s. 42-43.

» **nie je dostatočne dlhá.** Počas výskumu v rámci ozdravujúcich vlastností hudby na ľudské bunky sa zistilo, že k skutočnej terapii dochádza až po šiestich – ôsmich minútach. Na to, aby sme dosiahli trvalejšie výsledky, je potrebná až dvadsaťminútová terapia „zdravou“ hudbou. Avšak trvanie dnešných pesničiek niekedy nepresahuje ani štyri minúty.

» **je negatívna.** Akákoľvek hudba je prenášačom emócií. Nanešťastie, väčšinou tých negatívnych. Môže za to napätá atmosféra, drahé podmienky, tlak a stres, ktorý je kladený na skoro všetky oblasti hudobnej výroby (dirigenti, speváci, nahrávacie štúdiá...).

» **je jej veľmi veľa.** Pred sto rokmi nebola hudba v našich zemiach ešte takou každodennou samozrejmosťou, ako je dnes. Počúval sa len určitý povolený štýl, poprípade kostolná hudba. Neprodukovalo sa jej také množstvo a nebola tak masovou záležitosťou.⁸⁸

Pôvod **zložitej** hudby začína v nahrávacích štúdiách. Tie v snahe ponúknuť poslucháčovi čo najväčšiu škálu tónov, aby uspokojila čo najširšiu masu ľudí, vyrábajú z jednoduchej melódie komplikovanú a málo zrozumiteľnú. Človek v snahe vnímať a pochopiť náväznosť akordov vydáva zo seba energiu a táto aktivita ho vyčerpáva. Hudba namiesto toho, aby ho dostala do stavu pokoja, ho rozladuje. **Rýchla** hudba sa objavuje najmä na diskotékach. Mnohí mladí ľudia môžu z vlastnej skúsenosti potvrdiť, že po návrate z diskotéky alebo music baru, mali bolesti hlavy a v ušiach im šumelo. Počas pobytu v týchto hudobno- zábavných inštitúciách boli totiž vystavovaní rýchlej hudbe po dlhšiu dobu. Tá pôsobila negatívne na vnútorné orgány a telo na to spätne reagovalo bolesťami. Naše telo totiž aj takým spôsobom dáva najavo, čo je pre neho vhodné a zdravé. **Pravidelná a rytmická** hudba je tiež nesprávna. Človek sa pri monotónnej činnosti cíti utlmený, či priam omráčený. Nie je schopný prejavovať radostné emócie a vychutnávať si hudbu a všetko, čo je s ňou spojené. Hudba tak stráca svoj zmysel. **Chudobná na frekvencie** je hlavne európska hudba. Hudba iných kultúr a iných oblastí je iná tým, že poznajú viac frekvencií. Preto je ich hudba zdravšia. V poslednom čase sú kapely, hrajúce exotické melódie, vysoko žiadané. Hovoríme napr. o indiánskych, brazílskych, afrických, indických, safari hudobných zoskupeniach, a mnoho ďalších. Obyvatelia Európy síce tejto hudbe nerozumejú, ale páči sa im, vplýva na nich pokojne a optimisticky. Jedným zo znakov dnešných typických skladieb

⁸⁸ MAREK, V. *Hudba jinak*, str. 14- 21

je ich dĺžka, ktorá má okolo troch až štyroch minút. To znamená, že sú v terapeutickom, ozdravujúcom zmysle, príliš **krátke**. Naše telo nestihne poriadne zareagovať na jeden podnet a už je nútené vnímať nové frekvencie. V dnešnej dobe sa preto nedá hovoriť o žiadnej harmonizácii buniek pri bežnom počúvaní hudby. Už odjakživa sú spolu s hudbou prenášané rôzne emócie. Hudba a spev nás sprevádzajú pri rôznych životných udalostiach. Či už sú to radostné- ako svadba, narodeniny, stužková slávnosť a rôzne oslavy, alebo smutné- napríklad pohreby. Vďaka nej prežívame tie chvíle emotívnejšie a intenzívnejšie. Všeobecne existuje viac piesní s **negatívnymi** a smutnými textami, ktoré sa preslávili po celom svete. Ľudia si ich spievajú a neuvedomujú si, že na seba prenášajú negatívne emócie. Ak sa necháme unášať negatívnymi emóciami, náš imunitný systém oslabuje a my sme náchylnejší na choroby. Hudby je **veľa**, sprevádza nás všade, kde sa pohneme. V práci, v aute, v obchodnom centre, v kaviarni i doma. Valí sa na nás z každej strany a ak sa zrazu vypne, začneme byť nervózni z príliš veľkého ticha. Taktiež sa neustále zdokonaľujú prostriedky na počúvanie hudby. Snáď už každý má možnosť počúvania hudby z rádia, televízie, mobilu, PC, MP3, MP4 a tak ďalej. Je technicky možné počúvať hudbu pod vodou i neobmedzene vo vzduchu.

4.2 Pozitívny vplyv hudby

Na predchádzajúcich stranách sme uviedli niekoľko poznatkov o tom, ako môže hudba pôsobiť negatívne na človeka, a to konkrétne vo voľnom čase. Teraz sa však zameriame na vplyv hudby v jej pozitívnom zmysle slova. Hudba je často využívaná ako prostriedok pri rozmanitých psychoterapeutických liečeniach. Hudba už nemá len rekreačný a zábavný charakter, ale čoraz viac si ľudia uvedomujú jej liečebnú silu. Predpoklad, že každá hudba a každý zvuk je zdravý, je však zlý. Iba určitý druh zvukov, hudby, melódie má liečebnú a ozdravujúcu silu, ktorá blahodarne vplýva nie len na myseľ človeka, ale aj na jeho fyzickú stránku.

4.2.1 Muzikoterapia

*„Schopnosť hudby integrovať sa a liečiť
je skoro zázračná.*

Hudba je najefektívnejšou nechemickou medicínou“.

Oliver Sacks

Oblasti liečby a pomoci pri rôznych ochoreniach či problémoch sa venuje terapeutický prístup- muzikoterapia.

Tento pojem pochádza z gréckeho a latinského jazyka. Prvá polovica pojmu znamená hudba, *musica* (latinsky), *moisika* (grécky). Druhú polovicu prekladáme ako liečiť, ošetrovať, cvičiť, starať sa, pomáhať, *therapeia* (grécky), *iatreia* (latinsky). Vymedzenie presnej definície, čo muzikoterapia vlastne je a čo všetko zahrňuje, nie je jednoduché. Zahrňuje v sebe veľké množstvo východísk, prístupov a pohľadov. Keď berieme muzikoterapiu s užšieho významového hľadiska, ide o odbor spojený s psychoterapiou. No ak sa pozrieme na definíciu muzikoterapie zo širšieho pohľadu, označujeme ju ako pomoc hudbou pre ľudí so zdravotnými alebo edukačnými problémami.⁸⁹

Podľa **Svetovej federácie muzikoterapie** je to: *„profesionálne použitie hudby a jej prvkov ako intervencie v lekárskom, pedagogickom a každodennom prostredí s jednotlivcami, skupinami, rodinami alebo komunitami, ktoré sa snažia optimalizovať kvalitu ich života a zlepšovať ich fyzické, sociálne, komunikačné, emocionálne, intelektuálne a spirituálne zdravie a pohodu. Muzikoterapeutický výskum, prax a teoretické i klinické vzdelávanie sú založené na profesionálnych štandardoch zodpovedajúcich kultúrnym, sociálnym a politickým podmienkam“.* (WFTM, 2011).⁹⁰

K. Lewandovská zas uvádza trochu pozmenenú definíciu, ktorá hovorí, že hudba pôsobí nie len terapeuticky, ale aj fyzioterapeuticky. Podľa experimentálnych zistení a vzhľadom k praxi sa zistilo, že hudba vplýva na činnosť nervového systému a vyvoláva v aktivitách celého organizmu zmeny. Chápe sa tým obmena svalového

⁸⁹ KANTOR, J. a spol. *Základy muzikoterapie*, str. 39

⁹⁰ *World Federation of Music Therapy* [online]. WFMT, last update 3/2014 [cit. 2014-03-10]. Dostupné na WWW:< http://www.wfmt.info/WFMT/About_WFMT.html>

napätia, zmena rýchlosti krvného obehu, práca s prahom zmyslového vnímania, má vplyv na vnútornú sekréciu, silu a rýchlosť pulzu a v neposlednom rade modifikuje dýchanie.⁹¹

Podľa **Deckera** je hudba systematicky aplikovaná pacientovi, a to terapeutom v terapeutickom prostredí, kým sa nedosiahnu želané zmeny v chovaní. Hudba rozvíja pacientov potenciál a pomáha mu sociálne sa prispôbiť. Použitie hudby však musí byť kontrolované a smerované k terapeutickým účelom. Pri liečbe je ovplyvňovaná sociálna, psychologická, fyzická a intelektuálna stránka osobnosti.⁹²

Súčasný prístup v psychológii a terapii o vzťahu hudby a zdraví človeka hovorí:

- » hudba a zvuk, ktorý produkuje, je fyzická záležitosť. Je preto logické, že vyvoláva fyzické vnemy v živých organizmoch.
- » hudba môže mať regulačné účinky na akustickú bio energiu človeka. Podmienkou však je dobrá hudba, umelecky stvárnená a produkovaná kvalifikovanými profesionálmi.
- » akustické elektromagnetické vlny hudby majú terapeutické vlastnosti. Využívajú sa vo sfére liečby psychických aj fyzických ťažkostí.
- » v prípade spojenia hudby s pohybovou aktivitou detí a mládeže sú dokázané blahodarné účinky na celý ich psychický aj fyzický vývoj.
- » hudba má tiež v sebe neuroseptické účinky, na základe ktorých sa podľa výskumov znižuje stresovosť u detí o 30%.⁹³

Hudba je však dostupná pre každého z nás a jej liečivé účinky sa dajú využívať bez toho, aby sme boli nútení chodiť na terapeutické sedenia. Muzikoterapia je síce jedným z vedných odborov, ale z podstaty vyplýva, že ozdravujúca sila hudby je pre každého z nás. Nie je preto podmienkou návšteva nejakého profesionálneho zariadenia v prípade, ak si potrebujeme zregenerovať myseľ a upokojiť dušu.

Odstrániť bolesť, striasť sa nemocí a napätia v tele, zvýšiť energiu či mať pod kontrolou vlastné emócie, to všetko sa dá aj použitím nášho vlastného hlasu. Každý človek je prednastavený na **spievanie**, má určité predispozície k tomu, aby ho jeho vlastný spev vyliečil. Je to spôsobené tým, že sa človek pri počúvaní vlastného upokojujúceho hlasu zbaví kritického bodu v myslení, čím sa odstráni energetické

⁹¹ Srov. ROMANOWSKA, B. *Muzikoterapie. Ladičky a léčení zvukem*, str. 74

⁹² Srov. ZELEDIOVÁ, J. *Muzikoterapie. Východiska, koncepty, principy a praxe*, str. 251

⁹³ Srov. MAREK, V. *Tajné dějiny hudby*, str. 23

blokády a tým sa prinavráti správne prúdenie energií v tele. Vychádzajúci hlas z tela prináša pokoj, harmóniu a odsúva napätie. Organizmus sa pri tom procese očisťuje a vylučuje toxické látky. Zvuk má tiež silu preniesť pozitívny tok energie z ľavej analytickej časti mozgu do pravej intuitívnej.⁹⁴

Indovia tvrdia, že ľudský hlas je najdokonalejším hudobným nástrojom a súčasní vedci ich teóriu len potvrdzujú. Vedecké výskumy totiž dokazujú, že terapeutická hodnota obyčajného spevu je opodstatnená. Dôkazy môžeme badať v bežnom živote. Či ide o spev v autobuse na ceste do tábora, alebo o spev v sprche, všade je spev vnímaný ako intuitívny pokus človeka o využitie hudby k rýchlej amatérskej relaxácii.⁹⁵ Ľudia by sa aj týmto spôsobom mali naučiť vyčistiť svoje životné prostredie od globálneho hlukového zamorenia. V poslednom storočí však rastie počet jedincov, ktorí na sebe vyskúšali harmonizačné a liečebné schopnosti hudby, naučili sa vypúšťať stres a napätie pomocou zvukov a tónov. *Vlastimil Marek* vo svojej knihe *Hudba je liek* nazýva túto ozdravujúcu moc hudby ako hudba „new age“. Definuje ju ako hudbu počúvanú aktívne. Je to pokus o návrat ku koreňom, kde naši predchodcovia poznali uvoľňujúci dosah hudby a využívali ju pri ceremóniách a rituáloch.⁹⁶

4.2.2 Hudobné efekty a ich vplyv na kognitívne schopnosti

Medzi kladné skutočnosti hudby sa zaradzuje aj vplyv celých hudobných skladieb na myslenie človeka. Existujú viaceré štúdie, ktoré vypozerovali niekoľko efektov v hudbe. Na základe ich pôsobenia pri určitých činnostiach boli spozorované zmeny v ľudskej kognícii. Ide jednoznačne o pozitívny úkaz toho, ako môže určitý typ hudby pomáhať a posúvať ľudské poznávanie. Nejde len o teoretický popis, tento poznatok je fyzický, založený na pozorovaniach a praxi. Najviac štúdií sa zameriavalo na pamäťovú stránku, verbálne schopnosti a priestorovú obrazotvornosť.

Mozartov efekt

Mozartov efekt je jav, ktorý chápeme na základe hypotézy vzrušenia a nálady. Tento fenomén pomenovaný podľa slávneho hudobného skladateľa, o ktorom sme viac popisovali v prvej kapitole zaoberajúcej sa dejinami hudby, vedie k dočasnému zlepšeniu priestorovej predstavivosti. Jedinec vykazuje výsledky pri počúvaní diel

⁹⁴ Srov. ROMANOWSKA, B. *Muzikoterapie. Ladičky a léčení zvukem*, str. 84

⁹⁵ Srov. MAREK, V. *Hudba je lék budoucnosti*, str. 47

⁹⁶ Srov. Tamtéž, str. 58

skomponovaných skladateľom Mozartom, na rozdiel od situácie, kde bol kontrolovaný participant v tichej miestnosti a počúval relaxačnú hudbu. Za stimulujúcu sa považuje práve Mozartova sonáta pre dve piana v D dur. Sonáta bola prehrávaná skúmanej vzorke ľudí, ktorí preukázali určité vzrušujúce impulzy. Predpokladá sa, že za túto emóciu môže rýchle tempo v skladbe a kompozícia v durovej stupnici. Na základe týchto vymenovaných vlastností prebudila Mozartova hudba v testovaných osobách mozgovú činnosť a stimulovala ich kognitívnu aktivitu viac, ako tiché prostredie, alebo relaxačná hudba. Podnecovaní sonátou D dur si zlepšili výsledky v testoch v priestorovej predstavivosti.⁹⁷

Mnohí vedci z hudobnej oblasti sa snažili prísť na to, prečo práve Mozartova hudba tak pozoruhodne pôsobí na poslucháčov, a to bez ohľadu na ich hudobný vkus, či predchádzajúce vedomosti o Mozartových dielach. Vzhľadom k tomu, že mala obrovské upokojujúce účinky, vylepšovala priestorové vnímanie a umožňovala zlepšenie rétorických schopností, pútala ich pozornosť. Jedna z hypotéz znie, že rytmy, melódia a vysoké frekvencie Mozartovej hudby majú podporujúci účinok, rozvíjajú a motivujú potrebné oblasti v mozgu. No najpodstatnejším momentom je však fakt, že všetky jeho zvuky sú čisté a jednoduché. Nekomponoval zložité a osľňujúce skladby, ani sa nesnažil tvoriť diela prehnane plné emócií.⁹⁸

Vivaldiho efekt

V prípade Vivaldiho hudobného efektu sa jedná o vplyv klasickej hudby na kognitívny vývoj dospelých a starších testovaných osôb. Participantom boli pustené úryvky z Vivaldiho komplexu štyroch ročných období, ktoré boli zamerané predovšetkým na pracovnú pamäť. Vivaldiho efekt nadobudol platnosť vo chvíli, kedy sa zistilo, že počúvanie jeho klasickej hudby zvyšuje výkon pracovnej pamäte. Tá je schopnejšia v porovnaní so situáciou bez hudobného podkladu. Účinok Vivaldiho štyroch ročných období bol použitý aj u ľudí trpiacich na Alzheimerovu chorobu. Výsledky ukázali, že Vivaldiho hudba predstavuje pre týchto ľudí potenciálny úžitok. Pri počúvaní klasickej hudby sa ich záujem komunikácie s okolitým svetom zosilnil. Rovnako sa zintenzívnila ich pamäť na zážitky z predchádzajúceho prežitého obdobia. Pri štúdiách sa okrem pozitívnych účinkoch a ich prejavoch na ľudskom zdraví zistilo, že spomínané benefity

⁹⁷ Srov. NANTAIS, K.M.; SCHELLENBERG; E.G. The Mozart Effect: An Artifact of Preference. *Psychological science*. 1999, roč. 10, č. 4, str. 370-373

⁹⁸ Srov. CAMPBELL, D. *Mozartův efekt*, str. 36

hudby sa objavili v závislosti na počúvaní konkrétne koncertu s názvom Jar (Vivaldiho Štyri ročné obdobia). Výsledky štúdií zameraných na Vivaldiho efekt sú veľmi zaujímavé, a to v závislosti na pomoci u starých ľudí. Pri zvyšovaní kognitívnych schopností starších ľudí sa vo veľkej miere berie ohľad na viaceré faktory dané aktuálnou situáciou. Ak práve hudba dokáže navodiť spomínanú situáciu, môže to mať zásadný vplyv na zlepšenie kvality života počas starnutia a v samotnej starobe. S týmto Vivaldiho efektom na pamäť a kogníciu úzko súvisí aj tvrdenie o „bielom šume“.⁹⁹

Efekt bieleho šumu

Súčasný vedecký výskum a prístupy v pôsobení hudby na zvýšenie výkonu pamäte a kognitívne schopnosti smeruje k tvrdeniam o bielom šume, Tie sa objavili v 70. rokoch 20. storočia a podporujú vplyv bieleho šumu na krátkodobú pamäť. Biely šum je špecifická forma šumu, ktorá sa skladá z rovnomerne rozdelených zvukov frekvenčnej škály od 20 Hz do 20 000 Hz. Je to rozmedzie, ktoré je ľudské ucho schopné zachytiť. Na základe výsledkov z pokusov bolo zistené, že biely šum je prvok, ktorý je schopný slúžiť ako podpora pri učení a rozpomínaní sa. Táto hypotéza sa vysvetľovala tým, že ľudia si počas znenia bieleho šumu na pozadí musia daný poznatok opakovať viac krát. Počas ticha sa vedľa viac sústrediť, preto si nepotrebnú informáciu viac krát reprodukovat. Na druhej strane, pri viacerých opakovaníach sa im konkrétny údaj vryje do pamäte a je zapamätanejší. V súvislosti s bielym šumom vedci ešte upozorňujú na predĺženú dobu trvania pamäťových stôp. Nastáva vďaka obmedzovaniu rušivých interferencií vonkajšieho prostredia bielym šumom.¹⁰⁰

4.2.3 Spirituálne prejavy v hudbe

V kultúrach, do ktorých nezasahuje technika až tak ako do našej, je hudba niečo posvätnéjšie. Nezaujímajú ich len z pohľadu pasívneho počúvania, ale aktívne sa podieľajú na jej vytváraní. Slúži na upevnenie fyzického, emočného aj duševného zdravia. K hudbe neodmysliteľne patrí tanec. Pohyb kvalitne dotvára celkové spirituálne pôsobenie hudby na človeka tak, aby mal z toho úžitok na transcendentálnej rovine. Zúčastnenie sa na takomto druhu hudby v spojení s tancom podporuje uvoľnenie ducha

⁹⁹ Srov. MAMMARELLA, N.; FAIRFIELD, B.; CORNOLDI, C. Does music enhance cognitive performance in healthy older adults? The Vivaldi effect. *Aging Clinical Experimental Research*. 2007, roč. 19, č. 5, str. 1-6

¹⁰⁰ Srov. Tamtéž, str. 1-6

a tela, podporuje radosť, vytrženie a medziosobné a nadosobné spojenie. V týchto kultúrach jej obyvatelia veria, že zvuk a duša spolu súvisia. Produkovat' zvuky pre nich znamená uvoľňovanie spirituálnych síl a energie.¹⁰¹

Naša dnešná spoločnosť je sekularizovaná a čoraz väčšia časť obyvateľstva odmieta veriť v nadprirodzené javy. Mnohé úkazy sa snažia vysvetľovať pomocou fyziky, chémie a iných súčasných vied. Dokonca aj liečivé účinky na človeka dokážu vysvetliť na základe medicínskych poznatkov. No nie na všetky skutočnosti existuje seriózný vedecký výklad. Niekedy sa veci dejú mimo nás, bez vysvetlenia. Niečo, čo nás presahuje, čo nás núti cítiť sa lepšie.

Podľa tejto transcendentálnej roviny je hudba sila, ktorá nás sprevádza každodenným životom. Je to magická sila života. Vysvetľuje sa to tým, aké emócie pri počúvaní pociťujeme a čo všetko to v nás vyvoláva. Privádza nás k spevu, tancu, k plaču aj smiechu. Pomocou nej sa z nás vytráti napätie, hudba lieči, odpútava od hnevu a obnovuje priateľstvá. Tiež nás privádza k Bohu, cítime jeho prítomnosť a energiu. Mení naše myslenie, vnímanie a celé vedomie a tým nás pozýva k najvyššiemu cieľu. Je však potrebné si uvedomiť, že tak ako je hudba prostriedkom mieru, radosti a lásky, rovnako môže hudobný nástroj v nesprávnych rukách pôsobiť ako zbraň. Hudbou sa dá aj ubližovať. Preto je na nás, aby sme zvážili cieľ, s akým hudbu využívame. Hudba je dar od Boha a podnecuje nás k tomu, aby sme študovali svet hudby so všetkými jej podrobnosťami.¹⁰²

Meditácie s hudbou

V celej spirituálnej tradícii je hudba spájaná s meditáciou. Meditáciu človek dosahuje vnútorný pokoj, ktorý má duchovný charakter rovnako ako láska, mier, viera, jednota, velebenie atď. Počas meditácie je dôležité vybrať si vhodnú hudbu, na základe ktorej sa naše vedomie dostane do meditatívneho stavu a nájde duchovné citové reakcie. Hudba vytvára akustické pozadie a pomáha konkrétnemu meditujúcemu nadviazať kontakt s vlastnou dušou. Keď dosiahne túto hranicu, spojenie s Božím vedomím je už na dosah. Úloha hudby je v tomto prípade prehĺbenie a zintenzívnenie duchovného zážitku. Pri využití hudby v rámci meditačných úkonoch je dôležité dodržiavať niektoré zásady:

¹⁰¹ Srov. MAREK, V. *Hudba je lék budoucnosti*, str. 27- 30

¹⁰² Srov. HALPERN, S.; LINGERMAN, A. *Kapitoly z muzikoterapie*, str. 98-99

- » ešte pred zaznením samotnej hudby je dôležité zaujať pohodlnú pozíciu a dosiahnuť pokojný stav. Týka sa to tela, ducha aj duše. Vo väčšine prípadov je niekoľko hlbokých nádychov a výdychov tým správnym riešením.
- » popri upokojujúcich cvičeniach treba mať na pamäti, že Božia prítomnosť nás obklopuje a náš čin je posvätný.
- » dôležité je tiež uvedomenie, že interpretácia, kvalita, či prevedenie hudby je v tomto prípade nepodstatná. Podstatné je pozitívne myslenie a vďačnosť za hudbu a energiu, ktorá do nás prúdi.
- » v okamžiku, ako začnú znieť prvé tóny hudby, by sa mala naša myseľ, telo a duša absolútne uvoľniť. Tým dovoľíme silám, aby do nás prenikali a pôsobili na nás svojimi účinkami.
- » po celý čas je potrebné byť liečivým energiám otvorený. Dožičiť svojmu telu, aby si vychutnávalo hudbu a aby naša obrazotvornosť aktívne reagovala na podnety, ktoré nám z hudby plynú.
- » duša je tak unášaná hudbou.
- » po doznení hudby je ideálne ešte nejakú chvíľu ticho sedieť a zamýšľať sa nad výsledkom meditácie. Čo meditovanie dalo našej obrazotvornosti, emóciám, duši a v neposlednom rade aj telu.¹⁰³

4.3 Liečivé hudobné nástroje

Hudobné nástroje majú v muzikoterapii bohaté uplatnenie ako terapeutické a upokojujúce prostriedky. Nemenej dôležitá je ich liečivá sila prenášaná zvukmi, ktoré vyludzujeme pri hre na tieto inštrumenty. Rovnako ako hlas a spev, aj hra na nástroje so sebou prináša obrovskú dávku energie a sily. Na nasledujúcich stranách by sme sa radi venovali hudobným nástrojom, ktoré boli v rámci ozdravujúcich účinkov spomínané v dostupnej literatúre najčastejšie. Ide hlavne o netradičné hudobné nástroje, etnické.

Tibetské misy

Tibetské misy pochádzajú z Nepálu a Bhutánu. Pôvodne slúžili mníchom ako ich jediný pozemský majetok. Misy, gongy, zvony a iné rôzne kovové nástroje produkujú najdlhšiu radu harmonických (aliquotných) tónov. Tieto tóny predstavujú farbu zvuku

¹⁰³ Srov. HALPERN, S.; LINGERMAN, A. *Kapitoly z muzikoterapie*, str. 103

nástroja. Misy sa používajú zväčša pri ceremóniách, či duchovných rituáloch. Zvuk misy prechádza celým telom, harmonizuje bunky a spolu s nimi aj to, čo produkujú - pocity, emócie, myšlienky. Tým, že má misa tvar kruhu, po údere na ňu sa zvuk stále točí dokola, má široký zvukový a frekvenčný rámec a v konečnej podobe jej zvuk predstavuje ideál čistoty. Hovorí sa, že výsledná farba a intenzita záleží od prostredia a srdca toho, kto na misu hrá. Na začiatku si musí každý hráč nájsť vlastnú rýchlosť, intenzitu tlaku a sklon paličky. Na tibetskú misu sa hrá totiž tak, že paličkou krúžime okolo hrany misy v smere hodinových ručičiek. Misa tým vyludzuje nádherné tóny (každá misa má svoj špecifický tón, nikdy nie je rovnaký) a zároveň šíri vibrácie, ktoré sa nám dostávajú do tela a duše.¹⁰⁴

Austrálske didžeridu

Didžeridu (didgeridoo) je ľudový nástroj pôvodných obyvateľov Austrálie, Aboridžincov. Ide asi o meter dlhú a dutú, ničím nezakončenú trubku z eukalyptového dreva. V skutočnosti je to kmeň mladého eukalyptu, ktorého stred vyhlodali termity. Nástroj vydáva veľmi hlboký zemitý tón. Ten rôznymi technikami jazyka, pier, líc, bubnovania či sťahovania bránice môže vytvárať mnoho variácií rytmov, farieb zvuku a vibračných efektov. Pri hre hráč využíva cirkulárny dych, takže pri nadychovaní sa nástroj ostáva rozozvučaný. Z tohto hľadiska je hra na didžeridu dokonalým dychovým cvičením. Najnovšie sonoterapeutické výskumy zistili, že človek je čím ďalej, tým viac ochudobňovaný o isté frekvencie. Zvuk z didžeridu pomáha tieto frekvencie dopĺňovať. V dnešnom svete, plnom zložitých melódií, hlasnou hudbou a komplikovanými hudobnými syntézami sa zabúda na jednoduché tóny. Pretože jediný tón, ktorý sa zahrá dobre, môže obsahovať množstvo ďalších čiastkových tónov. V tomto zmysle je hra na jednoduchú trubku, zvanú didžeridu najjednoduchšia a zároveň najliečivejšia.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Srov. MAREK, V. *Hudba je lék budoucnosti*, str. 65- 70

¹⁰⁵ Srov. MAREK, V. *Tajné dějiny hudby*, str. 30- 33

5 VÝCHODISKÁ PRE VÝSKUMNÉ ŠETRENIE

Hudba ako jeden z najrozšírenejších fenoménov všetkých dôb má obrovské zastúpenie v životoch ľudí. Najmä vo voľnom čase má pre nich obrovský význam. V predchádzajúcich kapitolách sme si popísali základné východiská, ktoré sú predpokladom pre naše výskumné šetrenie. V tomto výskume sa budeme zaoberať otázkami postavenia hudby v živote ľudí a ich názormi na to, ako vnímajú predloženú hudobnú vzorku.

Projekt je zameraný na problematiku postoja ľudí k hudbe v priebehu ich voľného času a ich vnímania zdravých a nezdravých tónov. Dotazník sme vypracovali tak, aby sa skladal z dvoch častí. V prvej časti respondenti odpovedali na otázky, ktoré sa všeobecne týkali hudby a jej miesta v životoch ľudí. Ďalej nás zaujímali ich osobné názory na hudbu, ktorú sme im v rámci výskumu pustili.

Prvá časť kvantitatívneho šetrenia bola robená formou otázok, kde respondent svoju odpoveď buď zakrúžkoval, alebo očísloval podľa dôležitosti. Snažili sme sa teda získať odpovede na niekoľko výskumných otázok:

1. Je pre respondenta hudba dôležitá?

Má hudba v čase oddychu a relaxu u respondenta významné postavenie? Je jeho voľný čas charakteristický tým, že obsahuje aktívne alebo pasívne počúvanie hudby? Vyhľadáva respondent v čase mimo pracovných, študijných alebo iných povinností hudbu? Veda dokázala, že hudba je pre ľudskú bytosť dôležitá. Sprevádza ho celý život a tak, ako nevie žiť bez vzduchu, nevie existovať ani bez hudby.

2. Na akom mieste hudbu počúva najčastejšie?

Kde respondent rád počúva hudbu? Aké je miesto, kde si najčastejšie púšťa hudbu? Súčasná moderná doba je typická svojim technickým pokrokom. Preto nie je žiadne prekvapenie, že si človek môže pustiť hudbu prakticky všade.

Otázkou sa budeme snažiť prísť na to, na akom mieste, resp. pri akej aktivite si ľudia cielene púšťajú hudbu najčastejšie.

3. Prostredníctvom čoho počúvajú hudbu?

Cez aký hudobný prehrávač, alebo nástroj najčastejšie respondenti prijímajú hudbu? V 2. kapitole sme sa venovali masmédiám a prehrávačom, ktorých cieľom je okrem iného sprostredkovať nám hudbu. Dozvedeli sme sa, ako nás môžu ovplyvňovať a aké majú na nás účinky. Okrem iného sme si pomocou tabuľky ukázali, aká nebezpečná môže byť hlasná hudba skrz slúchadlá.

4. Koľko časového priestoru venuje hudbe priemerne za jeden deň?

V tejto otázke nás zaujímalo, koľko času denne trávia ľudia pri počúvaní hudby. Faktom je, že tak, ako hudba dokáže liečiť, nesprávna hudba môže aj škodiť. Napríklad vtedy, keď nás atakuje dlhý čas stále sa opakujúca hudba. Tieto okolnosti sme si opísali v rámci patologického pôsobenia hudby.

5. Za akým účelom počúva respondent hudbu?

Rozlišujeme dva základné ciele, pre ktoré si ľudia pustia hudbu. Jedným z nich je aktívny prístup k hudbe s cieľom si oddýchnuť a zrelaxovať pri upokojujúcich melódiách obľúbenej skladby. Myseľ sa prečistí, človek si zregeneruje dušu aj telo. Príkladom tohto prístupu môže byť meditácia. Druhým je pasívne počúvanie hudby s cieľom prerušiť ticho. Hudba hrá rolu zvukovej kulisy. Mnoho ľudí si neuvedomuje, že aj taká hudba, ktorú navonok nevnímajú, má na ich zdravie určitý vplyv. Ide hlavne o obchodné centrá, kde sa miešajú rôzne hudobné štýly a priestor je presýtený škodlivými zvukmi a hlukom.

6. Aký hudobný žáner respondent obľubuje (preferuje) pri počúvaní?

Touto otázkou sme sa snažili o vytvorenie obrazu, aký hudobný štýl prevláda medzi opýtanými. V súvislosti s predchádzajúcimi otázkami sme tak vytvorili profil, kde sme už dokážeme určiť, či medzi ľuďmi prevláda zdravý alebo nezdravý návyk pri počúvaní hudby.

Druhá časť pozostávala zo štyroch hudobných ukážok. Tie sme postupne púšťali respondentom po dobu 1 minúty. Respondenti si ukážky vypočuli a následne do pripravenej tabuľky zapísali, ako danú skladbu vnímajú. Vybrali sme štyri rôzne typy skladieb a to na základe východiskových informácií, popísaných v teoretickej časti tejto diplomovej práce.

Tabuľka 3 *Skladba č. 1*

Sex Pistols	No feelings	Ide o rock punkovú skladbu od jednej z najznámejších punkových skupín všetkých dôb. Skladba je rýchla, postavená na výrazných gitarových zvukoch. Spev vyznieva tvrdo a monotónne. Pieseň zastupuje kategóriu tvrdej hudby.
-------------	-------------	---

Tabuľka 4 *Skladba č. 2*

Lady Gaga	Poker face	Skladba je od jednej z najväčších amerických popových speváčok súčasnosti. Pieseň zaradzujeme do kategórie europopu, s prvkami rock and rollu, elektronickej hudby a disca. Je to rýchla tanečná pieseň s pravidelným rytmom. Zastupuje kategóriu súčasnej populárnej tvorby.
-----------	------------	---

Tabuľka 5 *Skladba č. 3*

Wolfgang Amadeus Mozart	Sonáta pre dve piána v D dur	Nádherná skladba z obdobia klasicizmu. Celá sonáta sa nesie v prísnej allegro (rýchlej) forme, kde sa striedajú tri rôzne rýchlosti tempa. Je zložená pre hru na dvoch klavíroch, ktoré spolu harmonizujú a dopĺňajú sa. Skladba zastupuje kategóriu zdravej klasickej hudby. Na základe výskumov totiž práve táto sonáta zvyšuje mozgovú aktivitu viac pozitívne, ako iné skladby.
-------------------------	------------------------------	---

Tabuľka 6 *Skladba č. 4*

Danny Becher	Crystal & Tibetan Singing Bowls	V skladbe znejú zvuky z tibetských mís. Striedajú sa v nej zdĺhavé tóny, kedy hráč krúži paličkou po okraji misy, a krátky tóny, keď hráč poklepáva paličkou po mise. Sú to zvláštne vibračné zvuky, Skladba zastupuje kategóriu zdravej relaxačnej a meditačnej hudby, ktorá má terapeutické účinky.
--------------	------------------------------------	---

5.1 Metodika výskumného šetrenia

V tomto výskume bola použitá metóda získavania dát pomocou štruktúrovaného dotazníka. Otázky a možné odpovede boli zostavované tak, že boli použité univerzálne pojmy. Zjednodušilo to pochopenie otázok, čo zvýšilo validitu získaných dát. Pri príprave sme zohľadňovali situáciu súčasnej doby a typ respondentov, na ktorých bol výskum zameraný.

Dotazník tvoria dve hlavné časti. Prvá časť nadväzuje na prvé dve kapitoly diplomovej práce. Snaží sa získať odpovede na to, akú úlohu hrá hudba v živote ľudí. Aký štýl hudby je najobľúbenejší, aký prostriedok na reprodukciu hudby je najpoužívanejší, kde sa ľudia stretávajú s hudbou najčastejšie a či je pre nich vôbec dôležitá.

Druhá časť nadväzuje na tretiu kapitolu a snaží sa zistiť, ako ľudia vnímajú zdravú a nezdravú hudbu. Reakcie na hudobné ukážky potom zaznamenávajú do predpripravenej číselnej škály. Hudobné ukážky sú podrobnejšie opísané v tabuľke č. 3, 4, 5 a 6. Pre väčšiu diferencovanosť skladieb sme vybrali štyri odlišné skladby.

Prvá skladba reprezentuje tzv. tvrdú hudbu, ktorá je považovaná za zdroj rýchlych a hlučných tónov. Táto punková skladba je na základe poznatkov z tejto práce považovaná za nezdravú, resp. škodlivú. Druhá skladba zastupuje súčasnú popovú hudobnú scénu. Je to umelo vytvorená elektrická hudba, tiež považovaná za negatívnu a nepriaznivú pre naše zdravie. Ako tretiu skladbu sme si vybrali klasickú sonátu, o ktorej je vedecky známe, že zvyšuje mozgovú aktivitu a pozitívne vplýva na kognitívnu stránku. Posledná skladba je jednoduchá, no zároveň najzdravšia sústava zvukov. Využíva sa v muzikoterapii a pri meditáciách. Tento výber umožňuje porovnávať rozdiely vo vnímaní, pocitoch a názoroch respondentov na liečivú a škodlivú hudbu.

5.2 Cieľ výskumu

Cieľom tohto výskumu bolo zistiť a teoreticky popísať, ako je vnímaná hudba u ľudí. Ďalej sme chceli vedieť, aké je jej postavenie v rámci voľného času.

Medzi čiastkové ciele sme si určili zistiť rozdiely v názoroch ľudí na nezdravú hudbu a naopak, aká je diferenciácia v názoroch ľudí na zdravú hudbu. Zdravá a nezdravá hudba bola vybraná na základe výskumov a definícií autorov, použitých v tejto práci. Ďalšími čiastkovými výskumnými cieľmi bolo zistiť, koľko času ľudia venujú hudbe, kde ju počúvajú najčastejšie a za akým účelom.

Výskum sme vykonávali v meste Praha. Je nám samozrejme jasné, že výsledky sa nedajú aplikovať na celú Prahu, vzhľadom k menšej výskumnej vzorke. Snažili sme sa výsledkami poukázať na to, že každý človek vníma a prežíva hudbu individuálne. Preto by bolo dobré, aby na tento výskum mohlo nadväzovať výskumné šetrenie vo väčšom rozsahu.

5.3 Úlohy výskumu

- » osloviť respondentov, oboznámiť ich s naším plánom a poprosiť ich o pomoc pri realizácii výskumu
- » uskutočniť samotný výskum prostredníctvom vyplnenia dotazníkov a posluchu pripravených hudobných ukážok

- » vyhodnotiť získané údaje na základe matematicko- štatistickej metódy
- » na základe získaných dát interpretovať výsledky a na ich základe potvrdiť, alebo vyvrátiť hypotézy

5.4 Hypotézy výskumu

Predpoklady výskumu by sme zhrnuli do niekoľkých bodov:

a) Predpokladáme, že hudba bude zohrávať dôležitú úlohu vo voľnom čase u drvivej väčšiny opýtaných respondentov.

- » Predpokladáme, že nájdeme určité odlišnosti v prístupe k hudbe medzi staršou a mladšou generáciou respondentov.
- » Predpokladáme, že nájdeme určité odlišnosti v prístupe k hudbe medzi ženami a mužmi.

b) Predpokladáme, že vnímanie hudby sa bude odvíjať od jej zdravotných účinkov na ľudí.

- » Predpokladáme, že nezdravá hudba bude vnímaná negatívne.
- » Predpokladáme, že zdravá hudba bude vnímaná pozitívne.

5.5 Časový harmonogram výskumného šetrenia

Zostavovanie otázok do dotazníka a výber skladiel bol realizovaný priebežne počas mesiaca január 2014. Nasledovala etapa výberu vhodných kandidátov pre vyplnenie nášho dotazníka. Dôležité bolo selektovať vekovo vhodných respondentov, aby boli všetky vekové kategórie približne rovnomerne obsiahnuté. Samotný zber dát a vyplňovanie dotazníkov teda prebiehal v mesiacoch január, február a marec. Po ukončení tejto etapy, keď bol dosiahnutý určený počet vypracovaných dotazníkov, nasledovala etapa analyzovania a interpretácie získaných dát. Tá bola realizovaná v mesiaci marec 2014.

5.6 Cieľový súbor výskumu

Pre realizáciu výskumného šetrenia som si vybrala 100 respondentov. Našou podmienkou bolo, aby boli všetci žijúci, pracujúci, alebo študujúci v Prahe. Dôvodom bola potreba jedného spoločného faktora cieľového súboru výskumu a úzky záber výskumu. Respondentov som oslovovala v jednom pražskom obchodnom centre. Pre zber dát som si konkrétne vybrala prostredie detského kútika, kde sa respondenti zdržiavali. Bolo to vhodné miesto aj z toho hľadiska, že pre potreby výskumu bolo potrebné používať hudobný prehrávač, ktorý som tam mala k dispozícii. Respondenti boli požiadaní o pomoc pri vyplňaní dotazníka a na báze dobrovoľnosti sa tohto výskumného šetrenia zúčastňovali. Opýtaní boli vo veku od 20 do 60 rokov, čo je produktívny vek obyvateľstva. Pri vyhodnocovaní výsledkov boli rozdelení do 4 kategórií (23-30r., 31- 40r., 41- 50 r., 51- 60r.). Všetci boli informovaní o realizácii výskumu, jeho priebehu a využití v praxi. Po vysvetlení respondenti vyplnili dotazník, kde sme zisťovali dôležitosť postavenia hudby v rámci ich voľného času. Po tejto fáze nasledovalo prehrávanie jednotlivých hudobných ukážok, počas ktorého zúčastnení priradzovali hodnoty do pripravenej číselnej škály vnímania hudby. Celková realizácia trvala okolo 6 minút a počas nej sme sa nestretli so žiadnymi problémami, ktoré by mohli narušiť, alebo ovplyvniť validitu výsledkov. Dotazníkového šetrenia sa zúčastnilo viac žien, ako mužov a to v pomere 58% ku 42%.

6 INTERPRETÁCIA VÝSLEDKOV VÝSKUMNÉHO ŠETRENIA

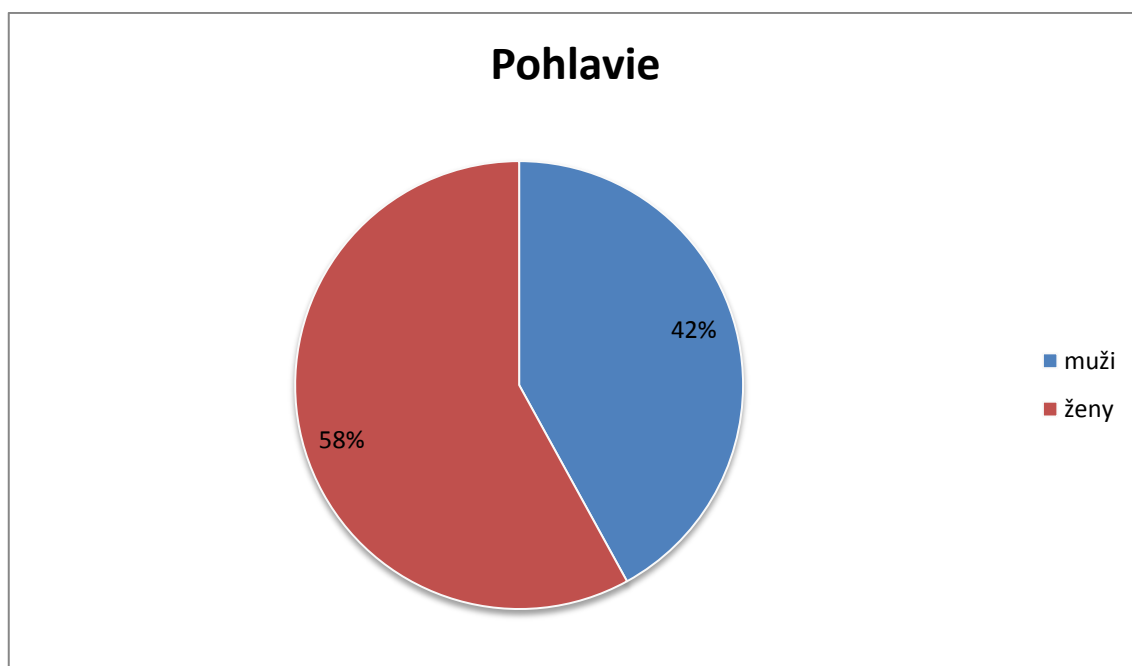
V tejto kapitole sa už budeme konkrétne zaoberať výsledkami z kvantitatívneho dotazníkového šetrenia. Tak ako dotazník, aj výsledky budú usporiadané do dvoch častí. Prvú časť budú tvoriť výsledky z výskumu o postavení hudby v rámci voľného času ľudí žijúcich, pracujúcich, alebo študujúcich v Prahe. Druhá časť bude reflektovať výsledky z výskumu o vnímaní konkrétnych skladieb, ktoré na základe predošlých informácií majú určitý zdravotný, alebo emocionálny efekt na ľudí.

6.1 Interpretácia výsledkov prvej časti

Prvé tri otázky sú zamerané na identifikačné premenné opýtaných respondentov.

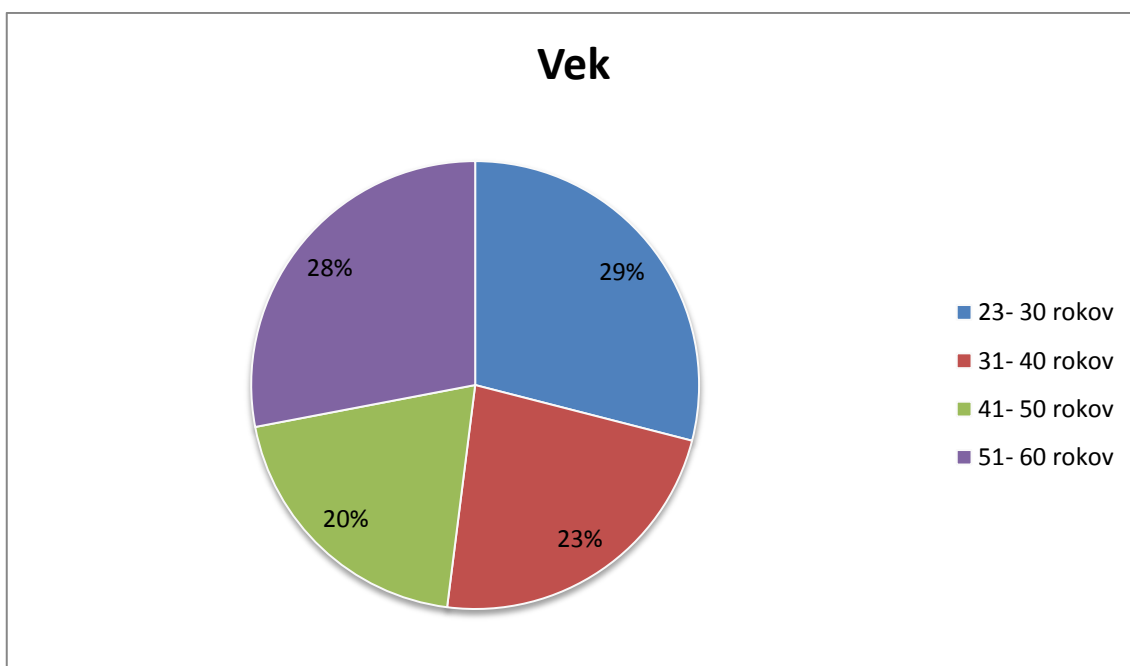
1. Prvá otázka sa pýtala na ich pohlavie. Z respondentov, ktorý sa zúčastnili nášho výskumu, bola 58% žien a 42% mužov.

GRAF 2

2. Druhý identifikačný znak našich respondentov bol vek. Medzi výskumnú vzorku sme sa rozhodli zaradiť ľudí v produktívnom veku, čo je 23- 60 rokov. Snažili sme sa vyberať si ľudí tak, aby bola dodržaná reliabilita výskumného nástroja. Do výskumu sa zapojilo najviac ľudí vo veku 23- 30 rokov. Druhou najpočetnejšou skupinou boli ľudia vo veku 51- 60 rokov. Nasledovala veková skupina 31- 40 rokov a najmenšia, no nemenej dôležitá výskumná vzorka bola získaná od ľudí vo veku 41- 50 rokov.

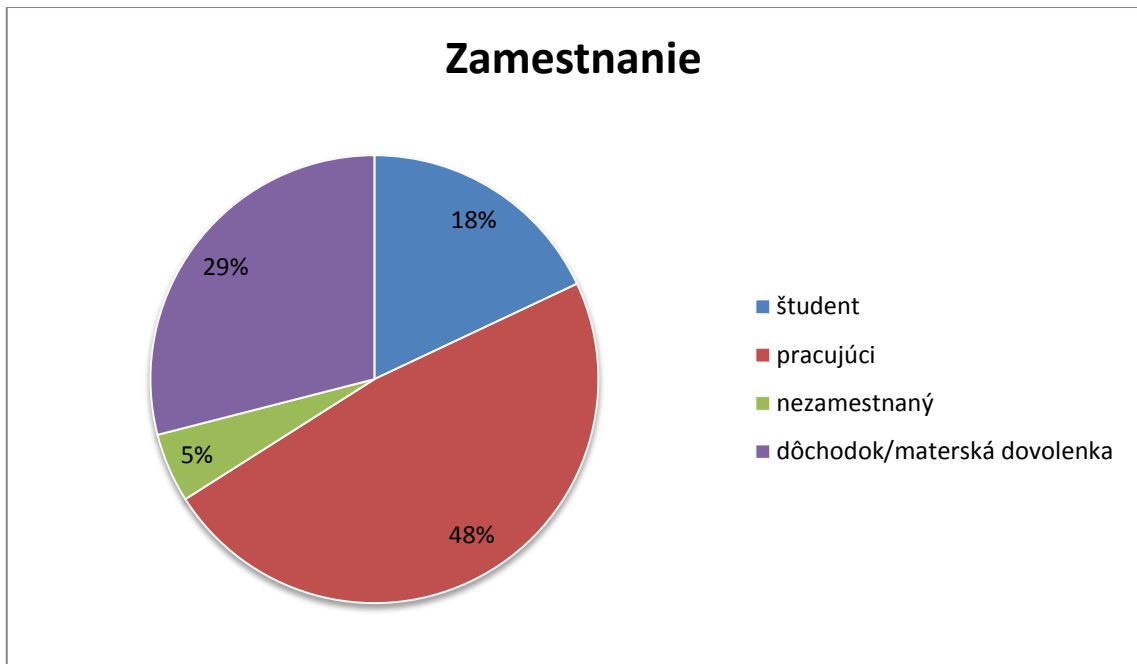
GRAF 3

3. Tretia a posledná identifikačná otázka bola zameraná na oblasť zamestnania. Na základe odpovedí sme sa tak mohli dozvedieť, ako asi približne vyzerá denný harmonogram respondentov. Zároveň nám to pomohlo v rámci porovnávania informácií, kde sa s hudbou najčastejšie stretávajú. Napríklad zamestnaný človek môže najviac počúvať hudbu vo svojej práci a naopak, je jasné, že študent nebude hudbu počúvať v škole.

Po analýze odpovedí z dotazníka nám vyšlo, že 18 ľudí zo 100 opýtaných ešte študuje. 48 ľudí, čiže skoro polovica respondentov je zamestnaná a chodí do práce pravidelne. Najmenej ľudí zo 100 prácu, ani školu nenavštevuje. Týchto ľudí bolo 5. Poslednou skupinou, s ktorou sme sa pri vypĺňaní dotazníka stretli, boli ženy na materskej, resp. ľudia na starobnom, invalidnom či inom dôchodku. Zo 100 respondentov sa k tejto skupine hlásilo 29 ľudí.

GRAF 4

4. V štvrtej otázke sme sa dostali priamo k hudbe a jej postaveniu v rámci voľného času našich respondentov. Pýtali sme sa ich na to, aký majú názor na dôležitosť hudby v ich voľnom čase. Otázka znela, či si myslia, že je pre ich voľný čas dôležitá hudba. Odpovede nás nijak zvlášť neprekvapili. Až 88 respondentov sa vyjadrilo, že hudbu považujú za dôležitú a venujú jej vo svojom voľnom čase podstatné miesto. 12 ľudí sa vyjadrilo vyhýbavo a odpovedalo, že nevedia. Len 1 človek hudbu nepovažuje za dôležitú, čo je len 1% zo všetkých ľudí.

GRAF 5

V rámci vekových skupín sa ukázalo, že hudba má dôležité miesto pri trávení voľného času hlavne u mladšej generácie. Ženy a muži do veku 40 rokov prisudzujú hudbe významnú úlohu a radi si ňou spríjemňujú voľné chvíle, ale aj pracovnú dobu. Na rozdiel od nich, staršia generácia (40- 60 rokov), sa buď nevedela rozhodnúť, ale sa k dôležitosti hudby v rámci voľného času vyslovila negatívne.

5. Piata otázka sa sústredila na miesto, kde sa respondenti hudbe najviac venujú, kde ju počúvajú najčastejšie. Ako sme spomínali na predchádzajúcich stránkach, v dnešnej technickej dobe je možné hudbu počúvať všade. My sme respondentom ponúkli na výber štyri možné odpovede, ktoré podľa nás zahrnuli všetky oblasti. Pre väčšiu pružnosť odpovedí sme respondentom ponúkli tieto alternatívne odpovede očíslovať podľa dôležitosti miest, kde hudbu počúvajú. Na výber mali posluch hudby doma, v práci, pri cestovaní a pri zábave (zábavou sme mali na mysli šport, festivaly, koncerty, discotéky ai...). Najrozšírenejším miestom, kde ľudia radi počúvajú hudbu bola domácnosť. Pre túto voľbu hlasovalo najviac respondentov, a to 35%. Tesne za nimi sú respondenti, ktorí si

radi vypočujú hudbu, zatiaľ čo niekam cestujú. Tých je 30% opýtaných ľudí. Skoro zhodne majú možnosti, kde si ľudia vybrali prácu a zábavu. V práci najčastejšie hudbu počúva 18% respondentov a pri zábave a športovaní počúva najviac hudbu 17% ľudí.

GRAF 6

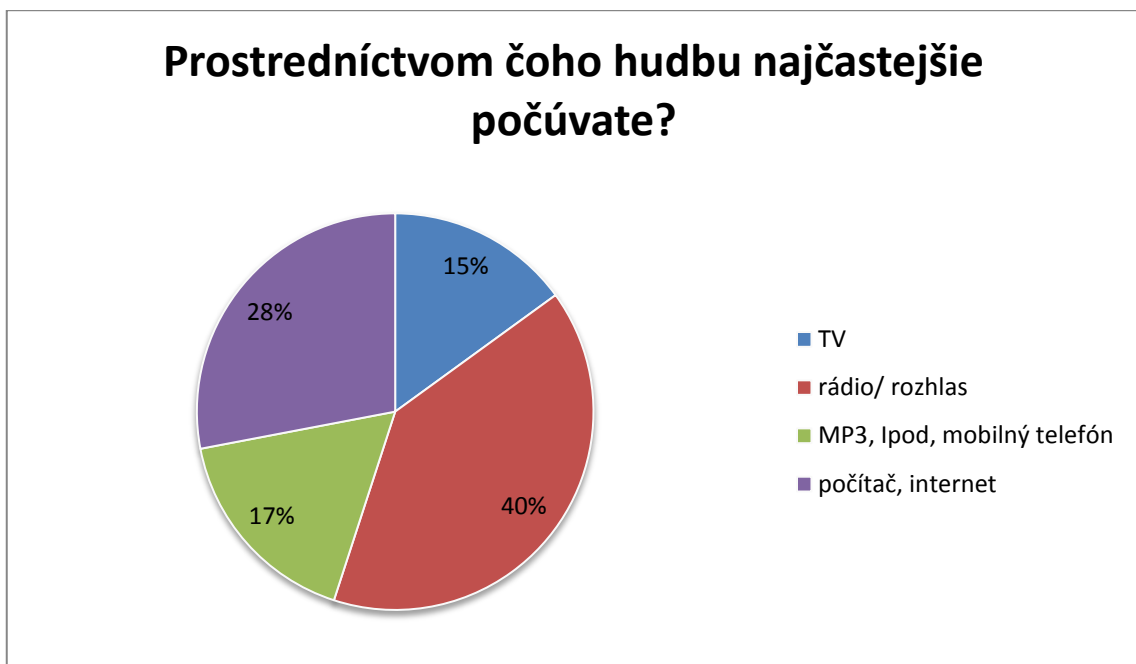

V generačnom kontexte sa ukázali odlišnosti hlavne pri počúvaní hudby v rámci zábavy. Tam jednoznačne dominovala mladšia generácia ľudí, ktorá má k hudbe bližšie či už návštevou koncertov, festivalov a nočných klubov, alebo si pustia hudbu pri športovaní. Rozdiel medzi pohlavím sme našli v oblasti počúvania hudby doma. Tam si hudbu pustí viac žien, ako mužov. Môžeme predpokladať, že je to spôsobené materskou dovolenkou, kedy matky s deťmi trávia doma viac času, ako ich manželia.

6. Ďalšia v poradí bola otázka, ktorá sa respondentov pýtala na prostriedky, ktoré pri počúvaní hudby používajú najčastejšie. To znamená, že nás zaujímalo, prostredníctvom čoho najviac počúvajú hudbu. Opäť sme sa snažili pokryť celú

oblasť prostriedkov, aby sa odpovede čo najviac priblížili realite. Za pomoci dotazníkov sme sa teda dozvedeli, že najpoužívanejším prvkom na prehrávanie hudby je rádio alebo rozhlas. Táto odpoveď nás neprekvapila, keďže sme si v prvej časti tejto práce opisovali, ako rozhlas ovplyvňuje svojou hudbou veľké množstvo ľudí a zároveň sa aj naďalej snaží pokrývať čo najväčšiu plochu pre svoje pôsobenie. Pre rádio a rozhlas hlasovalo 40% respondentov. Druhým najobľúbenejším a zároveň najpoužívanejším prístrojom pre počúvanie hudby je osobný počítač, resp. notebook a s ním súvisiaci internet. Pre 28% ľudí je práve táto možnosť pri počúvaní hudby najobľúbenejšia. Ako ďalšiu obľúbenú oblasť počúvania hudby bola vybratá hudba, ktorú si respondenti púšťajú cez mobilný telefón, MP3, Ipod a ich alternatívy. K týmto nástrojom sa hlási 17% ľudí. Na poslednom mieste sa umiestnila televízia s 15%.

GRAF 7

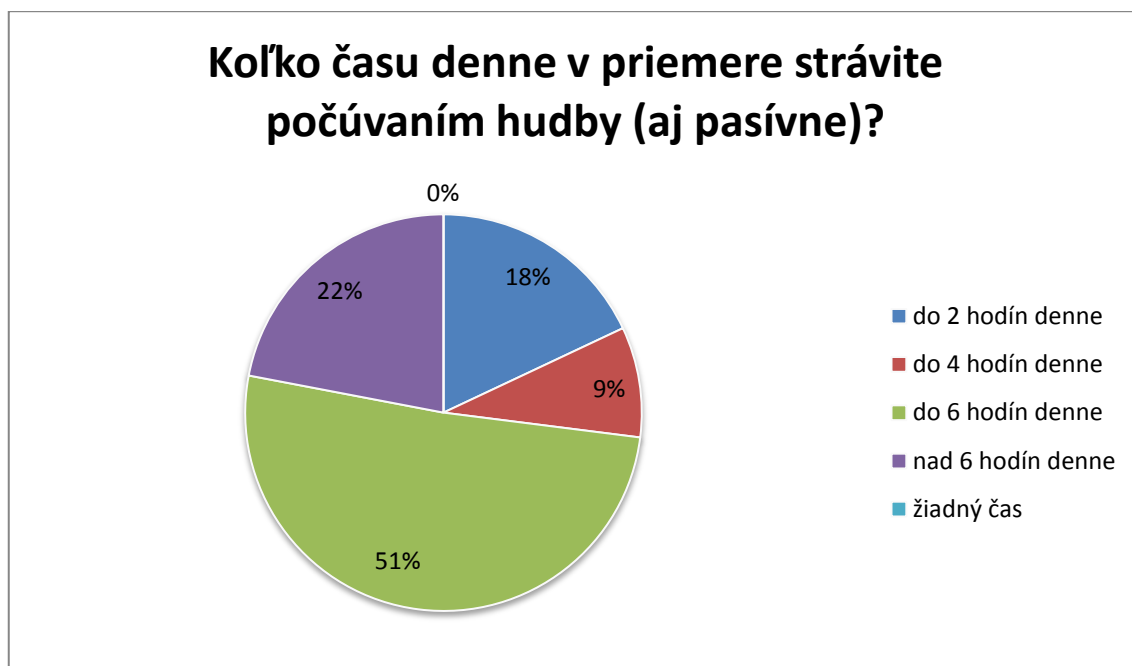

Z dotazníka sme vyzistili aj vekový rozdiel vo využívaní prostriedkov na počúvanie hudby. Najväčší rozdiel medzi generáciami je v používaní novších technických hudobných vymožeností. Nimi sú prenosné hudobné prehrávače, ktoré sa u staršej

generácie ocitli na posledných miestach v používaní. Naopak, u mladých ľudí sa tieto hudobné pomôcky stali neoddeliteľnou súčasťou ich denných aktivít, hlavne pri cestovaní.

7. V siedmej otázke sme sa respondentov pýtali na ich priemerný čas, ktorý denne venujú hudbe, konkrétne počúvaniu hudby. Chceli sme, aby so úvahy brali aj pasívne počúvanie hudby, nakoľko aj hudba na pozadí dokáže ovplyvňovať myseľ človeka, často krát aj podvedome. Zistili sme, že každý z respondentov sa denne stretáva s pasívnym alebo aktívnym počúvaním hudby aspoň na pár minút. Nadpolovičná väčšina respondentov, 51% sa vyjadrila, že hudbu počúva okolo 6 hodín denne. 22% ľudí je vystavených hudbe viac ako 6 hodín denne, niekedy ten čas dosahuje aj 10 hodín denne počúvania hudby, čo je už naozaj signál k blížiacemu sa nebezpečenstvu, týkajúceho sa účinkov na ich zdravie. Pomerne prijateľné dve hodiny denne strávi pri počúvaní hudby 18% respondentov a 9% respondentov má s hudbou spojené 4 hodiny denne.

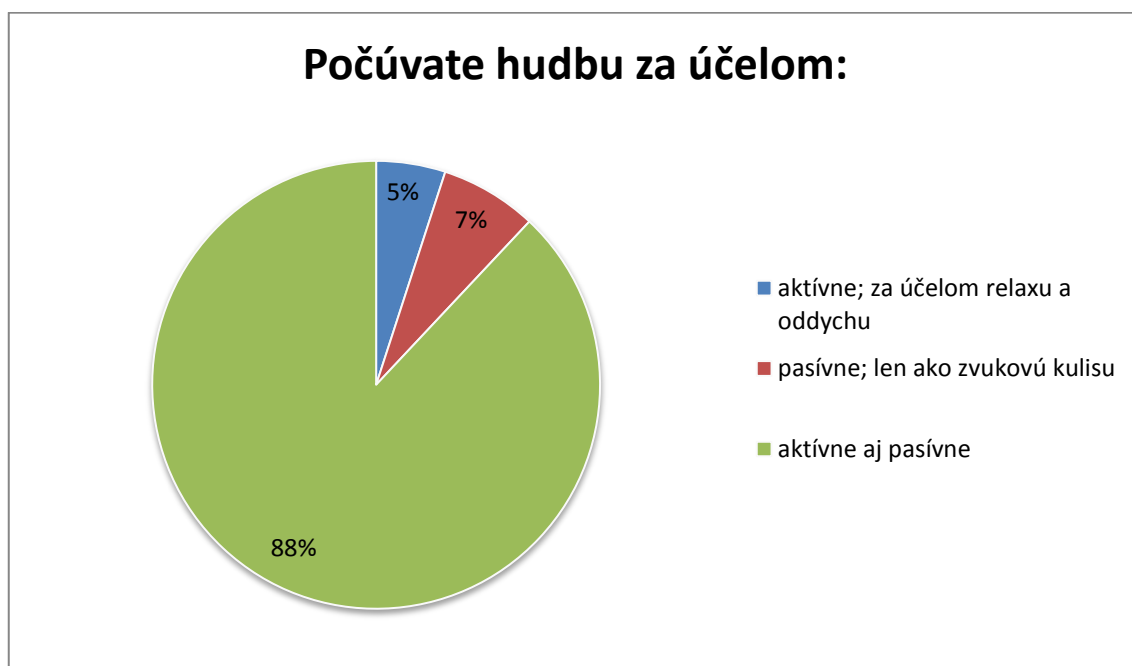
GRAF 8

Nezistili sme žiadne výraznejšie diferenciacie v počúvaní hudby z hľadiska času v generačnom, ani genderovom kontexte.

8. V predposlednej otázke prvej časti dotazníka sme sa od respondentov chceli dozvedieť, pri akej príležitosti a za akým cieľom počúvajú hudbu. Len 5% ľudí, čo je žalostne málo, odpovedalo, že si hudbu pustia vyslovene len za účelom oddychu a relaxu. 7% respondentov má hudbu iba ako zvukovú kulisu popri inej aktivite a väčšina respondentov, 88% túto účelovosť hudby strieda v rámci aktívneho aj pasívneho počúvania hudby. Ako sme už v predchádzajúcich kapitolách naznačili, aj pasívne počúvanie hudby má určité účinky na človeka. Tento efekt hudby je buď pozitívny, alebo negatívny. Záleží len na tom, aký typ hudby človek počúva. V ďalšej otázke sme zisťovali viac.

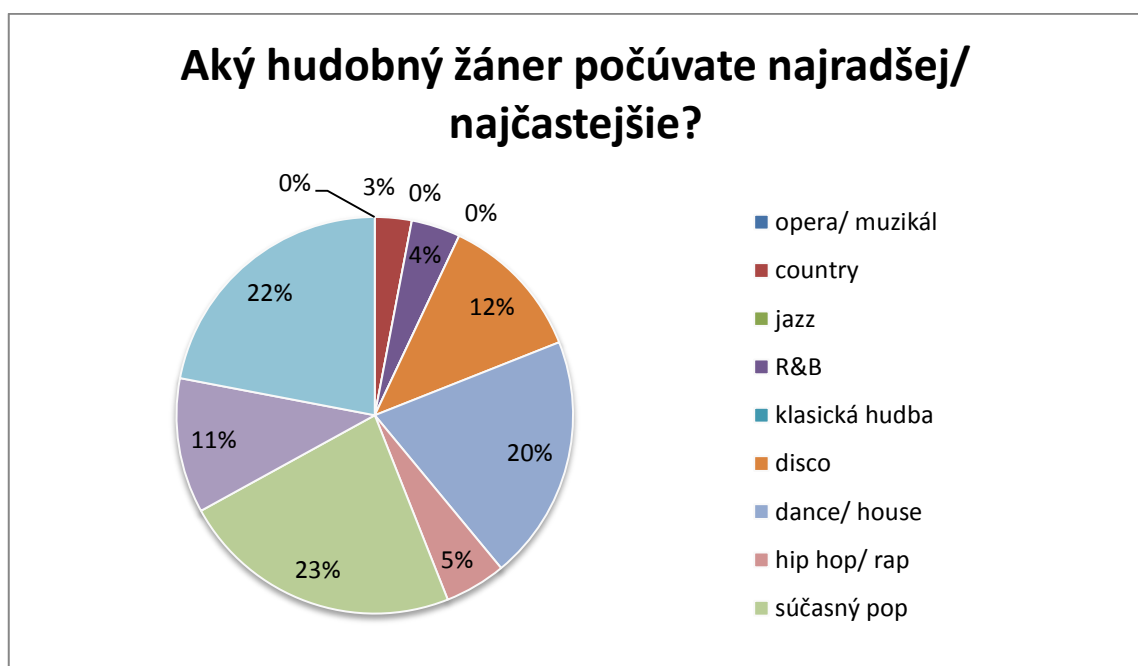
GRAF 9

V tejto otázke sme nenašli žiadne väčšie výkyvy medzi generáciami, ani medzi pohlaviami. Všetky vekové aj genderové skupiny sa približne zhodujú v pasívnom, aktívnom a aj spojenom zmysle hudby v rámci ich času.

9. V predchádzajúcej otázke sme sa pýtali, pre aký dôvod si ľudia najčastejšie púšťajú hudbu. Hovorili sme, že aj pasívne počúvaná hudba má pre človeka určité dôsledky. Záleží však na type hudby, či sú následky negatívne, alebo pozitívne. V tejto otázke sme preto zisťovali, akú hudbu majú ľudia najradšej, ktorý žáner je ich obľúbený a ktorý teda počúvajú najčastejšie. Na výber mali z 11 žánrov a možnosť doplniť ešte iný druh hudby, ktorý si nenašiel medzi odpoveďami. Túto možnosť však nikto nevyužil. Respondenti mohli označiť až tri možnosti, pretože málokto je zasadený vyslovene len pre jeden hudobný žáner. Najviac ľudí 23% počúva súčasný pop, ktorý sa udržiava na rebríčkoch svetovej súčasnej populárnej hudby. Len o jedno percento menej, 22% ľudí, počúva tvrdú hudbu, ktorá zahrňuje žánre ako metal, punk, rock a i. Ďalšou obľúbenou hudbou v poradí je tanečná hudba a house music, ktorú obľubuje 20% z opýtaných. 12% respondentov rado počúva rýchlu disco hudbu. Naproti tomu, 11% ľudí, ktorí sa zúčastnili výskumu, si veľmi radi pustia etnickú a indie hudbu. Najmenej ľudí z opýtaných počúva hip hop a rap 5%, o percento menej získala R&B hudba- 4% a najmenej ľudí počúva country hudbu- 3%. Nikto z opýtaných si nevybral možnosť opery/ muzikálovej hudby, jazzu a klasickej hudby.

GRAF 10

Čo sa týka nejakých genderových špecifikácií, tvrdú hudbu ako svoj obľúbený hudobný žáner si vybrali hlavne muži. Rovnako to bolo aj pri country hudbe. Medzi obľúbené ženské hudobné žánre patrí R&B a disco. Ostatné žánre boli vybrané ako mužskou, tak aj ženskou časťou našich respondentov.

6.2 Interpretácia druhej časti

Druhá časť dotazníka pozostávala zo štyroch hudobných ukážok. Tie sme dali postupne respondentom vypočuť v skrátenej, asi minútovej verzii. Po každej skladbe si respondenti zapísali do pripravenej škály svoj názor na to, ako danú skladbu vnímajú. Výsledky z tejto časti budeme interpretovať pomocou tabuliek. Tabuľka bude obsahovať škálu skúmaných emócií a pocitov, a samotné názory respondentov na dané skladby. V tabuľke budeme uvádzať opäť percentuálne hodnoty výsledkov výskumu.

Tabuľka 7 Ukážka č. 1: **Sex pistols- No feelings**

	1	2	3	4	5	
páči sa mi			39%	49%	12%	nepáči sa mi
je to príjemné			78%	22%		je to nepríjemné
cítim pokoj a uvoľnenie			21%	77%	2%	cítim vzrušenie, napätie a nervozitu

Prvá punková skladba sa respondentom na základe ich estetického vnímania skôr nepáčila. Vyvolávala v nich neutrálne emócie, ktoré sa sčasti prikláňali k nepríjemným emóciám. Čo sa týka pocitov, skladba na nich nemala upokojujúce účinky, skôr naopak.

Pri počúvaní pociťovali vzrušenie. Hlavnou príčinou bol rýchly rytmus skladby a vyššia intenzita hlasitosti. Naše výsledky sa približne zhodujú s názormi autorov, ktoré boli použité v tejto práci. Tí tvrdia, že tvrdá hudba, ku ktorej patrí aj táto punková skladba, vplýva na zdravie a emócie človeka skôr negatívne. Tabuľka a výsledky výskumu ukazujú, že naši respondenti to vnímali rovnako, ako to popisuje teória.

Tabuľka 8 Ukážka č. 2: **Lady Gaga- Poker Face**

	1	2	3	4	5	
páči sa mi	42%	58%				nepáči sa mi
je to príjemné	17%	63%	20%			je to nepríjemné
cítim pokoj a uvoľnenie		28%	17%	65%		cítim vzrušenie, napätie a nervozitu

Súčasná známa a obľúbená popová skladba mala pozitívne reakcie medzi respondentmi, ľudom sa páčila. Z emócií prevládali sčasti príjemné, neutrálne a vyskytli sa aj veľmi príjemné. Z pocitov väčšina uviedla čiastočné vzrušenie a napätie zo skladby, 17% boli neutrálni a skoro 30 ľudí uviedlo, že ich táto skladba čiastočne upokojuje a uvoľňuje. Túto skladbu, rovnako ako tú predchádzajúcu, sme radili k nezdravej hudbe. Obsahuje veľa elektronických prvkov a monotónny, pravidelný rytmus. Má vysokú hlasitosť a je rýchla. Tieto vlastnosti v piesni sú definované, ako nezdravé. Avšak našim respondentom sa skladba páčila, prežívali pri nej príjemné pocity a to aj napriek tomu, že mala na nich negatívne účinky.

Tabuľka 9

**Ukážka č. 3: Wolfgang Amadeuz Mozart- Sonáta pre dve piana
v D dur**

	1	2	3	4	5	
páči sa mi	28%	72%				nepáči sa mi
je to príjemné	69%	31%				je to nepríjemné
cítim pokoj a uvoľnenie	15%	34%	51%			cítim vzrušenie, napätie a nervozitu

Pri tejto klasickej Mozartovej sonáte respondenti uviedli, že sa im páči čiastočne, až veľmi. Viac ako dvom tretinám pripadala skladba veľmi príjemná a jednej tretine čiastočne príjemná. Pri otázke pokoja a napätia polovica respondentov uviedla v dotazníku, že mali neutrálne pocity z hudby, druhá polovica sa pri počúvaní cítila pokojne a uvoľnene. Konkrétne táto Mozartova skladba je v muzikoterapii klasifikovaná ako liečivá hudba, ktorá priaznivo vplýva na kognitívny vývoj jedincov. Výsledky výskumu ukázali, že aj na našich respondentov mala pozitívne účinky.

	1	2	3	4	5	
páči sa mi					100%	nepáči sa mi
je to príjemné				74%	26%	je to nepríjemné
cítim pokoj a uvoľnenie			17%	23%	60%	cítim vzrušenie, napätie a nervozitu

Pri poslednej skladbe, kde zneli liečivé tibetské misy, bola odpoveď týkajúca sa vkusu respondentov jednoznačná. 100% z nich uviedlo, že sa im daná skladba nepáči. V poslucháčoch vyvolávala skôr nepríjemné, až veľmi nepríjemné pocity. Pri otázke vzrušenia, pocitu napätia a nervozity z tónov sa 60% z nich prikláňala ku krajným negatívnym hodnotám a 17% zaujala neutrálnu pozíciu. Podľa odborníkov sú tóny vychádzajúce z tibetských mís, jedny z najliečivejších. Využívajú sa v terapii a pri meditáciách. Na našich respondentov však mala výrazne odlišné účinky. Jedným z možných vysvetlení je ten, že väčšina ľudí žijúcich v súčasnej dobe, už nie je zvyknutá na jednoduché tóny a jednoducho ich odsúdia ako neprijateľné. Pri tomto type hudby je potreba dlhodobjšieho načúvania a absolútneho sústredenia sa.

6.3 Verifikácia hypotéz a zhrnutie výsledkov

Hypotéza 1: *Predpokladáme, že hudba bude zohrávať dôležitú úlohu vo voľnom čase u drvivej väčšiny opýtaných respondentov.*

Výsledok: na tento problém sme sa snažili získať odpoveď v otázkach 4, 7 a 8. Dozvedeli sme sa, že pre 87% respondentov je hudba v rámci ich voľného času dôležitá.

51% respondentov počúva hudbu viac ako 4 hodiny denne a 22% počúva hudbu dokonca viac, ako 6 hodín denne. S cieľom oddychovať si hudbu pustí 5% ľudí, no ďalších 88% respondentov priznáva, že hudbu počúva striedavo pri relaxácii, aj ako hudbu na pozadí pri iných aktivitách. Z toho vyplýva, že väčšina respondentov má svoj voľný čas spätý s hudbou.

Záver: Hypotéza sa potvrdila.

Hypotéza 1. a: *Predpokladáme, že nájdeme určité odlišnosti v prístupe k hudbe medzi staršou a mladšou generáciou respondentov.*

Výsledok: Výraznejšie odlišnosti medzi staršou a mladšou generáciou v názoroch na hudbu sme našli v 4 otázkach. V otázke dôležitosti hudby sa odpoveďou „neviem“ vyjadrilo 11% ľudí zo staršej generácie respondentov oproti 1% z mladšej generácie. Negatívne sa vyjadril len jeden opýtaný, ktorého vekovo radíme k staršej generácii. V otázke miesta, resp. oblasti, kde respondenti najčastejšie počúvajú hudbu, si 15% ľudí z mladšej generácie vybralo zábavu, oproti 2% ľudí zo staršej generácie. Podobne to bolo aj v otázke technických prostriedkov na počúvanie hudby, kde mladšia generácia využíva MP3, Ipod, mobil viac (16%), ako tá staršia (len 1%). Pri otázke obľúbeného žánru si country vybrali len členovia zo staršej generácie, konkrétne 3% a žáner disco počúva len mladšia generácia 12%. Z výskumu teda vyplýva, že v prístupe mladšej a staršej generácie k hudbe existujú odlišnosti.

Záver: Hypotéza sa potvrdila.

Hypotéza 1. b: *Predpokladáme, že nájdeme určité odlišnosti v prístupe k hudbe medzi ženami a mužmi.*

Výsledok: Zásadnejšie rozdiely v názoroch na hudbu medzi pohlavím sme našli v dvoch otázkach. Pri téme oblasti počúvania hudby, si domáce prostredie vybralo viac žien 23%, než mužov 12%. Ako sme spomínali, dôvodom môže byť aj materská dovolenka. Z hudobných žánrov si väčšina žien vybrala R&B (4%) a disco (8% z 12%). Výsledky teda ukazujú aj na odlišnosti pri počúvaní hudby u mužov a žien.

Záver: Hypotéza sa potvrdila.

Hypotéza 2: *Predpokladáme, že hudba bude pôsobiť na emocionálnu a estetickú stránku ľudí.*

Výsledok: Každý z respondentov na danú hudobnú ukážku určitým pozitívnym, alebo negatívnym spôsobom reagoval. Pri výskume sa nám nestalo, aby niekto z respondentov neprejavil záujem a nezakrúžkoval určitú číslicu, ktorá reprezentovala emóciu z hudby. Hudba vplýva na každého človeka a u každého vyvoláva určité účinky, pocity a emócie.

Záver: Hypotéza sa potvrdila.

Hypotéza 2.a: *Predpokladáme, že nezdravá hudba bude vnímaná negatívne.*

Výsledok: Prvé dve hudobné ukážky nášho výskumu sme zaradili do kategórie nezdravej hudby. Prvá ukážka od Sex Pistols bola respondentmi hodnotená skôr negatívne. V otázke estetiky sa im skôr nepáčila, v otázke vnímania a pocitov pri nej cítili neutrálne, až trochu nepríjemné pocity a spôsobovala v nich nervozitu a napätie. Pri druhej ukážke respondenti hodnotili pieseň od Lady Gaga ako peknú pieseň, pri ktorej majú skôr príjemné pocity a spôsobuje im pokojný až vzrušujúci stav. Pri prvej piesni sa hypotéza potvrdila, pri druhej sa nám hypotézu potvrdiť nepodarilo.

Záver: Hypotéza sa potvrdila len čiastočne.

Hypotéza 2.b: *Predpokladáme, že zdravá hudba bude vnímaná pozitívne.*

Výsledok: Posledné dve hudobné ukážky reprezentovali zdravú a liečivú hudbu. Sonáta od Mozarta sa respondentom páčila veľmi, alebo čiastočne. Pri počúvaní sa cítili veľmi pokojne a príjemne, hudba ich ukludňovala a čiastočne prechádzala do vzrušivých momentov. Pri poslednej ukážke, kde zneli liečivé tibetské misy, sme sa stretli s radikálnym estetickým názorom. Všetkým respondentom sa táto ukážka nepáčila. Väčšina sa cítila čiastočne, až veľmi nepríjemne a vyvolávala v nich nervozitu a napätie. Z výsledkov výskumu nám vyšlo, že hypotéza sa nám potvrdzuje len v rámci jednej hudobnej ukážky, druhá nám hypotézu vyvracia.

Záver: Hypotéza sa potvrdila len čiastočne.

6.4 Odporúčania pre prax

V našej práci sa opierame o fakt, že hudba je dôležitá. To je základná myšlienka, z ktorej vychádzame a ktorej veríme. Je však dôležitý aj fakt, aká hudba nás obklopuje. Hlasná hudba, ktorá má dynamický rytmus rýchlejší ako tep srdca, má negatívne účinky na človeka. Spôsobuje mu stres, nervové napätie a dokáže rozladiť celkový organizmus.

Preto odporúčame, aby ľudia dali šancu aj iným hudobným žánrom, ako im diktuje súčasná moderná, technická doba.

Hudba ako spôsob relaxácie

Týmto by sme chceli apelovať na ľudí, aby si našli vo svojom voľnom čase chvíľu na to, aby si dokázali hudbu vypočuť aktívne. Aktívne počúvať hudbu znamená, že sa na dané tóny, harmóniu a melódiu budú plne sústrediť. Hudba by mala byť pomalá, relaxačná, tichá. Samozrejmosťou je, že každý človek má individuálne estetické a emocionálne cítenie i potreby. Preto je potrebné nájsť si tu svoju vlastnú hudbu, ktorá prinesie uspokojenie, oddych, zdravie a dobrú náladu.

Hlas ako liečivá metóda

Podľa mnohých výskumov má hlas liečivú silu. Najúčinnjšie, ako využívať svoj hlas k terapeutickým aktivitám, je spev. Okrem toho, že zlepšuje náladu a upokojuje, zbavuje telo oxidu uhličitého a pravidelným dýchaním okysličuje mozog. Ani falošný spev v žiadnom prípade neznižuje účinky spevu na telo a dušu človeka. Preto odporúčame, aby si ľudia našli nejaké miesto, kde si budú môcť zaspievať. Stačí si pár minút zaspievať v kúpeľni, v aute alebo pri varení a hneď sa zlepší nálada, upokojí myseľ a posilní imunitný systém.

7 ZÁVER

Cieľom našej diplomovej práce bolo zistiť, ako hudbu vnímajú ľudia žijúci, študujúci, či pracujúci v meste Praha. Zároveň sme sa snažili zistiť, aké je jej postavenie v rámci ich voľného času. Výskum sme realizovali prostredníctvom dotazníka, ktorého súčasťou boli aj štyri hudobné ukážky. Na základe otázok sme sa snažili zistiť, aké miesto má hudba v životoch ľudí. Na základe hudobných ukážok sme zase zisťovali reakcie ľudí na zdravú a nezdravú hudbu. Výsledky tohto výskumu sú podrobnejšie popísané v 5. kapitole tejto práce. Pred dotazníkovým šetrením sme si stanovili dve hypotézy. Tie boli v závere potvrdené, dve z nich boli potvrdené len čiastočne.

Tému hudba sme si vybrali z toho dôvodu, že je veľmi obľúbenou formou oddychu a relaxu. Často sa využíva aj ako zvuková kulisa pri rôznych pracovných, alebo voľnočasových aktivitách. Každopádne, hudba sprevádza ľudstvo už od jej počiatkov. Dalo by sa povedať, že hudba bola stvorená pre potešenie ľudí, ako forma zábavy. Rovnako však boli zistené aj liečivé účinky hudby. Už v dávnych časoch si ľudia vyrábali hudobné nástroje, ktoré liečili telo a harmonizovali dušu. Medzi tie zaradzujeme napríklad tibetské misy, austrálske didgeridoo, no aj africké bubny djembo a iné.

Liečivé účinky hudby sa v súčasnosti využívajú pri terapiách, najmä v odbore nazývanom muzikoterapia. Pomocou hudby, tónov a vlastného spevu dochádza k zlepšeniu nálady, vytráca sa stres, prečisťuje sa telo, prekysličuje sa mozog a celkovo sa človeku zlepšuje zdravotný životný štandard. Mozartova a Vivaldiho hudba je jasným dôkazom toho, ako hudba minulosti vplýva na ľudí žijúcich v súčasnosti. Známy je Mozartov efekt, ktorý pri počúvaní stimuluje v jedincoch mozgovú činnosť, kognitívnu aktivitu a zlepšuje priestorové vnímanie. Vivaldiho hudba zase zlepšuje pamäť, čo je pozitívne zistenie pre odbory, pracujúce so starými ľuďmi a ľuďmi trpiacimi Alzheimerovou chorobou.

Okrem týchto pozitívnych vlastností a liečivých vplyvov hudby na človeka, má hudba aj svoju tienistú stránku. V súčasnej modernej a technickej dobe sa za absolútny štandard považuje počúvanie hudby vždy a všade. Hudba je príliš hlučná, príliš rýchla

a je jej všade príliš veľa. Tieto zvukové a vibračné vlny pôsobia na človeka aj podvedome. Spôsobujú poškodenia sluchu, stres, bolesti hlavy a mnoho ďalších problémov.

Pri vyhodnocovaní výsledkov v rámci výskumnej súčasti tejto práce sme zistili, že hudba je považovaná za významný prostriedok pri mnohých ľudských aktivitách. De facto, hudba sprevádza človeka počas celého života. Hudbu si púšťame doma, v práci, pri cestovaní v aute alebo cez slúchadlá. Radi navštevujeme koncerty našich obľúbených spevákov, chodíme na festivaly a medzi mladými sú obľúbené discotéky. Pri otázkach o vnímaní hudby sme však sčasti natrafili na prekážky. Hoci vieme, že vzhľadom k menšej výskumnej vzorke sa naše výsledky nedajú zovšeobecňovať, niektorí ľudia pri počúvaní zdravej hudby reagovali negatívne, zatiaľ čo nezdravá hudba sa im páčila a vnímali ju pozitívne. My sa pýtame, čím je spôsobený tento fakt? Môže za to zvyk a to, že sme nepriaznivou hudbou atakovaní takpovediac od narodenia? Oblasť hudobného zvyku, vnímania a vplyv hudby na človeka považujeme za veľmi zaujímavú tému, ktorá by mohla byť predmetom pre ďalšie teoretické a praktické skúmanie.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

Tlačené publikácie:

1. BAČINSKÝ,; L. BELIŠOVÁ,; J. PASTOROVÁ, A. *Súčasné podoby rómskeho folklóru*. Bratislava : Národné osvetové centrum, 1998. ISBN 80-7121-150-8.
2. BARBER, N. a kol. *Zázrak zvaný hudba*. Praha: Knihcentrum, 1997. ISBN 80-86054-10-1.
3. BARTELTOVÁ, M. *Hudba 20. storočia, I. časť*. Bratislava: Pedagogická fakulta UK, 1999. ISBN 80-88868-56-4.
4. BELIŠOVÁ, J. *Hoj na nej na. Phurikane gi'a2*. Bratislava : Typoprint Plus, 2006. ISBN 80-969462-6-9.
5. BURLAS, L. *Formy a druhy hudobného umenia*. Praha- Bratislava: SUPRAPHON, 1967. ISBN 62-405-67.
6. BURTON, G.; JIRAK, J. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001. ISBN 80-85947-67-6.
7. CAMPBELL, D. *Mozartův efekt*. Praha: Eminent, 2008. ISBN 978-80-7281-336-0.
8. CMÍRAL, A. *Základní pojmy hudební*. Praha: SUPRAPHON, 1974. ISBN 02-001-74.
9. DUFFKOVÁ, J. a kol. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-123-6.
10. EDWARD, T. *Kulturální teorie. Klasické a současné přístupy*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-685-8.
11. ELSCHEK, O. *Hudobná veda súčasnosti*. Bratislava: VEDA, 1984. ISBN 71-004-84.

12. FUKAČ, J. *Mýtus a skutečnost hudby. Traktát o dobrodružství a oklikách poznání*. Praha: Panton, 1989. ISBN 80-7039-011-5.
13. GLASPER, I. *Burning Britain- Historie punku ve Velké Británii*. Volvox Globator, 2010. ISBN 978-80-7207-759-5.
14. HALPERN, S.; LINGERMAN, A. *Muzikoterapie. Léčivá síla hudby*. Bratislava: Eko-konzult, 2005. ISBN 80-8079-044-2.
15. HOPPIN, R. *Hudba stredoveku*. Bratislava: Hudobné centrum, 2007. ISBN 978-80-88884-87-3.
16. HORÁKOVÁ, M. *Základy hudebních nástrojů, hudebních forem a dějiny hudby*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0387-0.
17. KANTOR, J. a kol. *Základy muzikoterapie*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2846-9.
18. LANDELS, J.G. *Music in Ancient Greece and Roma*. London: Routledge, 1999. ISBN 0-415-16776-0.
19. LINKA, A. *Kapitoly z muzikoterapie*. Brno: Gloria, 1997. ISBN 80-9018-344-1.
20. MAREK, V. *Hudba je lék budoucnosti*. Praha: Paprsek, 1996. ISBN 80-901-582-3-4.
21. MAREK, V. *Hudba jinak*. Praha: Eminent, 2003. ISBN 80-7281-125-8.
22. MAREK, V. *Tajné dějiny hudby*. Praha: Eminent, 2000. ISBN 80-7281-037-5.
23. PEROUTKOVÁ, S. *Elektronická hudba v Česku*. Brno: Tribun, 2008. ISBN 978-80-7399-532-4.
24. PLOCEK, J. *Hudba středovýchodní Evropy*. Praha : TORST, 2003. 125 ISBN 80-7215-203-3.
25. POLEDŇÁK, I. *ABC: Stručný slovník hudební psychologie*. Praha: Editio SUPRAPHON, 1984.
26. POSADOVSKÁ, D.; PAZDÍREK, D. *Podobizny nad klavírem*. Praha- Bratislava: SUPRAPHON, 1966. ISBN 02-077-68.

27. ROMANOWSKA, B. *Muzikoterapie. Ladičky a léčení zvukem*. Frýdek- Místek: ALPRESS, 2005. ISBN 80-7362-067-7.
28. SLIACKA, D. *Slávni hudobní skladatelia*. Bratislava: Mladé letá, 1980. ISBN 66-195-80.
29. SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2907-7.
30. SMOLKA, J. a kol. *Dějiny hudby*. Brno: TOGGA, 2001. ISBN 80-902912-0-1.
31. SPOUSTA, V. a kol. *Vádemékum autora odborné a vědecké práce (se zaměřením na práce pedagogické)*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-2387-2.
32. ŠUŠKA, P. *Charakteristika hudobného prejavu flamenco a pokus o typológiu a systematizáciu jeho fúzií*. Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV, 2002. ISBN 80-968279-9-5.
33. TROJAN, J. *Dějiny opery*. Praha: PASEKA, 2001. ISBN 80-7185-348-8.
34. ZELEIOVÁ, J. *Muzikoterapie. Východiska, koncepty, princípy a praxe*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-237-9.

Elektronické zdroje:

1. DINGFELDER, S. Music motivates impulse buyers, not thoughtful shoppers. In: *American Psychological Association* [online]. 2005, Vol. 36, No. 10 [cit. 2014-02-19]. Dostupné na WWW:< <http://www.apa.org/monitor/nov05/music.aspx>>.
2. CHEPESIUK, R. Decibel hell: The effects of living in a noisy world. In: *Environ Health Perspect*. [online]. 2008, č. 113, s. 34- 41. [cit. 2014-03-07]. Dostupné na WWW:< <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1253729/>>.
3. KINDLOVÁ, I. *Dějiny hudby: část 3*. [online]. 19.10.2007, [cit. 2014-01-19]. Dostupné na WWW: http://www.isscheb.cz/images/housle/cast_3.pdf>.
4. LEČTYŘ, I. Rozhlas. In: *Marketing journal* [online]. 16.12.2008, [cit. 2014-02-16]. Dostupné na WWW:< http://www.m-journal.cz/cs/media/medialni-nosice/rozhlas__s377x451.html>. ISSN 1803-957X.

5. NEUWIRT, J. *Flamenco: Ohnivé rytmy a temperamentní pohyby* [online]. 20.12.2010 [cit. 2014-02-20]. Dostupné na WWW:< <http://www.topzine.cz/flamenco-ohnive-rytmy-a-temperamentni-pohyby>>.
6. SHEPERD, R. *Psychológia tvrdej hudby* [online]. 06.01.2013 [cit. 2014-03-04]. Dostupné na WWW:< <http://www.slideshare.net/rustyshepherd/psychologia-tvrdej-hudby-15878477>>.
7. ŠIMEK, M. *Filozofie dějin hudby* [online]. Střední zdravotná škola Beroun, 29.8.2012 [cit. 2014-01-27]. Dostupné na WWW:<<http://dejinyhudby.webgarden.cz/>>.
8. ŠUSTR, J. Emo styl jako subkultura? In: *Rodina a škola*. [online]. 2008, roč. 5, [cit. 2014-03-11]. Dostupné na WWW:< <http://www.portal.cz/casopisy/ras/ukazky/emo-styl-jako-subkultura-/27731/>>. ISSN 0035-7766.
9. *World Federation of Music Therapy* [online]. WFMT, last update 3/2014 [cit. 2014-03-10]. Dostupné na WWW:<http://www.wfmt.info/WFMT/About_WFMT.html>.
10. *You tube* [online]. © 2014 [cit. 2014-02-18]. Dostupné na WWW:<<https://www.youtube.com/yt/about/sk/>>.

Tlačené seriálové publikácie:

1. HARGREAVES, D.; NORTH, A. Lifestyle correlates of musical preference. *Psychology of music*. 2007, roč. 35, č. 1, s. 62.
2. HEIDER, D. Emo: generace smutných teenagerů. *Psychologie dnes*. 2008, roč. 14, č. 7-8, s. 40-44.
3. HURON, D. Music in advertising: An Analytic Paradigm. *Musical Quarterly*. 1989, roč. 73, č. 4, s. 557-574.
4. FLIGOR B.J.; COX, L.C. Output levels of commercially available portable compact disc players and the potential risk to hearing. *Ear Hear*. 2004, č. 25, s. 513.

5. MAMMARELLA, N.; FAIRFIELD, B.; CORNOLDI, C. Does music enhance cognitive performance in healthy older adults? The Vivaldi effect. *Aging Clinical Experimental Research*. 2007, roč. 19, č. 5, s. 1-6.
6. NANTAIS, K.M.; SCHELLENBERG, E.G. The Mozart Effect: An Artifact of Preference. *Psychological science*. 1999, roč. 10, č. 4, s. 370-373.

ZOZNAM POUŽITÝCH GRAFOV A TABULIEK

Tabuľky:

Tabuľka č. 1	Obľúbenosť hudby podľa pohlavia	str. 32
Tabuľka č. 2	Limity hlučnosti pre Ipod	str. 47
Tabuľka č. 3	Skladba č. 1	str. 66
Tabuľka č. 4	Skladba č. 2	str. 67
Tabuľka č. 5	Skladba č. 3	str. 67
Tabuľka č. 6	Skladba č. 4	str. 68
Tabuľka č. 7	Ukážka č. 1	str. 82
Tabuľka č. 8	Ukážka č. 2	str. 83
Tabuľka č. 9	Ukážka č. 3	str. 84
Ukážka č. 10	Ukážka č. 4	str. 85

Grafy:

Graf č. 1	Vplyv tvrdej hudby	str. 49
Graf č. 2	Pohlavie	str. 73
Graf č. 3	Vek	str. 74
Graf č. 4	Zamestnanie	str. 75
Graf č. 5	Myslíte si, že je hudba v rámci Vášho voľného času dôležitá?	str. 76
Graf č. 6	Kde počúvate hudbu najčastejšie?	str. 77
Graf č. 7	Prostredníctvom čoho počúvate hudbu najčastejšie?	str. 78
Graf č. 8	Koľko času denne v priemere strávite počúvaním hudby (aj pasívne)?	str. 79
Graf č. 9	Za akým účelom počúvate hudbu?	str. 80
Graf č. 10	Aký hudobný žáner počúvate najradšej/ najčastejšie?	str. 81

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha I. Dotazník

PRÍLOHA I.

Dotazník

Vážený respondent/ -ka,

Volám sa Veronika Šuťáková, som študentkou odboru Pedagogika voľného času a rada by som Vás požiadala o vyplnenie dotazníka. Tento dotazník má dve časti. Prvá časť je zameraná na to, aké postavenie má hudba vo Vašom voľnom čase. V druhej časti sa zameriam na Vaše subjektívne vnímanie konkrétnej hudby. Cieľom tohto dotazníkového výskumu je zistiť, ako je hudba vnímaná.

Dotazník je anonymný, výsledky z neho budú použité v mojej diplomovej práci.

Vopred Vám ďakujem za pomoc a za čas, ktorý budete dotazníku venovať.

1. Pohlavie:

- a) Muž
- b) Žena

2. Vek:

3. Zamestnanie:

- a) Študent
- b) Pracujúci
- c) Nezamestnaný
- d) Materská/ dôchodok

4. Je pozícia hudby v rámci Vášho voľného času dôležitá?

- a) Áno
- b) Nie
- c) Neviem

5. Kde hudbu najčastejšie počúvate? (očísľujte odpovede od **1** do **4**, kde **4** znamená **najčastejšie**).
- a) Doma
 - b) V práci
 - c) Pri cestovaní
 - d) Pri zábave (šport, koncerty, diskotéky...)
6. Prostredníctvom čoho počúvate hudbu najčastejšie? (očísľujte odpovede od **1** do **4**, kde **4** znamená **najčastejšie**).
- a) TV
 - b) Rádio
 - c) MP3, Ipod, mobil...
 - d) PC, Internet
7. Koľko času denne v priemere venujete počúvaniu hudby? (počíta sa aj hudba na pozadí).
- a) Žiadny
 - b) 2 hod.
 - c) 4 hod.
 - d) 6 hod.
 - e) Viac ako 6 hod.
8. Počúvate hudbu:
- a) Aktívne, ako prostriedok pri oddychu a relaxe
 - b) Pasívne, ako zvukovú kulisu pri práci
 - c) Aktívne aj pasívne
9. Akú hudbu preferujete? (je možné zakrúžkovať 3 odpovede).
- a) Opera/muzikál
 - b) Country
 - c) Jazz
 - d) R&B
 - e) Klasická hudba
 - f) Disco
 - g) Dance/ house
 - h) Hip hop/ rap

- i) Chart pop
- j) Etno/ indie
- k) Tvrdá hudba (metal, punk, rock...)
- l) Iné.....

Vypočujte si štyri hudobné ukážky a následne zakrúžkujte číslo v tabuľke podľa toho, ako sa Vám skladba páči a ako ju vnímate:

Skladba č. 1

páči	1	2	3	4	5	nepáči
príjemné	1	2	3	4	5	nepríjemné
pokoj, relax	1	2	3	4	5	vzrušenie, nervozita, napätie

Skladba č. 2

páči	1	2	3	4	5	nepáči
príjemné	1	2	3	4	5	nepríjemné
pokoj, relax	1	2	3	4	5	vzrušenie, nervozita, napätie

Skladba č. 3

páči	1	2	3	4	5	nepáči
príjemné	1	2	3	4	5	nepríjemné
pokoj, relax	1	2	3	4	5	vzrušenie, nervozita, napätie

Skladba č. 4

páči	1	2	3	4	5	nepáči
príjemné	1	2	3	4	5	nepríjemné
pokoj, relax	1	2	3	4	5	vzrušenie, nervozita, napätie

ABSTRAKT

ŠUŤÁKOVÁ, V. *Vybrané aspekty významu hudby vo voľnom čase a jej pôsobenie na človeka*. 2014. Diplomová práca. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedúci práce Mgr. Karel Ochozka.

Kľúčové slová: hudba, voľný čas, zdravá a nezdravá hudba, hudba a médiá, hluk, muzikoterapia, populárna hudba, vplyv hudby.

Táto diplomová práca sa zaoberá témou hudby vo voľnom čase a jej vplyvu na človeka. Prvá kapitola opisuje hudbu v priebehu dejín. V druhej kapitole sme sa zaoberali populárnou hudbou, využitím hudby vo voľnom čase a médiami, ktoré hudbu produkujú a šíria medzi ľuďmi. Posledná tretia kapitola pojednáva o vplyve hudby na človeka. Tá má buď škodlivé účinky, alebo terapeutické a liečivé účinky.

Z týchto tém vychádza náš výskum, kde sme zisťovali a teoreticky popisovali to, ako ľudia vnímajú zdravú a nezdravú hudbu. Okrem toho sme zisťovali, aké je postavenie hudby v rámci voľného času.

ABSTRACT

Selected aspects of the importance of music in leisure and its effect on humans.

Keywords: music, leisure, healthy and unhealthy music, music and media, noise, music therapy, popmusic, effect of music.

This thesis deals about theme of music in leisure and its effects on humans. The first chapter is describing about music in history. The second chapter deals about the pop music, using music in leisure and about the media which are producing music and spreading it among the people. The last third chapter discusses about the effect of music on humans. Effects are noxious or therapeutic.

In the practical part we were examining and describing the perception of healthy and unhealthy music by people. Except that we were also examining the status of music in leisure.